

Rudolf Steiner

Egyptské mýty a mystéria

I. přednáška

Tážeme-li se, čím že má se stát duchovní vědění lidem, dostane se nám z různých pocitů a citů, které jsme si utvořili ze svého duchovního života, vždy znovu odpovědi: Duchovní poznání se má pro nás stát cestou k vyššímu vývoji našeho lidství v nás samých.

Tím jsme naznačili v určitém vztahu pro každého myslícího a cítícího člověka samozřejmý životní cíl, jenž v sobě skrývá největší a nejvyšší ideály, ale jenž také skrývá v naší duši rozvoj nejvýznačnějších sil. V základě vzato dávali si nejlepší představitelé lidstva za všech dob otázku: Jak může člověk přivést k rozvoji to, co je v něm skryto jako vloha?

A rozmanitým způsobem byla na to dáována odpověď. Ale nelze snad najít jinou, která by byla kratší a případnější, než odpověď, kterou uvedl Goethe z hluboce založeného smýšlení ve svých „Tajemstvích“:

Od moci, která všemu bytí pouta dala,
je prosta duše, která sebe samu překonala.

Nezměrně mnoho a hluboký smysl obsahují tato slova, neboť jasně a význačně nám ukazují, na čem záleží, pokud jde o celkový vývoj. Záleží na tom, aby člověk vyvinul své vnitřní cítění tím způsobem, že se dostane ven za hranice své vlastní bytosti. Povzneseme se tak řečeno nad sebe sama. Duše, která překonala sebe, nalezne cestu za hranice sebe samé a takto potom i k nejvyšším statkům lidstva. Je nutno poukázat na tento vznešený cíl duchovního poznání, máme-li pojednávat o předmětu, který nás bude zaměstnávat. Povede nás nejprve z běžného života k věcem vysokého významu. Budeme muset přehlédnout dlouhá časová období, máme-li pojednávat o tomto předmětu, jenž má sahat z dávného Egypta až do naší doby. Budeme muset přehlédnout tisíciletí, a co si takto získáme, bude skutečně něčím, co se má spojit s usilováním v hloubi naší duše. Je totiž jen zdánlivým úkazem, že by se člověk takto vzdaloval výšinám života, toho, co je mu bezprostředně dáno; právě tím dospívá k tomu, co jej zaměstnává v každé chvíli života. Člověk musí obrátit svůj pohled od ubohosti života, od toho, co nám přináší denní život, k velkým událostem; teprve potom nalézá to, co duše uchovává jako svůj nejsvětější zážitek. Snad by se mohlo zdát podivné, naznačíme-li, že chceme pátrat po vztazích, a to po intimních vztazích mezi starým Egyptem, mezi dobou pyramid a sfingy a dobou naší. Snad by nám mohlo připadat podivné, chceme-li chápat dnešní dobu lépe tím, že svůj zrak obracíme do minulosti. Právě proto bude nutno, abychom mluvili o ještě obsáhlejších dobách, ale tím také dospějeme k výsledku, který hledáme; k výsledku: nalézt možnost, abychom se dostali za hranice své vlastní bytosti.

Právě tomu, kdo se již podrobněji zabýval nejzákladnějšími pojmy duchovního poznání, se vůbec nebude zdát podivné, že hledáme souvislost mezi obdobími, která jsou si navzájem tak vzdálena. Neboť naším základním přesvědčením je to, že lidská duše se opět vrací, a že se člověkovu znovu opakují zážitky mezi zrozením a smrtí. Seznamovali jsme se stále více s naukou o opětném vtělování. Uvážíme-li tuto

skutečnost, můžeme se otázat: Tyto duše, které dnes bydlí v nás, byly zde již častěji? Není možné, aby existovaly kdysi i v dávném Egyptě? Aby duše, které jsou v nás, zřely obrovské pyramidy a záhadnou sfingu?

Na tuto otázku musíme odpovědět kladně. Tento obraz se obnovoval již častěji, a naše duše pohlížely na památky dávné kultury, které dnes opět zří. Tak vlastně jsou to tytéž duše, které tehdy žily, které kráčely pozdějšími věky a opět se objevily v naší dnešní době.

Víme, že není života bez ovoce, víme, že to, co prožila, je a zůstává v duši v podobě sil, temperamentu; to vše se objevuje znovu v pozdějších vtěleních. Způsob, jak dnes pohlížíme na přírodu, jak přijímáme to, co vytváří dnešní doba, způsob, jak dnes nazíráme na svět, byl nám dán jako vloha již v zemi starověkých pyramid. Tohoto založení – jak dnes pohlížíme ven do fyzického světa – se nám dostalo již tehdy. Chceme zkoumat právě to, jakým tajuplným způsobem jsou daleká časová období ve vzájemné souvislosti.

Chceme-li pátrat po hlubším smyslu těchto úvah, musíme se vrátit daleko zpátky do minulého vývoje naší Země. Víme, že naše Země se často měnila. Sledujeme-li staré kultury, můžeme se vrátit do dávných dob vývoje lidstva, ve kterých Země měla zcela jiné vzezření než dnes. Přicházíme do dob, ve kterých se na naší Zemi odehrála mohutná katastrofa způsobená vodními silami; tehdy se tvářnost Země od základu změnila. A jdeme-li ještě dále do minulosti, přicházíme do pradávných dob, ve kterých Země měla zcela jinou fyziognomii, přicházíme do dob, ve kterých to, co tvoří dnes dno Atlantského oceánu, bylo na povrchu, bylo pevninou. V těchto dobách žily naše duše ve zcela jiných tělech než dnes; přicházíme do dávné Atlantidy. O těchto pradávných dobách nám zatím vnější věda může dnes podat jen málo zpráv.

Území dávné Atlantidy potom zaniklo při velkých vodních katastrofách. Objevily se nové formy, a také těla lidí vzala na sebe jiné podoby. Duše, které dnes bydlí v nás, bydlely kdysi i ve starých Atlantovcích. Vodní katastrofa potom způsobila i vnitřní přesun atlantských národů, stěhování národů ze západu na východ. Ke konci atlantské doby zde existovalo čilé stěhování. My sami jsme putovali ze západu na východ – Irskem, Skotskem, Holandskem, Francií, Španělskem. Tak putovali národové směrem na východ a zalidnili Evropu, Asii a severní části Afriky.

Nesmíme se však domnívat, že zástup, který putoval ze západu jako poslední výprava atlantských národů, se nesetkal na územích, které se ponenáhlu vytvořily jako Asie, Evropa a Afrika, s jinými národy. Skoro celá Evropa, severní části Afriky a velká část Asie byly tehdy již zalidněny. Tyto kraje naší Země nebyly zalidněny pouze vystěhovaleckými výpravami ze západu, nýbrž byly zalidněny již dříve, takže v podstatě to bylo cizí obyvatelstvo, se kterým se setkávaly atlantské výpravy. Když pak nastaly klidnější doby, můžeme si představit, že se vytvořily zvláštní kulturní poměry. Např. v blízkosti Irska bylo území, kde bydlely před katastrofou, která se udála před tisíci lety, nejpokročilejší části všeho pozemského obyvatelstva. Toto obyvatelstvo poté putovalo Evropou za vedení vysokých individualit až na území střední Asie, a odtamtud vysílalo kulturní kolonie do nejrůznějších krajin. Takováto kolonie poatlantské doby, která vznikla tím, že uvedená skupina lidí vyslala kolonii do Indie, se tam setkala s obyvatelstvem, které tam sídlilo od pradávných dob a mělo také svou vlastní kulturu. Tito kolonisté zde založili první poatlantskou kulturu, která

je stará již mnoho tisíc let a o které nám vnější doklady stěží podávají nějaké zprávy, neboť to, co tyto doklady praví, událo se o mnoho tisíciletí později. Ve významných sbírkách moudrosti, které označujeme jako sbírku Véd – v těchto starých Védách se setkáváme s posledními dozvuky toho, co zbylo z velmi časně indické kultury, kterou vedli říšiové (*sanskrt. – svatý, mudrc, poustevník*), nadpozemské bytosti. Je to jedinečná kultura, o které si můžeme dnes učinit jen chabou představu, neboť Védy jsou jen odleskem oné pradávne posvátné indické kultury.

Po tomto stupni následoval další, a tím je druhá kulturní epocha poatlantského období, kultura, ze které později vznikla moudrost Zarathustrova, kultura, ze které vzešlo období perské. Kultura indická trvala po dlouhou dobu, po dlouhou dobu trvala také kultura perská, která dosáhla svého vrcholu v Zarathustrovi.

Potom vzniká působením kolonistů, kteří byli vysláni na břehy Nilu, kultura, kterou nazýváme souhrnným jménem: chaldejsko-egyptsko-asyrsko-babylonská kultura. V přední Asii, v severních částech Afriky vytvořila se kultura, kterou označujeme jako třetí poatlantskou kulturu a která dosáhla po určité stránce svého vrcholu v podivuhodném chaldejském hvězdářství a v egyptské kultuře.

Pak přichází čtvrté období, které se vyvíjí na jihu Evropy, období řecko-římské kultury, na jejímž úsvitě se objevují Homérovy zpěvy; ty nám ukazují, co se projevovalo v řeckých uměleckých dílech, ukazují nám básnické umění, které dosáhlo tak významného stupně.

Sem náleží také kultura národa římského.

Páté kulturní období je dobou naší. Čtvrté období trvalo asi od r. 800 před Kristem až do 13. století po Kristu. Od té doby trvá páté období, a po něm bude následovat období šesté a sedmé.

Uvidíme, že zde působí zcela zvláštní zákon, který nám učiní pochopitelným, jak jsou činné podivuhodné síly po všechna tato období.

Přihlédněme nejdříve k prvnímu indickému období; uvidíme, že se objevuje později v nové podobě v sedmém období. V tomto období povstane v nové podobě opět staroindická kultura. Působí zde tajuplné síly.

Druhé období, které jsme nazvali perské, se vrátí opět v období šestém. Až naše dnešní kultura zanikne, uvidíme, jak Zarathustrovo náboženství ožije v kultuře šestého období.

V těchto úvahách uvidíme, jak v našem pátém období je možno nalézt opětné vtělení třetího egyptského období.

Čtvrté období je uprostřed, je něčím zvláštním pro sebe, nemá ani v době předcházející, ani v následující sobě rovné.

Abychom si ujasnili tento tajuplný zákon, je nutno uvést ještě toto. Víme, že indická kultura obsahuje něco, co se dotýká dnešního člověka v jeho lidském citění, a tím je rozdělení lidí na kasty – v kastu kněžskou, vojenskou atd. Toto přísné rozlišení je cizí dnešnímu vědomí. V první poatlantské kultuře nebylo však toto rozlišování něčím cizím, nýbrž něčím samozřejmým; nemohlo tehdy tomu ani být jinak – než, že duše lidí byly podle svých různých schopností rozděleny na čtyři stupně. Nebylo při tom pocítováno naprosto žádné příkoří, neboť toto rozdělení lidí pocházelo od vůdců, kteří byli takovou autoritou, že vše, co nařizovali, bylo samozřejmě správné. Panovalo přesvědčení, že tito vůdcové, které v dávné Atlantidě

vyučovaly božské bytosti, měli schopnost zřít, na jaké místo člověk má být postaven. Takto bylo toto rozdělení lidí něčím zcela přirozeným.

Zcela jinak se seskupí lidé v sedmém období. Byla-li původem tohoto rozdělení v prvním období autorita, v sedmém období to bude něco jiného; lidé se budou seskupovat z věcných hledisek. Něco podobného vidíme u mravenců; ti tvoří stát, jehož výkonnosti, ať jde o podivuhodnou výstavbu či o schopnost zvládnout poměrně značný úkol, nedosáhne žádný lidský stát. A přece objevuje se nám tam to, co se dnes lidem zdá být tak cizí, totiž rozdělení na kasty; každému mravenci se dostává dílčí úlohy.

Nechť si dnes o tom myslíme cokoli, lidé přece jen pochopí, že rozdělení do věcných skupin přinese lidem dobro; a budou hledat možnost dělby práce, ale přece zároveň rovnoprávnosti. Lidská společnost potom bude vypadat jako podivuhodný souzvuk. To je něco, co můžeme zřít v dějinách budoucnosti. V takové podobě se opět objeví dávná Indie. A stejným způsobem objeví se určité zvláštnosti třetího období v období pátém.

Přihlédneme-li nejprve k tomu, co je bezprostředně obsahem našeho předmětu, zříme i zde velkolepé skutečnosti, gigantické pyramidy a záhadnou sfingu. Uzříme, že ony duše, které náležely dávným Indům, které byly vtěleny i v Egyptě, jsou vtělené i dnes. A sledujeme-li v jednotlivostech všeobecnou charakteristiku, vyvstávají našemu zraku v první řadě dva jevy, které nám ukazují, že opakování může být založeno (*mít základy*) v nadpozemské oblasti. V různých obdobích vidíme zákon opakování, ale nekonečně významnější se nám však bude jevit, sledujeme-li jej v duchovních oblastech.

Všichni známe obraz, který snad každý z nás již jednou viděl, je to Sixtinská Madona. V tomto obraze, který lze vidět v nesčetných reprodukcích, obdivujeme podivuhodnou jednotu, která se šíří jakoby po celé postavě; pociťujeme ji snad i v tvářnosti Matky, v tom, jak se tato postava zvláštním způsobem vznáší, snad pociťujeme i cosi v hlubokém výrazu oka dítěte. A když okolo vidíme útvary mraků, v nichž se objevují četné hlavičky Andělů, pak máme ještě hlubší pocit, který nám činí ještě více pochopitelný celý obraz. Víím, že vyslovuji něco odvážného, pravím-li následující: Pohlíží-li někdo s hlubokým a vážným pohledem na toto dítě v matčině náručí, za ním pak oblaka, která se rozčleňují do mnohosti andělských hlaviček, pak má představu: toto dítě není zrozeno přirozeným způsobem, nýbrž je jedním z těch, která se vznášejí vedle něho v oblacích. Tento malý Ježíšek je sám postavou z oblaků, která se jen poněkud zhustila. A cítili bychom zdravým způsobem tehdy, kdybychom řekli, že takový malý Anděl doslova vlétl do náruče Madony. Oživíme-li v sobě obsah tohoto cítění, pak se rozšíří náš zrak, pak se osvobodí od určitých omezených názorů, jak pojmáme přírodní souvislosti bytí. Právě na základě takového obrazu se může úzký obzor rozšířit natolik, že i to by jednou mohlo být jinak. Zkrátka uzříme hluboké souvislosti člověka s duchovními silami, jak jsou v tomto obraze skryty.

Obrátíme-li svůj zrak do egyptské doby, setkáváme se s něčím zcela podobným. Egyptan znal Isis, onu postavu, ke které se připojuje výrok: „Já jsem ta, která tu byla, která tu je a která tu bude.“ Hluboké tajemství, skryté pod tajuplným závojem, projevuje se nám v postavě Isidy, duchovnosti láskyplného božství; Isidy, která

v duchovním vědomí dávného Egyptana byla zobrazována s malým Horem právě tak, jako naše Madona s malým dítětem Ježíšem. Ve skutečnosti tím, že nám je tato Isis znázorňována jako něco, co v sobě chová věčnost, jsme opět upamatováváni na pocity, jež v nás probouzí pohled na obraz Madony. Musíme spatřovat v Isidě hluboká tajemství, která mají svůj základ v duchovnosti. Madona je opětnou vzpomínkou na Isis; Isis se nám objevuje jako znovu zrozená Madona. Takové jsou tyto souvislosti.

Dnes se můžeme dotknout ještě jedné souvislosti. Vzpomeňme si, jak Egyptané pohřbívali své mrtvé, vzpomeňme si na mumie; Egyptan dbal na to, aby vnější fyzická forma zůstala dlouho uchována; víme, že Egyptan plnil své hroby takovými mumiami, ve kterých uchoval vnější formu (*tvar*) a že dával zemřelému do hrobu určitá náradí a určitý majetek. Tak mělo zůstat uchováno to, co měl člověk v životě fyzickém. Tento zvyk se stále více vyvíjel a charakterizuje dávnou egyptskou kulturu.

Tyto skutečnosti však nezůstaly pro duši bez následku. Uvědomme si, že naše duše žily v egyptských tělech. A je docela správné, že naše duše žily v tělech, která se později stala mumiami. Z dřívějších výkladů je nám známé, že poté, co je člověk po smrti oproštěný od svých těl, se mu dostává jiného vědomí, že však naprosto není ve stavu bezvědomí. Může pohlížet dolů, i když dnes nemůže pohlížet vzhůru; může tedy pohlížet dolů do fyzického světa. A tu právě není lhostejné, zda tělo je konzervované či zda práchniví. Tuto tajuplnou souvislost uvidíme. Tím, že v dávném Egyptě zůstávala po dlouhou dobu těla uchována, prožívaly duše něco zcela určitého. Věděly – toto je moje tělo. Byly na ně vázané, měly před sebou podobu svého těla a toto tělo se stalo pro duše důležité, neboť duše je přístupná všem i po smrti. Dojem, kterým působilo mumifikované tělo, se hluboce vtiskl a duše nabyla vlivem tohoto dojmu tvar. Tato duše kráčela potom po dlouhá vtělení a žije dnes v nás. Není bez účinku, že tato duše po smrti zřela své tělo, že její pozornost se stále znovu obracela k tomuto tělu; toto vše nezůstalo úplně lhostejné. Ovoce skutečnosti, že duše shlížela dolů na své tělo, objevuje se dnes v pátém období jako sklon, který mají dnes duše – že totiž přikládají velkou cenu vnějšímu fyzickému životu. Dnešní lpění člověka na hmotě pochází z toho, že duše mohly nazírat na své vlastní tehdejší vtělení. Takto se člověk naučil milovat fyzický svět, takto je dnes odůvodněn náhled, že je důležité pouze tělo mezi zrozením a smrtí. Takovéto názory nevznikají jen tak samy od sebe. Tím ovšem nijak nemá být vyslovena kritika kultury, v níž se setkáváme s mumiami, nýbrž má být jen poukázáno na nutnosti, které jsou spojeny s tím, že se duše stále znovu vtěluje. Lidé by se nebyli mohli vůbec bez mumií obejít. Dnes by člověk ztratil všechn zájem o fyzický svět, kdyby Egyptané neměli kult mumií.

Jestliže si dnes zařídil člověk svůj svět způsobem, že jej zří tak, jak právě na něj pohlíží, je to důsledkem toho, že Egyptané mumifikovali své mrtvé; neboť i tento kulturní proud byl pod vlivem zasvěcenců, kteří mohli pohlížet do budoucna. Kult mumií nevznikl z libovolného nápadu; právě tehdy vedly vznešené individuality lidstvo a nařizovaly to, co bylo správné. To vše se vykonávalo na základě autority. Ve školách zasvěcenců bylo známé, že naše období souvisí s obdobím třetím. Tyto tajuplné souvislosti tanuly tehdy egyptským kněžím před zraky – a nařizovali mumifikování mrtvých právě proto, aby duše pojaly do sebe smýšlení, které hledá v nízkém vnějším světě duchovní zkušenost. Takovou moudrostí je veden svět. Jde

opět o jiný příklad takovýchto souvislostí. Jestliže lidé myslí dnes tak, jak právě myslí, je to výsledkem toho, co prožívali ve starém Egyptě.

Tak můžeme nahlédnout do hlubokých tajemství, která se projevují ve stálém proudění kultur. Pouze jsme se dotkli těchto tajemství, neboť to, co bylo ukázáno na postavě Madony jako vzpomínka na Isis, a co jsme dnes viděli na mumifikování mrtvých – to se pouze slabě dotýká skutečných duchovních souvislostí.

Ale objasníme si ještě hlouběji tyto poměry; budeme se zabývat nejen tím, co se nám objevuje zevně, nýbrž budeme se zabývat i tím, co tvoří vnitřní skrytý základ těchto zevních dějů.

Zevní život má své hranice mezi narozením a smrtí; mnohem delší život prožije člověk po smrti; tento stav nazýváme káma-lóka. Zážitky v káma-lóce vůbec nejsou jednotvárnější než zážitky zde ve fyzickém světě.

Co prožívali staří Egyptané v tomto jiném světě?

Pohlížíme-li na pyramidy, upíráme-li svůj zrak na sfingu, cítíme, jak jinak míjel tehdy život, jak jinak žila tehdy duše mezi zrozením a smrtí; to nelze ani přirovnat k dnešnímu životu. To by nemělo vůbec také smysl.

Rozmanitější než zevní zážitky jsou zážitky mezi smrtí a novým životem. Tehdy, v egyptském období, prožívala duše něco zcela jiného než ve světě řeckém, než v době Karla Velikého a než v dnešní době. I ve druhém, duchovním světě existuje vývoj. A to, co člověk dnes prožívá mezi smrtí a novým zrozením, je něčím zcela jiným, než co prožíval Egyptan tehdy, když při smrti odkládal vnější podobu.

Právě tak, jako se vytvořilo mumifikování mrtvol zvláštním způsobem, takže je příčinou dnešního smýšlení, právě tak, jako se opakuje tento vnější život ze třetího období v pátém, právě tak kráčí vývoj i v oněch tajemných světech mezi smrtí a novým zrozením. I toto budeme sledovat, a i zde se nám objeví tajemná souvislost. Tímto způsobem si získáme vhled, abychom mohli skutečně pochopit, co v nás žije, co v nás působí jako ovoce z oněch dávných dob. Ovšem musíme sestoupit do hlubokého labyrintu pozemského vývoje. A podobně budeme moci také celkově poznat vztah mezi tím, co Egyptané budovali jako své stavby, co Chaldeové pěstovali jako myšlenky, a mezi tím, co my sami prožíváme dnes. Uvidíme, že to, co tehdy působilo – dnes září v našem okolí, ve všem tom, co nás obklopuje, v tom, co nás zajímá o našem zevním světě. O těchto souvislostech se nám potom dostane fyzicky i duchovně poučení. Mimo to se nám objeví, jak kráčí vývoj vpřed, jak čtvrté období tvoří podivuhodný spojovací článek mezi obdobími třetím a pátým. Takto se povznese naše duše k významným souvislostem světa, a ovocem toho bude, že pochopíme hlubokým způsobem to, co v nás žije.

II. přednáška

Minule jsme se pokusili objasnit určité souvislosti v poměrech života, zejména v duchovních poměrech tak zvané poatlantské doby. Viděli jsme, jak se první kulturní epocha této doby opakuje v posledním období, jak se bude opakovat perská kultura v šestém období, a jak se opakuje ona kulturní epocha, která nás bude zaměstnávat v příštích úvahách, či kulturní epocha egyptská, jak se opakuje v životě a osudech nás samých v období pátém. O čtvrtém kulturním období (řecko-latinském) jsme si řekli, že má výjimečné postavení a že v něm není žádného opakování. Takto jsme poukázali na skryté souvislosti v kulturách poatlantské epochy, která následovala po epoše dávné Atlantidy, oné Atlantidy, která byla zničena mohutnými vodními katastrofami. Také doba, která následuje dnes po době dávné Atlantidy, zanikne jako doba předcházející a to válkou všech proti všem, a tato pak zakončí sedmé kulturní období naší doby arijské. Jsou to zajímavé souvislosti, které jsme zde naznačili a které hluboko září do našeho duševního života tehdy, když je blíže sledujeme. Abychom si vytvořili určitý základ, bude dnes nutno přihlídnout k opakováním jiného druhu. Vrátime se daleko do dob, kdy vznikala naše Země a uvidíme, jaký zájem v nás tyto daleké obzory vzbudí.

Jestliže je v oboru okultismu řeč o takovýchto opakováních, pak by mohla být snaha lehce uplatnit dar určitého kombinování a mohlo by se chtít vyhledávat takovéto schematické přehledy i pro jiné poměry. Snad by se někdo mohl domnívat, že je to možné. A vskutku – v mnoha spisech, pojednávajících o nadmyslovém poznání, se tento zlovyk uplatňuje. Musíme však přísně varovat před tím, aby nebyly rozhodující takové kombinace, nýbrž pouze duchovní zření, jinak je možné, že se člověk ocitne na scesti. Před takovými kombinacemi se musíme varovat. To, co můžeme číst v duchovních světech, to se sice dá pochopit logikou, ale nelze to její pomocí nalézt.

Chceme-li přesněji pochopit kulturní epochy, musíme si získat přehled o tom, jak vůbec vznikala naše Země, jak se tento vývoj jeví badatelí, jenž obrací svůj duchovní pohled k dějům pradávnej minulosti. Když obracíme svůj zrak takto do minulého vývoje naší Země, můžeme říci, že vzezření naší Země nebylo vždy takové, jaké je dnes. Země neměla pevnou půdu tak, jako dnes, nebylo nerostné říše tak, jako dnes, ale ani ostatní přírodní říše neměly takový ráz jako dnes, i člověk byl jiný. Člověk nežil v těle z masa, neměl soustavu pevných kostí, to vše se vytvořilo teprve mnohem později. Čím dále kráčíme do minulosti, tím více se blížíme stavu, který má vzezření – kdybychom jej bývali mohli pozorovat – jakési mlhy, jakési jemné éterické mlhy. Tato mlhovina by byla mnohem větší než naše Země – sahala by totiž až za nejvzdálenější oběžnice naší sluneční soustavy. A v této mlhovině nebylo obsaženo jenom to, z čeho se vytvořila naše Země, nýbrž i všechny oběžnice i samo Slunce. Kdybychom mohli tuto mlhovinu podrobněji prozkoumat, byli bychom shledali, že má vzezření, jako by sestávala ze samých jemných éterických bodů. Pozorujeme-li z dálky roj komárů, připadá nám tento jako mrak, ale zblízka potom rozeznáme jednotlivé komáry. Tak bychom byli tehdy zřeli naši Zemi, která nebyla materiální v našem smyslu, nýbrž jen étericky materiální. Tento éterický útvar Země sestával tedy z jednotlivých éterických bodů, ale s těmito éterickými body bylo spojeno něco zcela zvláštního. Předpokládáme-li ovšem, že lidské oko by mohlo zřít tyto body, pak

by nebylo pozorovalo to, co by býval mohl zřít jasnovidec a co také vskutku zří dnes, obrací-li svůj duchovní zrak do minulosti.

Objasníme si to určitým přirovnáním. Vezměme sémě růže, například plané růže. Co potom vidí člověk, který takové semeno pozoruje?

Vidí velmi malé semeno a jestliže se nepoučil, jakou má semeno plané růže podobu, nikdy nepozná, že z tohoto semene může vyrůst planá růže – to z pouhé formy tohoto semene nikdy neuhodne. Kdo však má jasnovidné schopnosti, prožije pak následující: Semeno mu zmizí a před jeho jasnovidným zrakem se mu objeví forma podobná květině, která ze semene duchovně vyrůstá. Tato podoba se ocitá před jasnovidným zrakem jako skutečná forma, kterou lze zřít jen v duchu. Tato forma je praobrazem toho, co později vyrůstá ze semene. Ale mylili bychom se, kdybychom se domnívali, že tato podoba je zcela podobná rostlině, která odpovídá semeni. Ona forma se naprosto nepodobá této rostlině. Je to podivuhodný světelný útvar, který obsahuje různé proudy a složité součásti. Je možné říci, že to, co později vyrůstá ze semene, je pouhým stínem podivuhodné světelné podoby, kterou jasnovidec zřít v semeni. Mějme nyní na paměti podobu, jak jasnovidec zřít původní obraz rostliny, a vraťme se opět k prvotnímu stavu (*prastavu*) naší Země, k oněm jednotlivým éterickým bodům. A kdyby pak jasnovidec právě tak jako v předchozím případě pozoroval takovýto jednotlivý éterický bod prvotní substance (*prasubstance*), viděl by, jak vyrůstá z tohoto éterického semene podobným způsobem jako z obyčejného semene skvělá světelná podoba, které zde ve skutečnosti není, která jakoby spící je obsažena v tomto zárodku.

A co je to za podobu, kterou může jasnovidec vidět tehdy, když obrátí svůj pohled do minulosti na tento zárodek prvotní Země? Co je to za podobu, která zde vyrůstá?

Je to podoba, která je opět odlišná – tak odlišná jako praobraz rostliny – od člověka, je to prvotní obraz dnešní podoby člověka. Tehdy dřímala podoba člověka ještě v éterickém zárodku, a bylo zapotřebí celého zemského vývoje, aby to, co zde bylo skryto spící, vyvinulo se v dnešního člověka. K tomu bylo zapotřebí mnohého (mnoha sil), jako je mnoho zapotřebí pro semínko, aby se vyvinulo v rostlinu. A ponenáhlu pochopíme, jak se tento zárodek stal dnešním člověkem, objasníme-li si, co vše se mezi tím stalo.

V pradávné minulosti byly s naší Zemí spojeny všechny oběžnice, my však budeme v první řadě sledovat jen Slunce, Měsíc a Zemi, které nás dnes zvláště zajímají. Naše Slunce, náš Měsíc a naše Země nebyly tehdy ještě navzájem oddělené, nýbrž byly pospolu. Kdybychom tato tři dnešní tělesa tak řečeno smísili dohromady a představili bychom si je jako jediné světové těleso, pak by se nám objevilo to, čím byla Země dříve, totiž Sluncem, Zemí i Měsícem dohromady. Je přirozené, že za takových poměrů mohl člověk žít jen v duchovním stavu. Tehdy mohl žít jenom v tomto stavu proto, poněvadž bylo se Zemí spojeno i to, co je obsaženo v dnešním Slunci. A trvalo dlouhou dobu, po kterou toto světové těleso obsahovalo v sobě naši Zemi, Slunce a Měsíc. V těchto dobách byl člověk pouze ještě ve stavu prvotního duchovního zárodku; to se změnilo v době, ve které nastala ve vývoji našeho světa vysoce významná událost, když se totiž odštěpilo Slunce jako samostatné těleso a zanechalo pozadu (*za sebou*) Zemi a Měsíc. To, co bylo dříve jednotou, to je nyní dvojností, dvěma světovými tělesy: jednak Sluncem, jednak Zemí s Měsícem.

Proč nastala tato událost?

Vše, co se takto děje, má přirozeně hluboký smysl, který pochopíme tehdy, přihlédneme-li k oné okolnosti, že na Zemi nežijí pouze lidé, nýbrž i bytosti duchovního druhu, které nelze sice zřít fyzickým zrakem, které však zde přesto jsou, a to tak skutečně, jako lidé a také ostatní fyzické bytosti. Takto jsou s naším světem například spojeny bytosti, které křesťanská esoterika nazývá *Angeloi* – Andělé. Tyto bytosti si můžeme nejnázve představit tehdy, uvážíme-li, že taková bytost je na stupni, na který člověk dospěje tehdy, až Země dokončí svůj vývoj. Dnes jsou tyto bytosti již tak daleko. Ještě vyššího stupně dosahují *Archandělé* neboli *Archangeloi*, nazývaní též *Duchové ohně*, bytosti, které lze spatřit tehdy, když obrátíme svůj duchovní zrak ke věcem, jež se týkají celých národů. Tyto věci vedou tedy bytosti, které nazýváme *Archandělé* neboli *Archangeloi*. Ještě vyšší stupeň zaujímají bytosti, nazvané *Počátkové*, *Archai* neboli *Duchové osobnosti*; tyto nacházíme, mívá-li náš zrak doby i národy a přihlížíme-li k tomu, co se obvykle nazývá *Duchem času*.

Pozorujeme-li například *Ducha* dnešní doby, je tento veden vyššími bytostmi, které nazýváme *Počátky* neboli *Archai*. Potom jsou ještě vyšší bytosti, které nazývá křesťanská esoterika *Silami*, *Exusiai* neboli *Duchy formy*. Takto jsou spojeny s naší Zemí nesčetné bytosti, které vytváří určitou hierarchii.

Jestliže započneme nerostem, je člověk nejvyšší fyzickou bytostí; ostatní bytosti jsou však také právě tak zde, jsou mezi námi, pronikají nás. Na počátku vývoje naší Země, o kterém jsme právě mluvili, když se Země vynořuje tak řečeno jako prvotní mlhovina (*pramlhovina*), jsou všechny tyto bytosti spojeny se Zemí. Jasnovidný pohled by potom mohl pozorovat, jak zároveň s podobou člověka i jiné bytosti pronikají onen obraz. Jsou to právě zde jmenované bytosti a bytosti ještě vyššího stupně – jako *Mocnosti*, *Vládcové*, *Trůnové* a pak *Serafové*. Všechny tyto bytosti jsou spojeny s onou mohutnou éterickou mlhovinou, ve které žijí lidské zárodky, avšak jsou na různém stupni vývoje. Jsou mezi nimi takové bytosti, o jejichž vznešenosti nemá člověk ani tušení, avšak jsou mezi nimi i takové bytosti, které se svým vývojem blíží člověku. Poněvadž tyto bytosti byly na různém stupni, nemohly svůj vývoj prožít tím způsobem jako člověk. Bylo nutné, aby se pro ně vytvořilo jiné působiště. Mezi vznešenými bytostmi byly takové, které by bývaly utrpěly velikou újmu tehdy, kdyby byly bývaly zůstaly spojeny s nižšími bytostmi. Proto se oddělily, vyňaly z této mlhoviny nejjemnější substance a vytvořily si ve Slunci své bydliště. Tam si vytvořily tak řečeno své nebe a našly takto správnou rychlost (*tempo*) svého vývoje. Kdyby byly bývaly zůstaly v hutnějších substancích, pak by nebyly bývaly mohly správně pokračovat ve svém vývoji. Z toho vidíme, že to, co se děje materiálně jako rozštěpení se světové substance, že se to neděje pouze z fyzikálních příčin, nýbrž působením sil bytostí, které měly zapotřebí pro svůj vývoj zvláštního bydliště, že se to děje, protože si tyto bytosti musely vybudovat ve vesmíru své sídlo. Je nutno zdůraznit, že základem těchto dějů jsou duchovní příčiny.

Tak člověk zůstává na Zemi a Měsíci s vyššími bytostmi nižšího řádu. Jen jediná mocná bytost (která vlastně byla již zralá, aby také odešla na sluneční působiště) se obětovala a zůstala spojena se Zemí a Měsícem. Je to ona bytost, kterou nazýváme *Jahve* neboli *Jehova*. Tato bytost opustila Slunce a stala se vůdcem vývoje na Zemi a na Měsíci. Takto máme nyní dvojí působiště: Slunce s nejvznešenějšími bytostmi za vedení vysoké bytosti, kterou se gnostikové snažili představit pod jménem *Pleroma*. Nejde nám však o to, abychom si tuto bytost představili, neboť je to

sluneční vůdce. Jahve je vůdcem Země a Měsíce. Chceme zvláště zdůraznit, že nejvznešenější duchovní bytosti odešly se Sluncem a opustily Zemi s Měsícem. Měsíc se tehdy ještě neodštěpil.

Jak lze vnímat tento kosmický děj, odděluje-li se Slunce?

Slunce s jeho obyvateli musíme pociťovat především jako to nejčistší, nejvyšší, nejvznešenější, co bylo dříve spojeno se Zemí; potom musíme pociťovat, že Země, spojená ještě s Měsícem, je tím, co se vytvořilo jako nejnižší substance. Tento stav byl na ještě nižším stupni, než dnešní stav naší Země; tato je opět na vyšším stupni. Později totiž nastal stav, ve kterém se Země zbavila Měsíce a s ním i nejhrubších substancí, se kterými by se člověk nebyl býval mohl dále vyvíjet. Země musela ze sebe vyloučit Měsíc.

Tehdy byla nejtemnější, nejhroznější doba naší Země; co mělo vlohy k ušlechtilému vývoji, to se dostalo pod vliv zlých, velmi zlých mocností; teprve tím, že s Měsícem vyloučil nejhorší podmínky bytí, mohl se člověk dostat dále ve svém vývoji.

Musíme si osvojit vnímavost pro to, že princip vznešenosti, princip Slunce, je protivníkem temného principu Měsíce. Kdyby bylo možné jasnovidně vidět Slunce, které tehdy vystoupilo, pak bychom byli viděli bytosti, které chtěly učinit Slunce svým bydlištěm, ale mimo to ještě něco jiného. To, co vystoupilo jako Slunce, bylo by se nám ukázalo nejen jako společenství duchovních bytostí (také by se nám to nebylo objevilo étericky, neboť to náleželo ke hrubším substancím), nýbrž bylo by se nám objevilo jako jakási astrální substance, jako mohutná světelná aura.

Co bychom byli pociťovali jako princip světla, to bychom byli bývali zřeli jako zářivou auru. Tím však, že Země toto světlo ze sebe vyloučila, byli bychom bývali měli dojem, že se Země pojednou ztemnila.

Síly dobra a zla, světla a temnoty stály tehdy navzájem proti sobě.

Přihlédněme nyní, jaké bylo vzezření Země, dříve než vyloučila ze sebe Měsíc. Bylo by nesprávné představovat si tento stav podobný tomu, v jakém se nachází naše dnešní Země. Jádrem tehdejší Země byla ohnivá, kolotající hmota. Toto jádro by nám připadalo jako ohnivý střed, který však je obklopen mohutným množstvím vodních (*tekutých*) mas, nikoli však dnešní vody, neboť v tehdejší tekuté živlu byly také ještě rozpuštěny nerosty. To všechno mělo však určité vrstvy. Takové bylo tehdy vzezření naší Země, když vyloučila ze sebe Měsíc. Tehdy by nebylo možno nalézt na naší Zemi vzduch, ten vůbec neexistoval. Bytosti, které zde tehdy žily, neměly zapotřebí vzduchu, neboť měly zcela jinou soustavu dýchání než dnes. Člověk měl podobu jakéhosi obojživelníka (*ryby*), ale sestával z docela měkké a tekuté látky. Co do sebe vsával, to nebyl vzduch, nýbrž to, co bylo obsaženo ve vodě. Zhruba takové bylo vzezření tehdejší naší Země. Musíme však vnímat, že tehdejší naše Země byla na hlubším (*nižším*) stupni než naše dnešní Země.

Tak tomu muselo být. Člověk by nikdy nebyl býval mohl najít správnou časovou míru pro svůj vývoj a prostředky, kdyby se Slunce i Měsíc nebyly bývaly odštěpily (*odloučily*) od Země. Ve spojitosti se Sluncem bylo by bývalo pokračovalo vše příliš rychle, ve spojitosti se silami, které dnes působí na Měsíci, bylo by bývalo vše

pokračovalo až příliš pomalu. Když Měsíc za mohutných katastrof odešel ze Země, pak teprve se poněmáhle připravovalo vzájemné oddělení obalu vzdušného a vodního. Tehdejší vzduch nebyl vůbec dnešním vzduchem, nýbrž v této substanci byly ještě obsaženy všechny možné páry. Člověk, který se tehdy připravoval ke své vývojové dráze na Zemi, byl jen určitým zárodkem dnešního člověka. To vše ještě později vylíčíme podrobněji.

Takto jsme poznali člověka v jeho trojím poměru:

1) v poměru Země – Slunce – Měsíc; tehdy se jasnovidnému zraku jevil tak, jak jsme jej popsali;

2) pak jej můžeme poznat za nejvýše nepříznivých poměrů ve stavu Země – Měsíc. Kdyby byl býval zůstal v tomto poměru, byl by se stal hrozně divokou a zlou bytostí. Když se Slunce oddělilo od Země, nastal protiklad – Slunce na jedné straně a Země – Měsíc na straně druhé. Slunce zazářilo v prostoru jako veliká, mocná sluneční aura; na druhé straně spojená Země – Měsíc zhoustla. Takto vznikla dvojnost.

3) Pak přichází trojnost. Slunce zůstává tím, čím bylo, ale Země se odděluje od Měsíce, nejhrubší substance vystupují; člověk však zůstává na Zemi.

Jako trojí princip pociťuje člověk ony síly, když se dívá na toto třetí období (v minulosti).

A táže se: Odkud přicházejí tyto síly?

Především ze stavu Země. Pak jsou však síly, které se vyvinuly ve druhém období a odešly ven s Měsícem. Člověk pociťoval tento odchod jako vysvobození, měl však také vzpomínku na první období, ve kterém byl spojený se slunečními bytostmi. Člověk se naučil pociťovat touhu po tomto dávném ztraceném stavu, a cítil se jakoby zapomenutým synem. S těmi silami, které odešly se Sluncem a Měsícem, mohl se cítit jako syn Slunce a Měsíce.

Takto se vyvíjí naše zemské těleso od jednotnosti ke dvojnosti, od dvojnosti ke trojnosti, Slunci, Měsíci a Zemi.

Dobu, kdy se Měsíc odděluje od Země, kdy se člověku dostává teprve možnosti vyvíjet se dále, tuto dobu označujeme jako dobu lemurskou. A když mohutné ohnivé katastrofy měly vzápětí zánik doby lemurské, potom nastal teprve poněmáhle stav naší Země, potom teprve mohly nastat poměry, za kterých se vyvinula dávná Atlantis. Teprve dlouhou dobu po té, co se oddělil Měsíc, začaly se objevovat ve vodách první pevniny. Teprve oddělením Měsíce se mohla Země takto dále vyvíjet.

V Atlantidě byl ještě člověk také docela jiný než dnes, o tom se později ještě zmíníme, ale v době atlantské byl přece již tak daleko, že žil ve vzdušném obalu jako měkká – tak řečeno – plovoucí a vznášející se bytost. Teprve poněmáhle se vyvíjela soustava kostí. Uprostřed atlantské doby je člověk teprve tak daleko, že je do jisté míry podoben dnešní naší postavě. Člověk měl v Atlantidě jasnovidné vědomí, dnešní naše vědomí se vyvinulo teprve v posledních dobách. Jestliže chceme pochopit tehdejšího člověka, musíme přihlížet k tomuto tehdejšímu jasnovidnému vědomí. To pochopíme nejlépe tehdy, srovnáme-li toto jasnovidné vědomí s dnešním vědomím člověka.

Dnes vnímá člověk svět svými smysly, vnímá vnější předměty. V noci se však hrouží tyto vnější předměty do moře bezvědomí. Ovšem pro okultistu to není stav bezvědomí, k tomu ještě dospějeme. Dnes si chceme pouze objasnit, že nynější člověk má dvojí vědomí: jasné vědomí denní a snivé vědomí.

Tak tomu nebylo v prvních dobách Atlantidy. Pozorujme, jak se střídal v této době stav bdělosti a stav spánku. Bylo tomu tak i tehdy, když se člověk po určitou dobu hroužil do svého fyzického těla, ale nevnímal předměty v tak ostrých obrysech, jak je tomu dnes. Představme si, že bychom kráčeli za husté zimní mlhy a viděli bychom svítliny jakoby obklopeny světelnou září (taková je přibližná představa o předmětném vědomí dávného Atlantovce). Pro tehdejšího člověka bylo vše obklopeno takovými mlhami, vše bylo jakoby pohrouženo do takové mlhy. To byl pohled za dne. Pohled za noci nebyl také takový, jaký se nám naskytá dnes. Když však Atlantovec vystoupil ze svého těla ven, nehroužil se do bezvědomí, nýbrž ocital se ve světě božských duchovních bytostí, takových bytostí, které měly „já“. Jak člověk v dnešní době za noci tyto bytosti nevidí, tak se v oněch dobách hroužil do moře duchovnosti, ve kterém skutečně vnímal božské bytosti. Za dne byl druhem nižších říší, za noci byl druhem vyšších bytostí. Takto žil člověk v duchovním vědomí, i když neměl sebevědomí, žil mezi těmito duchovními božskými bytostmi.

Sledujme nyní čtyři období našeho zemského vývoje. Setkáváme se:

1) s obdobím, ve kterém jsou Slunce a Měsíc ještě spojeny se Zemí. Přihlédněme blíže k tomuto období. Musíme si říci: čistými, ideálními bytostmi jsou vlastní bytosti Země; člověk je vlastně éterickým zárodečným tělem, a lze ho vidět jen duchovním zrakem;

2) pak přicházíme ke druhému období; vidíme Slunce jako jediné těleso. Měsíc a Země jako svět zla;

3) poté nastává třetí období, kdy se Měsíc odděluje od Země, a na Zemi působí síly trojnosti;

4) pak dospíváme ke čtvrtému období. Člověk žije ve fyzickém světě, který mu připadá mlhavý. Ve spánku je ještě druhem božských bytostí. To je doba Atlantidy, která končí mohutnými vodními katastrofami.

Učiňme nyní krok dále a přihlédněme k člověku, jak jej známe v dnešní době. Zřídme jej nejprve v kulturních epochách doby poatlantské, jak se vyvíjí po dlouhá tisíciletí.

Čeho pozbyl člověk především?

Pozbyl jednu sílu, kterou si můžeme představit tehdy, přihlížíme-li k tomu, co nám podává líčení dávné Atlantidy.

Pokusme se, abychom si představili stav spánku dávného Atlantovce; v tomto spánku byl člověk ještě druhem bohů duchovního světa, vnímal skutečně tento svět duchovnosti. Toho pozbyl člověk po velké atlantské katastrofě. Kolem něho se rozprostřela noční temnota. Zato však nastalo zjasnění denního vědomí a vyvinulo se „já“. To vše si vydobyl člověk, ale dávní bohové zmizeli jeho zraku, zůstali mu pouhou vzpomínkou, a vše, co duše prožívala za první poatlantské epochy, zůstalo pouhou vzpomínkou.

Víme pak, že duše zůstaly týmiž, že se opět vtělují. Stejně jako byly naše duše přítomné v dobách dávné Atlantidy, kdy bydlely již v tělech, podobně existovay tyto

duše přítomné již tehdy, když se oddělil Měsíc a Slunce, a byly přítomné také v nejrvnější době, kdy člověk žil v éterickém zárodku. Pět kulturních epoch poatlantské doby není ve svých názorech na svět, ve svých náboženských názorech ničím jiným než vzpomínkami na minulá vývojová období naší Země.

První indické období vyvinulo náboženství, které je určitým vnitřním opakováním prvního období v představách a citech, jakýmsi vnitřním obrazem toho stavu, kdy Slunce i Měsíc byly ještě spojeny se Zemí, kdy vznešené sluneční bytosti ještě bydlely na Zemi. Z toho plyne, že je nutné, abychom o těchto stavech vzbudili v sobě vznešenou představu. A duchovní bytost, která byla spojena se všemi Anděli i Archanděli, se všemi duchovními bytostmi, se všemi vznešenými božstvy v prvotním stavu (*prastavu*) naší Země, ve stavu prvotní mlhoviny (*pramlhoviny*) – tohoto ducha pojímalo indické vědomí za vedení vznešené individuality jménem Brahm, Brahma. V duchu opakovalo první kulturní období to, co se stalo na počátku vývoje naší Země; toto kulturní období není ničím jiným než opakováním první zemské epochy vnitřním nazíráním.

Přihlédněme nyní ke druhému kulturnímu období. V perském kulturním období setkáváme se s principem světla a temnoty, které jsou náboženským vědomím této kulturní epochy. Zsvěcenci mluvili v této době o dvou bytostech, z nichž jedna je zosobněná ve Slunci a druhá v Měsíci. Obě tyto bytosti uváděli navzájem v protiklad. Ahura Mazdao, světelná aura, Ormuzd, je bytostí, kterou Peršané uctívali jako nejvyšší božství; Ahriman je zlý duch, představitel bytostí, které žily na neodděleném Zemi – Měsíci; náboženství Peršanů je tedy vzpomínkou na tuto druhou periodu naší Země.

Ve třetí periodě bylo tomu tak, že člověk si musel říci: ve mně působí síly Slunce i Měsíce, jsem synem Slunce i synem Měsíce. Všechny síly Slunce a Měsíce připadají člověku jako otec a matka.

Jednotnost v prvotní době je nazíráním (*charakteristická pro nazírání*) Indů.

Dvojnost po oddělení Slunce je náboženstvím Peršanů.

Trojnost po oddělení Slunce i Měsíce je náboženským názorem Egyptanů.

Trojnost se nám objevuje ve všech náboženských názorech třetího období; v egyptských názorech jsou jejími představiteli Osiris, Isis a Horus.

Ve čtvrtém období byl člověk druhem bohů; vzpomínka na to se nám objevuje v řecké době. Řecká božství nejsou ničím jiným než vzpomínkami na bohy, jejichž druhem byl člověk za doby atlantské. Člověk v dávné Atlantidě zřel skutečně tyto bohy, to není žádná fantazie. Jako dnes člověk vidí vnější předměty, tak zřel tehdy božské duchovní bytosti, které nazýval později Zeus, Athéna atd. A jako doba egyptská byla vzpomínkou na trojnost za doby lemurské, tak zůstával stav dávné Atlantidy jako vzpomínka v hierarchii řeckých bohů. V Řecku, právě tak jako i v ostatní Evropě, byla to tatáž božstva, která zřel Atlantovec, jenže pod jiným jménem. Jména těchto božstev nejsou vymyšlena, nýbrž jsou to jména pro tytéž postavy, které žily společně s člověkem, když v době atlantské vystoupil ze svého těla.

Tak zříme, jak periody kosmického dění doznávají svého symbolického výrazu v náboženských názorech různých kulturních epoch. To, co se dělo ve stavu spánku za doby atlantské, to ožilo opět ve čtvrtém kulturním období.

Dnes žijeme v pátém poatlantském období.

Na co je nám možno si vzpomenout?

Staří Indové si mohli představit první periodu Země, Peršané druhou, staří Egypťané třetí periodu. Řecká, germánská a římská kultura se rozpomínala na božské postavy Atlantidy. Pak přišla novější doba, páté období.

Na co se může rozpomenout toto období?

Na nic! To je důvodem, proč se v tomto období rozšířila bezbožnost, a proč toto páté období je odkázáno na to, aby nepohlíželo do minulosti, nýbrž do budoucnosti.

Páté období musí pohlížet do budoucna, ve kterém všichni bohové musí tak řečeno opět vstát z mrtvých. Toto opětné spojení s bohy se připravovalo v době, kdy vstoupila do vývoje síla bytosti Kristovy. Tato působila tak silně, že vrátila člověku božské vědomí. Obrazy bohů pátého období nemohou být vzpomínkami, nýbrž lidé pátého období musí pohlížet do budoucna, teprve potom se život stane spirituální, naplněný duchovností.

Toto vědomí se musí v pátém poatlantském období stát apokalyptickým.

Vzpomeňme si, že jsme v předchozí úvaze sledovali jednotlivé kultury poatlantské doby. V dnešní úvaze jsme poznali, jak se kosmické dění zračí v náboženských názorech jednotlivých kultur.

Naše páté období je uprostřed ve vývoji světa a proto musí pohlížet do budoucnosti.

Uvidíme, jak se nám opakování egyptské doby stane podnětem – jak máme navázat, abychom si skutečně mohli vytvořit přechod do budoucnosti.

Nejprve Kristus musí být v naší době plně pochopen; neboť naše duše jsou hluboce zapředené do tajuplných souvislostí.

III. přednáška

V předchozí úvaze jsme hovořili o tajemných souvislostech, které spojují vývojové stavy naší Země s různými světovými názory kulturních epoch, jak po sobě následují v době poatlantské. Poznali jsme, že v době, kdy velká potopa změnila vzezření Země, v Indii byla dávná posvátná indická kultura se svým mohutným filosofickým pojetím jakoby zrcadleným obrazem skutečností, které se udály na počátku pozemského vývoje. To, co tehdy člověk mohl vidět v duchu, nebylo ničím jiným než v duchu pojatá podoba, která zde skutečně existovala na počátku zemského vývoje. Tehdy, když se Slunce oddělilo, jsme viděli, že se tento druhý stav naší Země, tento zvláštní protiklad dvou světů objevuje ve druhém kulturním období jako filosoficko-náboženský systém, jako protiklad mezi Ormuzdem a Ahrimanem.

Třetí, egyptská kulturní epocha je zrcadlením dějů, které nastaly, když se Země, Slunce a Měsíc staly třemi navzájem oddělenými tělesy. Poukázali jsme též na to, že se ve trojnosti Osiris, Isis a Horus zrcadlí hvězdná trojnost – Slunce, Země a Měsíc. Poukázali jsme již také na to, že toto oddělení nastalo v lemurské době a že po této následovala pak doba atlantská, tedy čtvrtý stav naší Země, kdy panovaly zcela jiné poměry vědomí než dnes. Tehdy žil člověk pospolu s božskými duchovními bytostmi, které později nazývali lidé Wotan, Baldur, Thor atd. To jsou bytosti, které mohl atlantský člověk vnímat svým jasnozřením. Zření těchto božských duchovních bytostí se potom opakuje v době řecko-latinské i u národů na severu Evropy. Ať je to již Wotan nebo Zeus, ať je to Mars, Héra, Athéna, všechna tato jména byla jenom vzpomínkou na dávné duchovní postavy, které tvořily onen dávný svět bohů.

Čtvrtá kulturní epocha jeví se pak našemu pohledu tak, že její náboženství jsou zrcadlením událostí zemského vývoje za doby atlantské. Je nutné, abychom se dnes poněmáhle pohroužili do duše dávných kulturních epoch. Chceme-li si utvořit správný obraz o tom, co nábožensky oživovalo egyptskou dobu, musíme uvážit, že nejdůležitější vrstvy těchto starých národů, nejosvícenější osobnosti, nadané zřením, že všichni byli nástupci lidí, kteří žili již v poslední době atlantské; musíme si uvědomit, že bezprostředně po velké potopě nezaniklo hned vše, co bylo obsahem staré atlantské kultury, nýbrž že vše, co tehdy žilo, přeměnilo se poněmáhle do nové doby. Duši těchto poatlantských kultur pochopíme nejlépe tehdy, když se pohroužíme do duší lidí této poatlantské doby.

V poslední atlantské době se lidé navzájem velmi různili. Jedni si uchovali vysoký stupeň jasnovidných schopností. Tato schopnost nevyumizela najednou, nýbrž zůstala ještě u mnohých lidí, kteří se zúčastnili velkého stěhování ze západu na východ. Vyskytovali se pokročilí i zaostalí lidé; je tedy pochopitelné, že v souladu s celým způsobem tehdejšího vývoje byli nejméně pokročilými právě ti, kteří si uchovali nejvíce jasnozření. Nejpokročilejšími byli ti, kteří si nejdříve osvojili vnímání fyzického světa. Nejpokročilejšími byli ti, kteří přestávali za noci vidět duchovní svět, ale zato viděli za bdělého vědomí fyzický svět ve stále ostřejších obrysech.

A právě ona malá hrstka lidí, o které bylo řečeno, že byla vedena jedním z největších zasvěcenců, označovaným jménem Manu, tento nárudek, který byl veden do Asie a odtud dal vznik kulturám jiných zemí, právě tento malý národ, který pro obyčejné poměry života nejdříve pozbyl dávné jasnozření, tvořili takovito nejpokročilejší lidé tehdejší doby.

Stále zřetelněji se dennímu zraku objevovalo to, co dnes vidíme jako fyzické předměty s jejich ostrými obrysy. Veliký vůdce vedl tento národ co nejdále do končin Asie, aby tam mohl žít v odloučenosti, jinak by byl příliš do styku s národy, které si uchovaly ještě staré jasnovidné schopnosti. V nitru Asie byla takto založena kolonie, ze které pak měly vyjít velké proudy pozdějších kultur.

V první řadě – Indie byla zemí, které se dostalo kulturního proudu z tohoto střediska. Bylo také již naznačeno, že tento malý národ, jenž byl sem vyslán, nenalezl snad úplně neobydlenou zemi. Dříve než nastalo toto velké stěhování ze západu na východ, uskutečňovaly se výpravy; a kolik pevnin se vynořilo z moře, tolik jich též bylo zalidněno. A tak se stalo, že národ, který byl vyslán z oné asijské kolonie, musel se smísit s ostatními národy, které však všechny byly zaostalejší než ty, které přivedl Manu. U ostatních národů bylo možno nalézt ještě mnoho lidí s jasnovidnými schopnostmi.

Když zasvěcenci zakládali takovéto kolonie, počínali si jinak, než jak dnes se zakládají kolonie. Bylo nutno vycházet od duší, které měly být kolonizovány, takového vnučování jako dnes neexistovalo – bylo počítáno s tím, s čím se kolonisté setkají.

A tak bylo nutno počítat s náboženskou vzpomínkou, proto bylo přirozené, že jen u malé hrstky tohoto národa byly nejpokročilejší představy, kdežto u širokých vstev se vytvářely kompromisní představy. Proto nalézáme všude v těchto krajinách, jak v Indii, tak i v Persii i v Egyptě (či všude tam, kde vznikly různé kultury, na tehdejší dobu méně pokročilé) náboženské představy, které však nebyly ničím jiným, než pokračováním dávných atlantských představ. Abychom nyní pochopili, jaké to byly vlastně představy, musíme se pokusit utvořit si o nich obraz. Musíme se přenést do duší lidstva poslední atlantské doby. Musíme si vzpomenout, že člověk v atlantské době nebyl za noci bez vědomí, nýbrž že vnímal právě tak, jako vnímal za dne; je-li možno vůbec mluvit v této době o dnu a o noci. Za dne vnímal první stopy toho, co dnes vidíme tak jasně, za noci pak vnímal postavy bohů. Neměl zapotřebí důkazů pro to, že bohové existují, právě tak – jako dnes nemáme zapotřebí důkazů, že existují nerosty. Bohové byli jeho druhy, člověk sám byl za noci duchovní bytostí. Ve svém těle astrálním a v „já“ se pohyboval v duchovním světě, sám byl duchovní bytostí a setkával se s bytostmi, které byly stejného druhu. Setkával se též s nižšími duchovními bytostmi, než byly ty, kterým bylo dáno později jméno Zeus, Wotan atd. Nebyly to ovšem pouze tyto, to byly jen vybrané postavy; bylo tomu tak, jako když dnes někdo vidí panovníka; mnozí, přestože jej nespátří, věří v existenci panovníka. V tomto stavu, který byl u všech lidí všeobecný, vnímal člověk, i když měl své denní vědomí, okolní předměty jinak než dnes. I toto denní vědomí bylo jiné; musíme přihlídnout k tomu, jaké bylo toto bdělé vědomí.

Bylo popsáno, jak se lidskému zraku ztrácely božské bytosti tehdy, když se hroužil do svého fyzického těla. Zřel předměty jakoby zahalené do mlhy; takové byly obrazy tehdejšího denního vědomí. Tyto obrazy však měly ještě určitou zvláštní vlastnost, kterou musíme přesně chápat. Představme si, že se takový člověk blížil k jezeru; vodu tohoto jezera nevidí duše tohoto člověka v tak přesných obrysech jako dnes, zato však ožívá v jeho duši cosi jiného. Je tomu tak, jako kdyby člověk – přibližující se k tomuto jezeru – cítil jeho chuť, aniž by se však napil jeho vody. Pouhým pohledem by tento člověk cítil, zda je voda sladká nebo slaná; vůbec tomu nebylo tak jako dnes, když se díváme pouze na hladinu vody. Když bylo ještě šeré jasno, potom člověk, který se blížil k vodní hladině, neměl pocit cizoty, nezaujímal takový poměr k předmětům jako dnes, nýbrž bylo tomu tak, jako kdyby

mohl vniknout do samotné vody a jako kdyby se cítil ukrytý ve vlastnostech vody. Představme si, že bychom se byli přiblížili ke kusu soli. Čím bychom se mu více přibližovali, tím více bychom pozorovali jeho chuť. Dnes musíme sůl ochutnat, tehdy to bylo možné poznat pouhým nazíráním. Člověk byl jakoby ukryt v nitru všech věcí a vnímal všechny věci tak, jak jsou oduševněny. Vítr, voda, všechno mu něco prozrazovalo; člověk mohl svým citěním vniknout do nitra všech předmětů a spoluprožívat zároveň vnitřní ráz (*povahu*) všech věcí. Tehdy neexistovalo dnešního vědomí, kterým vnímáme jen bezduché předměty. Poněvadž člověk zřel, cítil a prožíval vnitřní ráz všech předmětů, proto vše vnímal jako sympatii a antipatii.

Vzpomínky na tyto zážitky však přetrvaly, takže určité části indického obyvatelstva, se kterými se zmínění kolonisté setkali, byly proniknuty takovouto souvislostí s věcmi vnějšího světa. Věděly, že ve věcech žije duševnost, uchovaly si schopnost vidět vlastnosti věcí. Představme si nyní tento celý vztah. Člověk vnímá, jak chutná voda tehdy, když se blíží k vodní hladině; zří duchovní bytost, která dává vodě chuť. S touto duchovní bytostí se může za noci setkat, za dne vidí jen její materiální stránku, za noci zří vše, co prožívá. Za dne zří předměty, za noci zří to, co za dne cítí, ve skutečné podobě; zří duchovní bytosti. Když si říká – v rostlinách žijí duchovní bytosti, všude žijí duchovní bytosti – naprosto to pro něho nejsou nějaké výmysly, nýbrž něco, co mohl vnímat. Tak hluboce musíme nahlédnout do duší, abychom je pochopili.

Potom nám bude jasné, jaký je to nesmysl, mluví-li dnešní učenci o lidové fantazii. Lidová fantazie vůbec neexistuje; a ten, kdo lid skutečně zná, nemluví o ní. A setkáváme se opětovně se zvláštním přirovnáním: Právě tak jako dítě, když se narazí o stůl, udeří tento stůl, poněvadž se domnívá, že stůl má duši, podobně prý i prvotní člověk (*pračlověk*) – jak praví učenci – do všeho vkládal jakési pověry. Až do únavy se toto přirovnání opakuje. Je jisté, že je přítom v činnosti fantazie, ale tuto fantazii mají učenci a nikoli lid. Ti, kdož původně ve všem hledali duševnost, ti nesnili, ti sdělovali pouze to, co sami vnímali.

Takové vnímání se vyskytovalo jenom jako pozůstatek, jako vzpomínka u starých národů.

Také dítě nevidí ve stole duševnost, a necítí ani v sobě duši, ale považuje sebe samo za kus dřeva, a proto staví sebe samo na stejnou úroveň se stolem. Skutečností je pravý opak toho, co je řečeno v knihách. Jdeme-li do Indie, do Egypta, nebo kamkoli jinam, všude se setkáváme s představami, jak jsme je nyní naznačili. A do těchto představ bylo vloženo to, co dávní zasvěcenci dali lidu.

Ve staré Indii vedli kulturu říšiové. Musíme však trochu chápat, jaký vlastně měla původ ona postava, která se stala jednou z nejdůležitějších v indickém nazírání.

Víme, že za všech dob existovaly tak zvané školy mystérií, ve kterých ti, kteří vyvinuli příslušné schopnosti, mohli nazírat do světového kosmu a zřít ducha věcí. Ze škol těchto mystérií vycházely impulsy (*proudy*) duchovních kultur. Pozorujeme-li zasvěcence, činíme tak obyčejně v době poatlantské, poněvadž jejich podstata je nám v této době nejsnáze pochopitelná. Avšak s něčím podobným, jako byly školy zasvěcenců, bychom se setkali již v době atlantské. A máme-li chápat tyto

zasvěcenice správně, pokud se týká jejich podstatného rysu, je nutné, abychom se přenesli do takovéto dávné atlantské školy.

V oné atlantské době panovaly ještě právě popsané stavy vědomí. Vracíme-li se do těchto dob, pak se tam nesetkáváme s člověkem v jeho dnešní podobě. Tehdy měl ještě zcela jiné vzezření. Míjíme ovšem jen první polovinu této doby atlantské. Již tehdy se člověk skládal z těla fyzického, éterického, astrálního a z „já“; ale fyzické tělo mělo ještě zcela jinou podobu. Fyzické tělo mělo vzezření, které bychom mohli přirovnat k tělu mnohých mořských živočichů, které sotva můžeme vidět, které sotva můžeme uchopit. Fyzické tělo člověka bylo mnohem měkčím než dnes, nemělo tehdy ještě kosti. I když zde byly již určité počátky chrupavek, bylo přece toto fyzické tělo v nejstarší době zcela nepodobné dnešní postavě člověka. Naproti tomu bylo éterické tělo člověka mnohem důležitějším článkem. Toto tělo éterické nebylo vlastně tak odlišně vyvinuto, jak je tomu u dnešního fyzického těla člověka; fyzické tělo bylo tehdy více méně stejné, naproti tomu tělo éterické bylo mimořádně veliké. Toto tělo éterické se u jednotlivých lidí natolik odlišovalo, že bylo možné se setkat se čtyřmi typy. Tyto čtyři typické podoby byly rozšířeny tak, že u jedné části lidí se objevoval jeden typ, u jiných lidí typ druhý. Jména těchto čtyř typů se uchovala v označení čtyř apokalyptických zvířat – býka, lva, orla a člověka. Nebylo by opět zcela správné, kdybychom si chtěli představit, že tyto podoby byly úplně podobné dnešní podobě jmenovaných zvířat, avšak připomínaly přece dojem, kterým dnes jmenovaná zvířata působí. Dojmy, kterými působila tato éterická těla, bylo možno chápat pomocí obrazů lva, býka, orla nebo člověka. Jednu část, která působila dojem mohutné rozplozovací schopnosti, bylo možno srovnat např. s býkem; jiný druh lidí byl ten, který nejvíce žil v duchovnosti, to byli lidé orlí, kteří necítili úplně svůj domov ve fyzickém světě. Potom ještě existovali lidé, kteří tak řečeno již ve svém éterickém těle byli podobní dnešnímu fyzickému tělu; tato podoba nebyla sice úplná, ale byla to již přece podoba člověka. Takový byl tedy ráz éterických těl atlantského obyvatelstva. Obzvláště mocné (*mohutné*) bylo tělo astrální, „já“ bylo tehdy ještě úplně mimo hranice bytosti člověka. Tehdy měli lidé úplně odlišné vzezření než dnes. Samozřejmě – předčasně zralí lidé přijímali pozdější podobu již dříve, ale v podstatě lze lidi tehdejší doby charakterizovat tak, jak jsme to právě učinili. To byl tedy normální stav tehdejšího lidstva.

Zcela jinak tomu bylo u pokročilých lidí, u žáků mystérií, u těch, kteří usilovali o zasvěcení staré Atlantidy. Vstupme v duchu na místa takového starého atlantského zasvěcení a pokusme se uvědomit si to, co učitel chtěl dát svým žákům.

Čím vlastně byl tento učitel sám?

Když se dnes člověk setkává se zasvěcencem, vůbec jej podle jeho zevnějšku nepozná, jen velmi málo lidí by dnes poznalo zasvěcenice podle zevních známek, neboť dnes, když fyzické tělo člověka tak daleko pokročilo ve svém vývoji a zasvěcenec musí přece žít v těle, odlišuje se tento od jiných lidí jen jemným, intimním způsobem. V tehdejší době však byl zasvěcenec ve své podobě velmi odlišný od ostatních lidí. Ostatní lidé měli ještě zvířecí ráz, fyzické tělo bylo zvířecí substance a hmota. Zasvěcenec se odlišoval od ostatních lidí tím, že jeho fyzické tělo bylo podobnější dnešní podobě člověka (že měl podobný obličej jako dnešní člověk), že měl přední mozek jako dnešní průměrný člověk. Zasvěcenci měli na svou tehdejší dobu poměrně velmi vyvinutý mozek.

Tito zasvěcenci měli své školy a v těchto školách vychovávali určitými metodami z normálního lidstva žáky podle toho, jak se tito chovanci ukázali zralí a vyspělí.

Je nutné, abychom si ujasnili, že během pokračujícího vývoje duchovní články člověka pozbyly vlády nad fyzickým tělem. Dnes může člověk pohybovat svými údy, může ovládat svoji fyziognomii, krátce – ovládá v určitém stupni své tělo. Ale to je jenom poslední zbytek dávného poměru, jak člověk ovládal fyzické tělo. Tehdy měla myšlenka nebo cit mnohem větší vliv na fyzické tělo. To, co člověk myslí, to vykonávalo tehdy mnohem mocnější vliv. Dnes bude myšlenka jen ve zcela zvláštních a výjimečných případech působit dále než na tělo éterické. Velmi zřídka bude (např. meditací) vykonávat vliv na tělo fyzické. Když se např. mozek, který byl umístěn v zadní části hlavy posunul více kupředu – když se čelní kosti posunuly poněkud vpřed – byl to účinek, který sahal až do soustavy kostí a to je dnes velmi řídký případ. Dnes je nutno vyvinout nesmírně mnoho energie, má-li působit myšlenka na fyzické tělo. Snazší je to již u krve, ale i to je ještě obtížné. Již dnes může na éterické tělo působit myšlenka, a v příští inkarnaci bude působit myšlenka tak mocně, že se změní poměry zevního těla. Je však nutné, abychom pracovali právě tak, abychom věděli: duše je věčná bytost, která se stále znovu vrací.

Zcela jinak bylo tomu však v těchto dávných školách zasvěcení; zde působila myšlenka na fyzické tělo v poměrně krátké době. Žák mystérií mohl pracovat na své organizaci (*uspořádání svého organismu*) tak, že dosáhla podoby člověka. Tehdy bylo možné přijmout žáka z řad průměrného lidstva, jenom bylo nutné dát mu správný impuls. Nebylo zapotřebí, aby žák sám myslel, neboť myšlenky mu byly určitou sugescí vtělovány (*vpravovány*) do jeho duše. Bylo nutné, aby se před jeho duševním zrakem objevila určitá duchovní podoba, do které se žák měl pohroužit. Atlantský zasvěcenec všude žákovi dával formu myšlenky, kterou tento měl stále před sebou.

A co to bylo za obraz? O čem měl žák myslet? O čem měl meditoval?

Poukázali jsme již na prvotní stav (*prastav*) Země a na celý vývoj; bylo mluveno o světelné podobě v prvotním zárodku. Prvotní obraz (*praobraz*) dnešního člověka vyrůstal z tohoto původního zárodku. A z tohoto prvotního zárodku nevyrůstal člověk dávných dob, nýbrž postava dnešního člověka.

A co činil dávný atlantský zasvěcenec?

Uváděl před duši svých žáků právě tento praobraz člověka.

Zasvěcenec staré Atlantidy působil tak, že se žáku ocitala před jeho duševním zrakem podoba člověka jako myšlenková forma. Žák lvího nebo jiného typu byl nucen uvědomovat si myšlenkový obraz, čím se má jednou v poatlantské době člověk stát. Síly tohoto obrazu, který si musel žák osvojit, působily na tělo tak, že se lišil od ostatních lidí. Působením sil tohoto obrazu byly určité části přeměněny; poněmáhle se nejpokročilejší žáci stávali stále podobnějšími dnešnímu člověku.

To jsou podivuhodná mystéria atlantské doby. V této době je nápadné ještě něco jiného. Ať měli lidé podobu jakoukoli, jedna skutečnost tanula jim před jejich duševním zrakem jako obraz, skutečnost, která zde byla již jako duchovní obraz tehdy, když Slunce bylo ještě spojeno se Zemí, skutečnost, že se tento obraz stane

smyslem Země a že je tím, co je duchovním základem Země. A tento obraz se nejvil lidem v té či v oné podobě, ve fantazii toho či onoho národa, tento obraz se objevoval jako ideál lidstva.

To je pocit, který měl vyvinout žák pohlížeje na tento obraz: „Tento obraz chtěly nejvyšší duchovní bytosti, tento obraz, jehož působením vstoupí do lidstva jednota. Tento obraz je smyslem pozemského vývoje; aby se tento obraz uskutečnil, odloučilo se Slunce od Země. Tento obraz je tím, co se má nakonec objevit jako vznešený ideál Země.“

(Vystoupil Měsíc – tím se mohl stát člověk člověkem.)

A tento pocit proudil nitrem žáka. To bylo přibližně v polovině atlantského vývoje. Budeme sledovat, jak se tento meditační obraz (který se jevil žákovi jako lidská podoba) přeměňoval v něco jiného, co se pak zachránilo do doby po velké potopě. To pak ožilo v naukách indických zasvěcenců a lze to shrnout v pradávnm posvátném jménu – Brahm. To, co světové božství zamýšlelo jako smysl Země, to bylo nejposvátnější naukou starých indických zasvěcenců; o tom mluvili vyslovující slovo Brahma.

Z toho později vznikla Zarathustrova nauka a egyptská moudrost, o čemž budeme mluvit později.

IV. přednáška

Posledně jsme skončili svou úvahu zvláště důležitou jednotlivostí ve vnitřním, ve vlastním duchovním životě člověka. Pokusili jsme se o to, abychom si uvědomili vjem (*pocit*), který měl žák zasvěcení na počátku poslední třetiny atlantské doby. Uvědomili jsme si, jak žáku zasvěcení vystoupila před duševní zrak ideální lidská postava, která byla myšlenkovým obrazem, na kterou se měl soustředit v meditaci a která tvořila obsah života představ, citu i vůle u atlantského žáka zasvěcení.

Tento myšlenkový obraz se měl stát čím dále, tím více modelem tohoto atlantského člověka. Je nutné, abychom si ujasnili, jak vlastně tento myšlenkový obraz vypadal. Nebyl zcela podobný dnešnímu člověku. Kdybychom si představili určitou kombinaci muže a ženy, přičemž všechno to, co je nižšího rázu, by odpadlo, kdybychom si představili z toho vytvořenou jakousi dvojitou postavu, ze které je možno znatelně vnímat jen hořejší část těla, utvořili bychom si takto vlastní nadsmyslový obraz, před kterým se tehdy meditující ocital. Tento obraz působil tak mocně, že ti, kteří měli být zasvěceni, skutečně činili své vnější tělo tomuto obrazu stále více a více podobnější. Je pak velmi důležitá určitá okolnost, a to, že právě meditující, který byl zasvěcen – měl před sebou určitou lidskou postavu, která se mu stavěla před zrak, a která byla mimo něj (ve vnějším světě), mimo hranice jeho bytosti. Když měl žák zasvěcení takto před sebou živoucím způsobem tento obraz, bylo nutné, aby si ujasnil následující: „Vidím obraz, přenáším se do prvotního stavu (*prastavu*) Země, kdy Slunce a Měsíc nebyly odděleny. Tehdy se skládala Země ze svého prvotního základu (*prazákladu*), ale v tomto prvotním základu bylo možno jasnovidci zřít obraz, který se nyní vynořuje přede mnou; tento obraz byl tu již v pradávné době naší Země tehdy, když ještě nebylo zvířecích, rostlinných a nerostných forem. Tehdy se skládala Země jen z tohoto prvotního lidského základu. Prapočátky zvířat se vytvořily již na Měsíci, zvířata byla již zde; avšak víme též, že, zaniká-li určitá planetární soustava, že vstoupí do stavu pralaje, do stavu rozptýlení, ve kterém potom mizí také všechny formy. I když se na Měsíci vyskytovaly četné zvířecí formy (*podoby*), přesto se na Zemi neobjevily zvířata a rostliny hned, nýbrž až mnohem později. Teprve když se oddělilo Slunce, vyskytují se poněkud zvířata. Země byla ve svém pravěku jen člověkem.“

Na tento původní stav naší Země pohlížel žák zasvěcení. Zřel v tomto prvotním základu (*prazákladu*) ideální obraz člověka. Tato lidská podoba objevovala se před zrakiem žáka zasvěcení, kterému bylo jasné: „Hroužím se nyní do prastavu naší Země. To, co žije v Zemi jako ideální obraz, jako ideální forma člověka, to mi praví následující: Božství působí od věčnosti do věčnosti, rozlilo se a vydechlo ze sebe tuto lidskou prvotní formu (*prafornu*).“

Žák zasvěcení zřel v duchu doslova prvotní formu božství, zvířata viděl jako vedlejší formu, i rostliny jevíly se tak jeho pohledu; to všechno vzniklo teprve později. Vše, co dnes žije jako nižší říše, všechno to viděl atlantský žák zasvěcení, že to vzniklo z postavy člověka. Můžeme si utvořit představu o této myšlence tehdy, vzpomeneme-li si na to, jak vzniká kamenné uhlí. Představme si pravěké lesy, které tehdy rostly a nyní se staly kamenným uhlím. Zůstaly pozadu (*opozdily se*), jejich vývoj sestoupil z vyšší do nižší říše.

Takto zřel žák atlantského zasvěcení, jak celý vůkolní svět povstal z lidské formy. Tento dojem byl za dávných dob uváděn jakoby kouzlem před duševní zrak člověka.

Tyto vjemy si člověk uchoval i přes dobu velké potopy; staří indiští iniciátoři (*zasvěcovatelé*) vybuzovali tento obraz prvotního člověka v žákově duši; byl to obraz pračlověka, kterého vydechlo věčné „já“.

Když indický žák zřel před sebou tento obraz, pak cítil, že všechno vzniklo z něho, že vše to, co bylo v tomto praobrazu obsaženo jako krev, stalo se vodami Země. A tak se rozšiřoval tento obraz do prazákladu vesmíru. Žákovi bylo potom řečeno: „Máš zřít dvojí skutečnost v tomto obrazu; nejprve tento praobraz sám, pak i to, co v tobě září jako tvoje vnitřní bytost, když tento obraz pozoruješ. Venku makrokosmos, v nitru mikrokosmos.“

Když Řekové při Alexandrových výpravách vnikli do Indie a odtamtud si přinesli poslední dozvuky tohoto nazírání, pociťovali přibližně následující: Když pozoruje žák to, co je ve světě rozšířeno jako lidská bytost, pak zří před sebou Hérakla. Ind jmenoval to, co žije jako síly vesmíru: „Vha“. Takto usilovali Řekové si učinit srozumitelné to, co byly poslední dozvuky dějů, které prožíval žák ve své duši za doby pradávnejší posvátné indické kultury. A z tohoto základního citění vyvinula se pradávnejší posvátná nauka indických zasvěcenců, která je jakoby duchovním zobrazením onoho prvotního stavu; za tohoto prastavu obsahovala Země v sobě ještě sluneční síly a sluneční bytosti. Po vznešenosti těchto bytostí toužil člověk v době indické. A když byl žák zasvěcován, bylo tomu jako by se otvíral bohatý zdroj duchovního života, jako by žák prožíval netušené děje ve své duši. Povznášel se takto do vyšších světů. A člověk nemohl být zasvěcen do skutečného zření jinak, než když se povznášel k vyšším světům.

Svět, který je kolem nás, je svět fyzický; kolem něho proudí svět astrální. Ještě výše je svět dévachanický (neboli svět božský). Do nejvyšších úrovní tohoto božského světa se musel žák povznést tehdy, měl-li vnímat makrokosmos, Brahman. Do nejvyšších oblastí božského světa vstupoval žák, odkud má svůj původ vše nejušlechtlejší, co v sobě člověk chová. Byla to říše nejvznešenějšího dokonalého řádu, kam vstupoval žák, říše, která poskytovala mnohem větší poznání než to, co zde bylo vylíčeno; to však nebylo jediným cílem tohoto poznání.

Dříve než postoupíme dále, je nutné, abychom také poznali i tyto učitele.

Původní učitelé dávné indické kultury jsou rišiové, a jejich velkým učitelem byl sám Manu. Sedm rišíů bylo učiteli staré Indie. Musíme si poněkud objasnit jejich ráz, pokud je to možné. Za tím účelem musíme obrátit svůj pohled do velkého světa. Musí nám být jasné, že to, co může vnímat náš fyzický zrak, je důsledkem působení duchovnosti. Kdybychom produchovnili celý okolní svět, na který se díváme, mohli bychom jej přirovnat k prvotní éterické mlhovině. Tato pramlhovina stávala se stále hustší, sestupovala do hutnosti, a Slunce, Měsíc a Země se navzájem oddělily.

Proč se oddělily i ostatní planety?

Proč se oddělily také Venuše, Merkur, Mars, Jupiter atd?

To pochopíme tehdy, když si řekneme, že se ve velkém vesmíru vyskytuje něco podobného, co se děje i v našem obyčejném životě. Nezůstávají totiž sedět pouze žáci ve škole, nýbrž zůstávají pozadu i bytosti ve velkém kosmu a nestačí udržovat krok s vývojem. Jednou si to důkladně ujasněme. Byly tu vznešené bytosti, které nemohly spoluprožívat tempo pozemského vývoje. Proto vyňaly nejjemnější substance a odštěpily Slunce. To byly nejvznešenější bytosti, které byly spjaté

s naším vývojem. Ale tyto bytosti prožily též svůj vývoj. Byly tedy bytosti, které zůstaly pozadu, a byly na nižším stupni než duchové sluneční, avšak výše než člověk; tyto bytosti nemohly stačit vývoji slunečních duchů, poněvadž nebyly tak zralé jako tito. Nemohly vystupovat zároveň se Sluncem, neboť Slunce by je bylo sežehlo. Pro pobyt na Zemi byly tyto bytosti zase příliš vznešené, proto se vyjmuly zvláštní substance, které co do jemnosti byly mezi Sluncem a Zemí, a vytvořily si z nich své vlastní bydliště. Takto se odštěpily Venuše a Merkur. Zde se usídlily bytosti, které nedospěly tak vysoko jako sluneční duchové, ale byly dále než člověk; tyto bytosti se staly takto duchy venušinými a merkurskými. Tyto bytosti jsou tedy původci těchto obou planet. Potom se vytvořily Jupiter a Saturn (a to z jiných důvodů); tyto staly se opět bydlištěm určitých bytostí. Vidíme tedy, jak duchovní bytosti jsou příčinou vznikání oběžnic. Nesmíme si však myslet, že tyto bytosti, které obývají různá tělesa sluneční soustavy, nejsou snad ve spojitosti s obyvateli Země. Naopak, mají namnoze možnost působit na Zemi magickými účinky. Takto zasahuje (až do oblasti Země) působení duchů slunečních, marsovských, merkurských atd... Duchové merkurské jsou Zemi blíže; byli nápomocni člověku tehdy, když Slunce vystoupilo ze Země.

Chtěl bych zde vsunout krátkou poznámku proto, že se do poznání těchto skutečností vloudila četná nedorozumění. Ve všech okultních pojmenováních nazývá se to, co má dnes jméno Merkur, Venuší a naopak, takže tím povstaly chyby. Pouze vnější astronomové (*astrologové*) nevědí, že se zde skrývají hluboká tajemství, poněvadž představitelé okultního vědění nechtěli prozradit hluboká esoterní označení. Toto je jenom poznámka, kterou jsme chtěl vsunout.

Tito duchové působí tedy na Zemi. Ze všech planet vychází působení na člověka. Toto působení bylo však nutno lidem nejprve zprostředkovat, a to se stalo tím, že velký Manu zasvětil každého ze sedmi říšiů jednotlivé oběžnici. Ježto je sedm oběžnic, byli říšiové ve svém celku tím, co tvoří sedmičlennou lóži; tato mohla pak žákům předávat nauky o tajemství naší sluneční soustavy. Na tyto skutečnosti nacházíme poukazy ve všech dávných slavných okultních spisech. Tak např. čteme: „Jsou tajemství, která je nutno hledat mimo hranice těch sedmi, to jsou ta, která posvátný Manu uchoval sám.“

Síly oběžnic byly tím, co bylo skryté v tajemstvích oněch sedmi říšiů. A tak působil tento sbor společně v podivuhodné moudrosti, kterou zprostředkoval žákům. Jestliže to chceme charakterizovat, musíme říci:

Tato pradávna nauka obsahuje asi to, co dnes slyšíme o vývoji lidstva v planetárním světě. Tajemství vývoje byla utajena mezi těmito sedmi členy lóže, ze kterých jeden každý představoval nový stupeň pokroku lidstva.

To viděl žák, avšak nejen zřel, nýbrž dokonce také slyšel tím, že se povznesl do vyšší úrovně dévachanického světa, neboť tento svět je světem tónů. Když se tedy indický žák povznášel do vyšších úrovní dévachanu, vnímal hudbou sfér a slovem sfér, jak se prvotní duch Brahma rozčleňuje v průběhu vývoje a to slyšel z prvotního slova „Vha“. To bylo označení pro prvotní tón (*pratón*), který žák slyšel, v něm naslouchal celému světovému vývoji. Bylo to do sedmi článků rozdělené slovo, prvotní slovo (*praslovo*) stvoření, které působilo do duše žáka, prvotní slovo, které popisoval tak, jak bychom dnes popisovali vývoj našeho světa. A tento popis byl nazýván „véda“ (srov. německy výraz „Wort“). To je skutečný smysl véd, a to, co bylo napsáno později, je jenom poslední vzpomínkou na pradávnu nauku o posvátném

Slovu. Slovo samo se šířilo pouze ústním podáním, neboť s písmem se prvotní tradice porušuje. Jen z véd lze vycítit něco z toho, co vlastně v nich bylo obsaženo.

A žák si teď řekl: Co se stalo, když počal vývoj na naší Zemi?

To, co mám před svou duší jako prvotní slovo, to bylo již na starém Saturnu, již na tomto starém Saturnu zazníval první dech slova véd. Vývoj potom pokračoval až do pozemské doby, slovo se stávalo čím dále hutnější, projevovalo se čím dále v tím hutnějších formách. A obraz člověka v prvotním zárodku Země byl již zhuštěním stavu, ve kterém toto prvotní slovo bylo na Saturnu.

Co se stalo potom?

Božské slovo, prvotní člověk se stále více halil do nových schrán a záleželo na tom, jaké schrány to slovo na sebe vzalo v zemském vývoji. Žák věděl, že se nic zcela stejně neopakuje. To, co nebylo ještě na Měsíci, co je úkolem, posláním naší Země – to je láska.

Tak se halilo to, co bylo na předešlé oběžnici (*starý Měsíc, poznámka překl.*) v mnohem duchovnějším, ale též v mnohem chladnějším formě, totiž praobraz člověka, halí se do teplého, astrálního obalu. To, čím se člověk měl stát, bylo zahaleno do astrální schrány, a tato část činí vnitřní život člověka schopným toho, aby vyvinul lásku od nejnižších až k nejvyšším formám.

Indickému žáku byla jasnou tato lidská postava, tento praobraz na nejvyšších úrovních devachanického světa. Na nižších úrovních devachanického světa se mu tento praobraz zahaloval do astrálního obalu, jenž choval v sobě lásku.

Láska, Erós nazývala se káma. Tak se dostává tomu, co nazýváme káma, smyslu pro vývoj Země. Božské Slovo se zahalilo v kámu, a touto kámou zaznívalo žákovi původní slovo. Rouchem lásky byla káma, rouchem slova „Vha“, které odpovídá latinskému slovu „vox“ (*česky hlas, srov. český výraz vol-ati, pozn. překl.*)

Takto pociťoval žák v hloubi své vnitřní bytosti, že božské slovo se odělo v roucho lásky, a pravil si: Člověk, který se dnes skládá ze čtyř článků – z těla fyzického, éterického, astrálního a „já“ – tento člověk má své „já“ jako nejvyšší článek. Toto „já“ sestoupilo do roucha lásky a takto se vytvořil káma-manas. To bylo nevnitřnější podstatou člověka, do kámy by se zahalil manas, to bylo ono „já“. Ale víme též, že tato nevnitřnější bytost vyvine tři články, které jsou vyšší, které přemění ony tři nižší články. Přemění také tělo fyzické, a až tělo fyzické se zcela produchovní, pak vznikne átman. To vše bylo již obsaženo jako sémě ve „Vha“, a jedna věta véd nám ještě připomíná, jak žák vyjadřoval toto tajemství. Víme, že tělo fyzické vzniklo na Saturnu, tělo éterické na Slunci, tělo astrální na Měsíci a „já“ na Zemi. Ale první původní základ člověka, prvotní slovo „Vha“, obsahovalo také v sobě již tři následující články. Tři vyšší články má člověk ještě vyvinout v budoucnosti, pak teprve bude vtěleným prvotním Slovem. A na to mělo být žáku poukázáno, že tyto souvislosti mohou být jasné jen zasvěcenci. Dnes je samotný člověk pouze člověkem, když vyslovuje své „já jsem“, když přihlíží k tomu, co je cele jeho vlastní; jen tehdy je zcela člověkem. Ale ostatní články se přesto projevují také.

„Ve čtvrtém mluví člověk!“ To je věta z véd. Když zaznívá slovo našeho „já“, tu zaznívá čtvrtý díl „Vha“.

Jiná věta véd praví:

„Čtyři zlomky „Vha“ se projevují, tři jsou teprve viditelné, tři jsou dnes skryté, ve čtvrtém promlouvá člověk.“

Zde se setkáváme s podivuhodným popisem toho, co jsme tak často slyšeli. Duchovní zrak žáka se obracel takto ke stavu, ve kterém ještě nic nebylo odděleno; byl to stav prvotní Země, kde mluvilo „Vha“ ve své plnosti (*celistvosti*). To opět vyjadřuje jiná věta véd: „Dříve jsem nevěděl, co to znamená „Já jsem“. Teprve když prvorozená této Země se mně přiblížila, naplnil se duch světlem a mému „já“ se dostalo účasti na posvátné „Vha“ (*moudrosti*). V tom se projevuje (*je podáno*) zření, které měl zasvěcenec.

Tím je naznačeno jen něco málo ze zážitků, které měli žáci starých rišiů, něco málo z podivuhodných nauk, které byly zanechány budoucím věkům, a byly přeměněny podle životních potřeb jiných národů. A všichni je chápali, toto praslovo „Vha“.

Leccos lépe pochopíme tehdy, dáme-li působit tomuto tajemství v jeho plné životnosti. Musíme si představit, že působení učitele na žáka bylo tehdy zcela jiné, než je tomu dnes. Dnes je takové působení možné jen tehdy, jestliže žák dospěl již na určitý stupeň zasvěcení, a to jen do jisté míry. V tehdejších dobách působily učitelovy síly mnohem silněji; o těchto silách si můžeme utvořit představu, pravíme-li: Nepůsobilo jen to, co učitel mohl poskytnout ve styku s žákem, nýbrž působily magické, tajuplné síly; a byly to v podstatě učitelovy síly, které onen obraz činily jasným, čistým a mocným. Tato vlastní síla učitele se ztratila teprve ve čtvrtém období, neboť tyto síly se právě mění. Bylo to něco zcela jiného než dnes, když dávný Egyptan pokročilého věku stál proti mladému. Setkal-li se takovýto starý Egyptan s mladším, působily zcela jiné síly z člověka staršího na mladšího. Toto je nutné, aby věděl ten, kdo chce chápat, co se nám líčí ještě v době starého Řecka. Sókrates měl skutečně telepatické síly, které přenášel na své žáky. To nemůže již v naší době působit. Tyto skutečnosti nám naznačuje Platón ve svých spisech. Dnes je zvráceností, hodnou přímo zavržení, co tehdy bylo mimořádně oprávněné. V průběhu věku dějí se změny, a nikdo nemá právo napodobovat dnes to, co je převzaté z minulých dob. A v tom je právě zvrácenost, chceme-li tím měřit dnešní jevy.

V těchto dávných dobách vycházely z učitele na žáka síly. V dávném Egyptě se potom setkáváme s těmito skutečnostmi: Byl-li člověk zvláště citlivý a setkal-li se s jiným, jenž dovedl své myšlenky zesílit, pak působila silná myšlenka tak, že se vynořila v duši senzitivního člověka jako obraz; telepatické působení bylo ve vysoké míře možné, a bylo možné ve vysoké míře myšlenky přenášet. Tak tomu bylo tehdy, setkával-li se člověk silné vůle s člověkem se slabší vůlí. Vést a řídit myšlenky v míře, o které si dnes nelze učinit představu, bylo tehdy velkou silou; v nynější době, dnes by této síly bylo zneužito.

Zasvěcení v dávném Egyptě bylo založeno v podstatě na podobných silách. To, co dnešní člověk nazývá lékařstvím, to by bylo bývalo u egyptského lékaře a zasvěcence vzbudilo jenom úsměv. Starý egyptský lékař věděl jednu skutečnost, věděl, že v dávné Atlantidě vládly původně stavy, které mohl vnímat při zasvěcení. A pravil si: Vědomí, které měl člověk ve staré Atlantidě, temné jasnovidné vědomí, to

muselo být zatlačeno. Egyptský zasvěcenec si pravil: Byla jednou doba, ve které duchovní bytosti vykonávaly na člověka mnohem větší vliv. Dnes, když člověk spí, neví nic o vznešených světech, ve kterých starý atlantský člověk žil ještě s bohy. A jako se dnešní člověk může povznést k ideálnímu člověku, jako toto lépe působí než veškeré mravní poučování, tak působil tehdy egyptský zasvěcenec silami a obrazy na žáka. To nepůsobilo jen zevně, nýbrž hluboce do nitra člověka, působilo to tak, že výsledek toho byl určitý děj.

Představme si nemocného člověka, který je proto nemocný, že určité úkony nemají normální průběh.

Odkud to pochází?

Kdo je okulturně školený, ten ví, že jsou-li úkony fyzického těla nepravidelné, nepřichází příčina zvenčí nýbrž, že tělo éterické není v pořádku. Bylo-li u atlantského člověka takové nebezpečí, bylo velmi brzo postaráno o nápravu. Člověku se z duchovních světů dostalo takové síly, že porušené síly a úkony byly ve spánku opět uvedeny do obvyklého stavu. Staří egyptští kněží používali něco podobného. Ztlumili vědomí chorého až na úroveň hypnotického spánku, a pak ovládali obrazy, které vznikaly kolem pacienta. Tyto obrazy řídili tak, že z nich působily síly na tělo fyzické a ozdravovaly je. To byl smysl chrámového spánku. Nemocnému nebyly podávány žádné léky, nýbrž byl uveden do chrámového spánku. Jeho vědomí bylo ztlumeno, a on zíral do duchovních světů. Kněz řídil jeho astrální zážitky tak, že tyto měly sílu, aby jej ozdravily. To není žádná pověra, to je tajemství, které znali zasvěcenci, když dávali působit duchovním silám do tohoto světa. V lékařství, které je tudíž úzce spojeno s principem zasvěcení, byl při léčbě doslova uměle vytvořen dávný atlantský stav. A tím, že člověk svým bdělým denním vědomím nekladl žádné překážky, tím působily síly, kterých bylo zapotřebí k ozdravení. Tak působil chrámový spánek.

V egyptské kultuře vládl ještě princip, působící v Indii u rišů, kteří byli zprostředkovateli sil oběžnic. V první kultuře doby poatlantské byli to rišiové, kteří přinesli onu vznešenou nauku, která vedla člověka do vysokých vznešených duchovních světů, až do nejvyšších úrovní světa dévachanického. To, co zde viděl, to sestupovalo dolů na fyzickou úroveň; až ve čtvrtém období se pohroužila do fyzického světa ona bytost, kterou označujeme jako Kristus; tato neměla již nic, co by zprostředkovala, nýbrž sama se stala člověkem, aby na celé lidstvo vyzařovala tajemnou moc toho prvotního Slova.

Takto sestoupilo prvotní Slovo, aby opět povzneslo člověka. A člověk musí pochopit, jak se stala tato událost, aby mohl působit do budoucna.

Musíme poznat, co před námi působilo, abychom sami mohli spolupracovat na stále vyšším utváření toho, co je pro nás a kolem nás.

Musíme vytvořit duchovní svět, a k tomu je zapotřebí, abychom pochopili kosmos.

V. přednáška

Dosud jsme se snažili v těchto úvahách, abychom si utvořili obraz o vývoji naší Země v souvislosti s člověkem. Bylo nutné, abychom vysvětlili, jak se zrcadlí skutečnosti našeho zemského vývoje v poznání jednotlivých kulturních period doby poatlantské. Naznačili jsme právě různé zážitky žáka dávných říší a ukázali jsme, jak podávaly zážitky takového žáka zasvěcení ve vnitřních obrazech skutečnosti, které se kdysi udály v prvotní Zemi, když tato obsahovala ještě Slunce a Měsíc. Viděli jsme též, jak vznešeného stupně zasvěcení takový žák musel dosáhnout, aby si mohl utvořit obraz takového světového názoru, viděli jsme, že tento obraz je určitým opakováním toho, co se v pradávce minulosti událo. Viděli jsme také, jaké představy měli Řekové, když se se obeznámili s tím, co mohl prožít žák indického zasvěcení, jak v duši takového žáka vznikl obraz duchovní božské tvořivé síly, která se počínala projevat v prvotní mlhovině tehdy, když Slunce a Měsíc byly ještě spojeny se Zemí. Tento obraz, Brahma, který později byl nazván „Já-Brahma“, který se Řekům objevoval jako Hérakles, tento obraz jsme se pokusili uvědomit si jako vnitřní opětování skutečností, které se vpravdě udály.

Bylo již také zdůrazněno, že vývojové, po sobě následující periody, se zrcadlily v kultuře perské a egyptské. Co se tedy stalo ve druhém období tehdy, když Slunce vystoupilo ze Země, to se objevovalo v obrazech perského zasvěcení. Co se událo potom, když ponenáhlu Měsíc vystupoval ze Země, to se stalo světovým názorem a zasvěcovacím principem u Egyptanů.

Máme-li získat přesnější pohled do duše dávného Egyptana, neboť to je pro nás tím nejdůležitějším – perským zasvěcením se budeme zabývat jen jako jakousi přípravou – musíme ještě jednou popodrobněji přihlídnout k tomu, co se dělo vlastně s naší Zemí v době, když se Slunce a Měsíc oddělovaly.

Nastíníme si obraz Země, jak se ponenáhlu vytvořil tehdy, když odcházelo Slunce a později také Měsíc. Nebudeme přihlížet k velkým kosmickým událostem; chceme jen sledovat, co se v této době děje na Zemi samotné. Podíváme-li se ještě jednou, jaká byla Země ve svém prastavu, když byla spojena ještě se Sluncem a Měsícem, nenalezneme zde ani naše zvířata, ani naše rostliny a dokonce vůbec ani naše nerosty. Podstata, ze které je Země původně utvářena, je nejprve jen člověk. Je sice správné, že na Slunci i na Měsíci vznikly již zárodky zvířat a rostlin, že tyto zárodky již byly obsažené také na Zemi, ale do jisté míry to ještě byly spící zárodky, na nichž nebylo vidět, že by mohly skutečně ze sebe něčemu dát vzniknout. Teprve když se Slunce počalo oddělovat, dostává se hybné síly těmto zárodkům, které se později staly zvířaty. Teprve tehdy, když se Slunce oddělilo od Země úplně (a Země i Měsíc osaměly), dostává se hybné vývojové síly zárodkům, které se později staly rostlinami.

Teprve když počal Měsíc vystupovat ze Země, tvořily se ponenáhlu zárodky minerálů. To musíme mít na paměti.

Přihlídněme nyní ke vzezření Země samotné. Země byla tehdy, když měla v sobě ještě Slunce a Měsíc pouze jakousi éterickou mlhovinou velké rozlohy, a v této byly hybné síly lidských zárodků a ve stavu spánku ostatní zárodky. Poněvadž zde byly jen lidské zárodky, nebylo ani očí, které mohly tyto děje vidět, takže zde podávané

vyličení je viditelné jenom zraku jasnovidného člověka, který se dívá do minulosti. Toto vyličení je podáváno za předpokladu, že by tyto děje viděl někdo, kdyby se mohl postavit na některém bodu světového prostoru. Ani na dávném Saturnu by lidské oko nebylo zcela nic pozorovalo. Tehdy byla Země mlhovinou, kterou by bylo bývalo možno pociťovat jenom jako teplo. Z této hmoty, z prvotní éterické mlhoviny se vytvořilo ponenáhlu těleso, které by již bylo bývalo možno zřít tehdy, kdyby tehdy již existoval zrak člověka. Toto těleso, které se takto vytvořilo, obsahovalo všechny zárodky, o kterých jsme právě nyní mluvili. Musí nám být jasné, že v tomto mlhovinovém tělesu nesmíme spatřovat útvar z dnešní mlhy, nýbrž že všechny látky, které se dnes staly pevné a tekuté, byly v něm ještě obsaženy. Všechny kovy, všechny nerosty, všechno bylo tehdy ve formě mlhoviny, ve formě plynů, ve velmi průzračné a prozářené formě. Tato mlhovina byla zářící a proniknutá teplem a světlem. Toto světlo se čím dále tím více vyjasňovalo, a právě zhuštěním zemské hmoty se stávalo toto světlo stále silnější, takže skutečně kdysi tato mlhovina zářila do světového prostoru jako veliké Slunce. Tato doba reálně existovala, když Země měla v sobě ještě Slunce, když byla ještě proniknuta a prozářena světlem a vysílala toto ven do světového prostoru. Toto světlo však působilo, že společně se Zemí žil nejen člověk ve svém původním zárodku, nýbrž v tomto světle žily i všechny vyšší bytosti, které nepřijaly tělo fyzické, ale jsou spojené s vývojem člověka, Andělé, Archandělé, Počátkové atd. Ale nejen tyto, nýbrž v tomto světle žily ještě vyšší bytosti, Duchové formy, Duchové pohybu, Vládcové, pak ony duchovní bytosti, které nazýváme Trůnové a konečně (ve volném svazku s tímto světlem, stále více a více se od něho uvolňující) Cherubové a Serafové. Země byla světovým tělesem, které obývala celá hierarchie nižších i vyšších duchovních bytostí. To, co Země vyzařovala do prostoru, čím bylo toto zemské těleso proniknuto, to bylo nejen světlo, to bylo také to, co se později stalo posláním naší Země, – totiž síla lásky. Musíme si tedy uvědomit (*představit*), že Země nevyzařuje pouze fyzické světlo, nýbrž že toto světlo je produševněné a produchovněné silou lásky. Představit si toto působí určitou potíž. Ještě dnes jsou lidé, kteří popisují Slunce tak, jako by to byla plynová koule, která jednoduše vyzařuje světlo. Něco tak materiálního, pouze čirá materiální představa je dnes rozšířena o Slunci. Kdo dnes čte popis Slunce, jak tento je podáván v populárních spisech a v knihách, které jsou potravou nesčetných lidí, ten nepoznal podstatu Slunce. To, co je obsaženo v těchto knihách, má se zřetelem na Slunce právě takovou cenu, jako kdyby někdo popisoval mrtvolu jako podstatu člověka. A jak málo je pravdou, že mrtvola je člověkem, tak málo je také pravdou, že to, co je popisováno jako Slunce, je vpravdě Sluncem.

Jako opomíjí ten, kdo popisuje mrtvolu to nejdůležitější, právě tak nepřihlíží ten, kdo popisuje dnes Slunce, k jeho pravé podstatě. To, co se dnes líčí, je pouze zevní tělo Slunce. V každém slunečním paprsku proudí na všechny pozemské bytosti síla vyšších mocností, které Slunce obývají, a se světlem slunečních paprsků snáší se dolů na Zem síla lásky od člověka k člověku.

Slunce nemůže nikdy vysílat na Zem pouze fyzické světlo. To, co je nejvřelejší a nejvroucnější cit lásky, je neviditelně skryto ve světle Slunce. Jím proudí k Zemi síly Trůnů, Serafů, Cherubů a všech hierarchií, které na Slunci bydlí a nemají zapotřebí mít již jiné tělo než světlo. Ježto však to vše, co je dnes obsaženo ve Slunci, bylo tehdy ještě spojeno se Zemí, byly též i tyto všechny bytosti spojeny se Zemí.

A potom musíme ještě uvážit, že člověk – tato nejnižší z vyšších bytostí, tento nový duch Země – je chován a pěstován těmito vyššími bytostmi, a že žil v lůně těchto božských bytostí.

Člověk, který žil v oné době zemského vývoje, měl, ježto byl ještě v lůně těchto bytostí, nutně mnohem jemnější tělo. Jasnovidnému vědomí se objevuje, že tělo tehdejšího člověka se skládalo jen z mlhovinových, z plynných látek, ze vzdušné, plynové podstaty, která byla cele prozářena a proniknuta světlem. Představme si mrak pravidelného tvaru, který má směrem vzhůru se rozšiřující kalichovitou podobu, a představme si, že tento kalich je proniknutý a prozářený vnitřním světlem. To byla podoba tehdejších lidí, kteří počínají teprve v této době zemského vývoje mít temné vědomí, ono vědomí, jaké má dnes svět rostlin. Lidé nebyli tehdy rostlinami v dnešním smyslu, ale byli prozářenými a světlem proniknutými oblačnými útvary, majícími podobu kalicha. Mezi člověkem a Zemí neexistovaly žádné pevné hranice.

Takové vzezření měla kdysi postava člověka, ona postava, která byla tělem z fyzického světla. Jemnost tohoto těla umožňovala tehdy, že se do něho hroužily nejen tělo éterické a astrální, nejen „já“ ve svých prvních počátcích, nýbrž také vyšší duchovní bytosti, které byly spojeny se Zemí. Tehdy měl člověk kořeny své bytosti tak řečeno směrem vzhůru v duchovních božských bytostech. Skutečně není snadné vylíčit nádheru tehdejší Země; musíme si ji představit jako světlem prozářený kulovitý útvar, jenž je obklopen světelnými oblaky a který dával vznik podivuhodným světelným jevům. Kdyby bylo bývalo možné pohroužit citící ruku do této Země, byli bychom vnímali pouze tepelné jevy. Nitro Země bylo opředeno a obklopeno těmito všemi duchovními bytostmi.

Navenek působil svět Země svou nesmírnou rozmanitostí, v jejím nitru žil světlem naplněný člověk ve spojitosti s duchovními božskými bytostmi. Člověk byl spojený s tímto celkem, s tímto světelným lůnem, se světovým lůnem naší Země jakousi pupeční šňůrou, která vycházela z podstaty božství. Bylo to společné světové lůno, ve kterém žila tato světelná rostlina, člověk, citící se zajedno se světelným obalem Země. Tak byl člověk v této oblačné podobě jakoby spojen s matkou Zemí, byl vychováván a pěstován celou matkou Zemí tak, jako v hrubším smyslu dnes dítě je chováno a pěstěno v mateřském těle jako zárodek dítěte – podobně tedy byl tehdy chován a pěstěn zárodek člověka.

Potom se počalo oddělovat Slunce, berouc s sebou nejjemnější substance. Byla to doba, kdy vše, co náleží ke dnešnímu Slunci, opustilo naši Zemi, a zanechalo hrubší substance. S odchodem Slunce byla potom spojena okolnost, že pára se ochladila ve vodu; jestliže bylo dříve možné mluvit o oblačné Zemi, nyní je nutné mluvit o Zemi z vody. Ve středu byly prvotní vody (*pravody*), nebyly však obklopeny vzduchem, nýbrž přecházely ve velmi husté páry, silné mlhy, které se poněmáhlu zjemňovaly. Tehdejší Země je Zemí z vody, zahalena do mlhy vzhůru až do nejvyšších sfér, kde se tyto mlhy stávají se zcela jemnými. Tak se nám jeví tehdejší Země.

Člověk byl nucen nyní svoji dřívější, světlem proniknutou postavu z plynů, tak řečeno pohroužit do vod a tam se vtělit. Člověk se stal vodní postavou, avšak nikoli úplně. Nikdy se člověk nepohroužil zcela do vody; to je důležitá skutečnost. Bylo popsáno, jak Země ve svém středu byla Zemí z vody. Člověk byl jen z části vodní

bytostí, zasahoval však do oblačného obalu, takže byl napolo bytostí vodní, napolo bytostí oblačnou.

Tehdy nebylo možné, aby Slunce proniklo k člověku až dolů do oblasti vod; oblačné vrstvy byly tak silné, že Slunce jimi nemohlo proniknout. Do par (*mlh*) mohlo světlo Slunce poněkud proniknout. Člověk tedy žil v temné, světla zbavené vodě a z části v parách (*mlhách*), které pronikalo světlo. V oblasti vod nalézáme však něco určitého, něco, co teď musíme přesněji popsat.

Od počátku Země nejenže tato žhnula (*zářila*), nýbrž i zněla, a toto znění zůstalo v Zemi, takže, když světlo vyšlo, voda se sice stala vnitřně temnou, ale pronikalo jí též znění, a toto znění dávalo vodě podobu (*formu*) tak, jak to lze poznat na známém fyzikálním pokusu. Vidíme takto, že tón je utvářející silou, protože tónem jsou určité částice odvrhovány anebo jinak uspořádány. Znějící tón má formující (*utvářející*) sílu.

Lidské tělo je oním tónem, oním zněním, které proniká Zemi; z tohoto znějícího tónu se utváří lidská postava. Světlo může proniknout jen k tomu, co vyčnívalo z vody. Člověk se skládal v dolní části z těla vodního, v hořejší části z těla oblačného, ke kterému pronikalo vnější světlo a ke kterému ve světle měly přístup bytosti, jež odešly se Sluncem. Dříve cítil člověk, že je skryt v jejich lůně, nyní vysílaly na něho své světlo a prozařovaly jej svou silou.

Nesmíme však zapomínat, že v tělese, které zbylo po oddělení Slunce, byly též ony síly, které Země musela ze sebe vyloučit, a to síly Měsíce.

Je to tedy doba, kdy právě vystoupilo Slunce a kdy se rostlinný člověk musel pohroužit do vodní Země. To je stupeň, kterého člověk tehdy dosáhl ve svém těle; tento stupeň zříme dnes v degenerované podobě ryb, které se ve svém vývoji zastavily. Vidíme-li dnes, jak voda je oživena rybami, jsou tyto ryby zbytky oněch lidských podob, ovšem v úpadkové formě.

Potom si musíme představit hlubokou, hlubokou touhu, která nyní vznikla. Již zde nebylo světla – a světlo dalo vznik této touze. Byla doba ve vývoji Země, kdy Slunce ještě zcela nevystoupilo ze Země. Tehdy můžeme tuto postavu vidět, jak je ještě proniknuta světlem. Vidíme lidi, kteří v hořejších částech svého těla jsou na stupni slunečním a v dolejších částech již mají podobu ryb. Tím pak, že člověk polovinou své bytosti žil v temnotách, stal se ve své dolní části nízkou povahou, neboť v části, kterou se hroužil do vody, choval v sobě měsíční síly. I když tato část nezuhla snad v kámen, byly v ní přece jen obsaženy černé, temné síly. Do této části se mohly také pohroužit jen ty nejhorší části astrálního těla. Hořejší část byla však oblačnou podobou, byla to ona část, která byla tak řečeno hlavou a do které zářilo světlo zvenčí a dávalo jí podobu, takže člověk se skládal z vyšší a z nižší části.

Husté oblačné ovzduší Země nebylo ještě vzduchem, nýbrž sestávalo z par, kterými nemohlo Slunce pronikat. Pronikat mohlo teplo, nikoli však světlo. Sluneční paprsky nemohly dospět až k Zemi, zemský oceán zůstal temný (*v temnotě*). V tomto oceánu byly ale obsaženy síly, které později odešly jako Měsíc. Tím, že pronikaly síly světla, vnikalo do Země také působení bohů, takže dole je vodní obal, zbavený božského působení a proniknutý jenom silou tónu, vůkol pak ovzduším par, do nichž zasahují síly Slunce. Takto přece jen ještě spoluprožíval člověk to, co k němu zářilo jako světlo a láska.

Proč však pronikal vodní jádro svět tónů (*znění*)?

Z toho důvodu, protože jeden ze slunečních duchů zůstal pozadu, spojil své bytí se Zemí. Je to též duch, který byl později nazván Jahve neboli Jehova. Jahve se tedy obětoval, zůstal spojený se Zemí, on to byl, jenž pronikal svět vod jako utvářející tón znění.

Poněvadž nejhorší síly byly obsaženy ve vodní Zemi, poněvadž tyto síly byly strašlivými živly, klesala oblačná část člověka stále více a více; a z dřívější rostlinné podoby vznikala ponenáhlu bytost, jež se octla na úrovni obojživelníka. V pověstech a v mýtech je nám tato postava, která je na mnohem nižším stupni než pozdější člověk, líčena jako drak, jako lidský ještěr, jako saň. Druhá část člověka, která měla účast na světě světla, je nám líčena jako bytost, která nemůže sestoupit, která bojuje s nižší přirozeností, která je nám např. znázorňována jako Michael, jako svatý Jiří, který bojuje s drakem (Jiří řecky Georgios; „ge“ znamená zemi, kmen; „org“ nebo „erg“ znamená skutek, čin, práci, činnost). Také ještě v postavě Siegfriedově se setkáváme, ovšem v přetvořené podobě, s obrazem toho, čím tehdy bylo tělo člověka. Do hořejší části Země a tím také do hořejší části člověka vnikalo ještě teplo, a vytvořilo jakýsi ohnivý jícen. Avšak nižší část člověka klesala stále hlouběji. Toto je postava, kterou Starý Zákon právem zachytil v podobě svádějícího hada, který je rovněž obojživelníkem (*plazem*).

Potom se blížila stále více doba, ve které ty nejnižší síly byly vyloučeny ze Země. Mohutné katastrofy otřásaly Zemí; a pro okultistu jsou čedičové útvary zbytky oněch očistných sil, které tehdy otřásaly tělesem Země, když se musel Měsíc oddělit. To ale byla též doba, ve které se stále více zpevňovalo vodní jádro Země, ve které vznikalo pevné, nerostné jádro. Země se zhustila na jedné straně tím, že vystoupil Měsíc, a na druhé straně se z hořejších částí vyloučily těžší, hrubší substance, které pak sestoupily do nižších částí; v hořejších částech povstávalo stále více a více to, co bylo sice stále ještě proniknuto vodou, co se však ponenáhlu stávalo naším vzduchem. Tak se dostávalo naší Zemi znenáhla pevného jádra ve středu, a kolem byla voda. Ale tím, že se z mlh vyloučily substance, stával se tento mlhový obal řidším. Teprve později, mnohem později vznikl z těchto mlh vzduch, a ponenáhlu mohly sluneční paprsky, které nemohly samotné Země dosáhnout, i ji proniknout.

Nyní dosáhla Země stupně, který si musíme správně představit. Dříve se člověk hroužil do vody a ven do mlh pouze vyčníval; nyní zhuštěním Země dostalo se vodnímu člověku možnosti, aby zhustil i svou podobu, aby přijal do sebe soustavu kostí. Člověk ztuhl sám v sobě. Tím se přetvořila hořejší část člověka tak, že se nyní umožnilo něco nového, co dříve nebylo možné – totiž, že člověk mohl nyní dýchat. Hořejší části byly takové povahy, že přijímaly světlo, ale nemohly mu dát dále proudit. Nyní cítil člověk opět světlo ve svém temném vědomí, dostalo se mu nyní snivého vědomí. Nyní mohl cítit to, co k němu zářilo z výšin, jako božské síly, které k němu proudily. Při tomto přechodu cítil, jak to, co k němu září, se štěpí ve dvě části; vzduch sám nyní do něj vnikal. Dříve pronikalo světlo k němu, nyní pronikal vzduch do něj. Člověk, který toto cítil, byl nucen si asi říci: dříve jsem cítil sílu, která je nade mnou, jako sílu, která mi dala to, co nyní potřebuji k dýchání. Světlo bylo mi dechem. Co nyní proudilo do něho, to mu připadalo jako dva bratři; světlo a vzduch byli pro něho dvěma bratry. Nyní se stalo světlo i vzduch pro něho dvojností. Dech pozemského vzduchu, který počal proudit do člověka, byl současně zvěstí, že se člověk musí učit, aby nyní vnímal něco zcela nového. Pokud působilo světlo samo, potud neznal člověk ani zrození, ani smrt. Dříve se přeměnil jen světlem proniknutý oblak – člověk cítil jen něco jako změnu svého šatu, necítil, že se zrodil, necítil, že

umíral, cítil se být věčným, zrození a smrt cítil jen jako pouhé události. Prvním vdechnutím nastalo vědomí zrození a smrti: „Vzduch, dech člověka, který se oddělil od svého bratra, světelného paprsku – toto pociťoval tehdejší člověk – který způsobil, že se tím oddělily i bytosti, jež dříve do mne se světlem proudily, ten mi přinesl smrt.“

Kdo to byl, jenž způsobil zánik vědomí? – „mám sice temnou podobu, avšak jsem přece spojen s věčnou podstatou“.

Kdo to byl, kdo toto vědomí vypudil, usmrtil?

Toto vědomí usmrtil dech, jenž počal proudit do člověka, Tyfón... Tyfón nazývá se dech. A když duše Egyptana v sobě prožívala to, co se kdysi takto událo, že se dříve společný paprsek rozštěpil na světelný paprsek a na dech, stala se tato kosmická událost pro duši symbolickým obrazem, jenž byl znázorňován usmrcením Osirida Tyfónem neboli Setem, vzdušným dechem.

V egyptském mýtu, jenž vypravuje, jak Osiris byl usmrcen Tyfónem, je ukryta velká kosmická událost. Egyptan vnímá Boha, který přicházel ze Slunce, a žil se svým bratrem v míru, jako Osirida. Tyfón byl vzdušný dech, který člověku přinesl smrtelnost. Takto vidíme na jednom z nejvýznačnějších příkladů, jak se skutečnosti světového vývoje opakují ve vnitřním poznání člověka.

Tak se událo uskutečnění trojnosti Slunce, Měsíce a Země. Toto vše poznával egyptský žák v hlubokých vědomě formovaných obrazech.

VI. přednáška

Mnohý z nás zajisté – když přemýšlel o úvahách posledních dnů o vývoji naší Země, v širším smyslu o vývoji sluneční soustavy v souvislosti s člověkem – setkal se rozporem, který mu snad připadá zvláštní ve vztahu k mnohým obvyklým představám o životě. Mnohý si snad řekl: Slyšeli jsme, že nejhorší síly jsou ve spojitosti s Měsícem. Teprve v okamžiku, když se Měsíc oddělil od Země, odešly s ním tyto nejhorší síly, a teprve tím nastal stav Země, který umožnil další vývoj člověka. Toto vše jsme sice slyšeli.

Kde však zůstává všechna romantika Měsíce? Všechna ona poezie, která přece vzniká z pravých pocitů a má vztah k obdivuhodným účinkům Měsíce na člověka?

Tento rozpor je jen zdánlivý tehdy, když si uvědomíme všechny důsledky této skutečnosti. Samozřejmě, kdybychom dnes zkoumali Měsíc, pokud jde o jeho fyzickou hmotnost, shledali bychom, že je neschopný mít na sobě takový život jako Země. Zároveň si musíme říci, že i éterická podstata, která je spojena s Měsícem a s jeho fyzickou hmotností, je z největší části též takové povahy, že je něčím velmi méněcenným v poměru k éterické podstatě, která působí v naší vlastní tělesnosti. A kdybychom teprve jasnovidně pozorovali to, co u jednotlivých měsíčních bytostí – o kterých můžeme plným právem mluvit – působí jako astrální podstata, mohli bychom se přesvědčit, že v poměru k nejhorším citům, které jsou domovem na naší Zemi, je na Měsíci nezměrně více špatnějších a méněcennějších vlivů. Takto můžeme, pokud jde o astrální a též i o éterickou a fyzickou podstatu Měsíce, mluvit o bytostech, o živlech (*silách*), které bylo nutno vyloučit, aby naše Země mohla kráčet svou cestou, zbavena škodlivých vlivů.

Dále si však musíme uvědomit ještě jinou skutečnost. Musíme mít na zřeteli, že se nesmíme zastavit všude u špatných a zlých vlivů. Vše, co je ve vývoji nízké a zlé, na to má vždy vliv významná okolnost. Pokud je to jen možné, musí vše to, co sestoupilo do nižší oblasti, být očištěno jinými dokonalejšími bytostmi a opět povzneseno do výše. Shledáme-li někde zvláště nízké bytosti, můžeme být jisti, že s těmito nižšími bytostmi jsou spojeny jiné vyšší, které mají tak velikou moc, pokud jde o dobro, krásu a vznešenost, že jsou schopné vést ještě k dobru i tyto nejnižší síly. Proto je pravdou, že všechny nižší síly jsou spojeny s měsíčním bytím, na druhé straně však jsou s Měsícem spojeny opět vznešené, ba nejvznešenější bytosti. Víme již, že Měsíc je bydlíštěm např. vznešené, velmi vznešené duchovní bytosti, Jehovy; takováto vznešená bytost, nadaná takovou mocí a vznešeností ovládá při své činnosti velké zástupy služebných bytostí dobré povahy, takže si musíme představit: Nejnižší síly odešly sice s Měsícem, avšak zároveň i ty bytosti, které jsou schopny přeměnit zlo v dobro a ohyzdnost v krásu, zůstaly spojeny s Měsícem. To by byly nemohly učinit, kdyby síly ohyzdnosti byly ponechaly v tělesu Země; bylo tedy nutné, aby je vyloučily.

Proč je však vůbec nutné, aby povstalo to, co je ve světě jako ohyzdnost a zlo?

Bylo to nutné, aby tyto síly vznikly proto, poněvadž bez jejich působení by nebylo bývalo vzniklo něco jiného. Člověku by se nebylo bývalo nikdy dostalo možnosti, aby se stal v sobě ucelenou bytostí.

Vzpomeňme si na předchozí úvahu; viděli jsme, jak nižší povaha člověka měla své základy ve vodě. Tehdy nebylo ještě kostí, nebylo pevné postavy člověka. Byla to jen stále se měnící podoba.

Čím by se byl člověk stal tehdy, kdyby se nebyly vytvořily určité síly tak, jak byly a jsou dnes v Měsíci?

Kdyby byla Země bývala vydána jenom vlivu Slunce, byla by se bývala pohyblivost bytosti člověka zvýšila na nejvyšší stupeň, vývoji Země by se bylo dostalo nemožné rychlosti. Člověk by nemohl povstat v dnešní své podobě. Kdyby působily jen měsíční síly, byl by člověk ihned ztuhnul, jeho podoba by se již v okamžiku zrození zpevnila (*zatušla*). Mezi těmito dvěma nejzazšími hranicemi se dnes pohybuje člověk, mezi neomezenou pohyblivostí a mezi ztuhnutím ve své formě. Poněvadž v Měsíci jsou obsaženy utvářející síly, stal se též fyzický Měsíc vlastně struskou. Do těchto forem mohou působit jen silné bytosti, které jsou ve spojení s Měsícem. Tak působí na Zemi dvojí síly – síly Slunce a Měsíce. Kdybychom si náhle odmysleli Slunce, v témže okamžiku bychom se všichni stali mumii a to tak, že bychom tuto podobu nikdy již nemohli ztratit. Kdybychom předpokládali, že někdo by obrovskou silou odstranil Měsíc, pak by se všechny krásné umírněné pohyby, které dnes máme, staly nesmírně živými; stali bychom se vnitřně v nejvyšší míře pohyblivými, viděli bychom, že opět nastala schopnost přeměn. Tak je tedy člověk vsunutý mezi tyto dvě síly.

V tomto světě je pak nejen v jeho substancích, nýbrž i v jeho poměrech velmi mnoho uspořádáno nezměrně moudrým způsobem. Abychom si dnes uvědomili, jak nekonečná moudrost je obsažena ve světě, budeme dnes uvažovat o určitém poměru, jenž se váže k postavě Osirida.

V postavě Osirida spatřoval Egyptan působení Slunce za dob, kdy Země byla ještě zahalena do obalu par, kdy ještě neexistoval vzduch; zřel, že, když člověk počal dýchat, v tom okamžiku se jednotná bytost – Osiris-Set – rozdělila. Set působí proto, že v nás počal být činným dech vzduchu, Osiris působí jen jako světlo Slunce. Ale je to zároveň též okamžik, ve kterém vstupuje zrození a smrt do vědomí člověka. V silách, které byly činné způsobem dávajícím a rozrušujícím formu, či v poměru těchto sil nastala veliká změna. Kdyby člověk býval tehdy v době, kdy ještě vlivy, vycházející ze Slunce, ještě neopustily Zemi, mohl pociťovat účinky, vycházející od oněch vznešených bytostí, které později odešly se Sluncem, byl by vzhlížel s vděčností k těmto slunečním bytostem.

Když se pak Slunce oddělilo, když tak řečeno stále více to, co bylo oblačnou sférou – která byla pro člověka říší jeho vyšší přirozenosti – se stávalo jemnějším, dostalo se člověku (který mohl stále více a více pozorovat nynější Slunce) vědomí, že má své „já“ vlastně ve své nižší přirozenosti. Když se hroužil do své nižší přirozenosti, pak si teprve byl vědom sám sebe.

Proč se bytost, ke které se člověk obracel jako k Osiridovi, zahalila do temnoty?

Světlo přestalo působit s odchodem Slunce, avšak Jehova zůstal na Zemi. Osiris byla duchovní bytost, ve které byla obsažena síla slunečního světla tak, že později,

když se oddělil Měsíc, odešla s Měsícem; dostalo se jí úkolu, aby vysílala z Měsíce na Zemi sluneční světlo.

Nejprve jsme viděli, jak Slunce vyšlo ze Země. Jehova však zůstává se svými zástupy a s Osiridem v Zemi. Člověk se učí dýchat. Osiris odchází potom s Měsícem, a dostává se mu úkolu, aby vysílal jakoby odrazem světlo Slunce z Měsíce. Člověk má nyní pocit, že to, co dříve přicházelo mu ze Slunce, proudí k němu z Měsíce.

Člověk si tehdy, když Měsíc zářil na Zemi, pravil: „To jsi ty, ó Osiride, který mi záříš z Měsíce světlo Slunce, jež náleží ke tvé bytosti.“

Ale toto světlo Slunce září každý den v jiné podobě. Když sledujeme, jak přibývá Měsíce, shledáme čtrnáct změn až do úplňku. Osiris obrací se po čtrnáct dní k Zemi ve čtrnácti podobách. Má hluboký význam, že Měsíc, to je Osiris, přijímá těchto čtrnáct podob, aby nám zářil světlo Slunce. Co Měsíc takto činí, je ve světě zároveň spojené s okolností, že se člověk naučil dýchat. Teprve když se tento jev ukázal ve svém způsobu na nebi, naučil se člověk dýchat; s tím byl též spojen první zárodek „já“ v lidské bytosti.

Pozdější egyptské poznání počítávalo vše to, co jsme zde vylíčili, a pravilo:

Osiris panoval nejdříve na Zemi, pak se však objevil Tyfón, vítr. – To je doba, ve které vody tak dalece opadávají, že se objevuje vzduch, a jím počíná člověk dýchat. – Tyfón přemohl vědomí Osiridovo, usmrtil Osirida, vložil jej do skříně a uvrhl do moře. Nebylo možno ani tuto kosmickou událost vyjádřit významněji, než právě v tomto obraze. Měsíc je ona skříň, která byla vržena do moře světového prostoru; Osiris se nyní ocitá ve světovém prostoru. Vzpomínáme si též, že – jak se nám praví v pověsti – když se Osiris objevil ve světovém prostoru, ukazoval se ve čtrnácti podobách. Pověst vypravuje, že Osiris byl rozčtvrcený (*rozkouskovaný*) na čtrnáct dílů a pohřbený ve čtrnácti hrobech. Zde se setkáváme s podivuhodným poukazem na hluboké základy této pověsti. Čtrnáct podob Měsíce (čtrnáct měsíčních fází) je čtrnáct dílů rozčtvrceného Osirida.

Zpočátku nám to připadá, jako kdyby šlo jen o symbol, avšak uvidíme, že tento obraz má svůj hluboký význam. Dospíváme nyní k něčemu, co – není-li nám to známo – nemůže nám nikdy vysvětlit tajemství kosmu.

Kdyby se Měsíc nebyl objevoval ve čtrnácti podobách, pak by nebylo též nastalo něco jiného. Těchto čtrnáct podob Měsíce mělo totiž vzápětí veliký vnitřní vliv na vyvíjejícího se člověka. Tehdy, když ještě nenastaly tyto všechny události, neměl člověk ve své tělesné podobě něco (a to ani jako vlohu), co je dnes svrchovaně důležité. Víme, že mícha je velice důležitá, že z ní vycházejí nervy. Tyto nervy nebyly ani v zárodku vyvinuty za doby, když Měsíc ještě nevystoupil ze Země. Těmito čtrnácti podobami Měsíce a uspořádáním, jak tyto po sobě následují, přičlenilo se čtrnáct nervových provazců na páteř člověka. Kosmické síly působily tak, že čtrnácti podobám Měsíce odpovídá těchto čtrnáct nervů. Vývoji Měsíce odpovídá pak ještě něco jiného; těchto čtrnáct období je jenom polovina úkazů Měsíce na nebi. Měsíc má čtrnáct období od novu k úplňku a čtrnáct období (*fází*) od úplňku k novému Měsíci. V době těchto čtrnácti dnů, předcházejících novému Měsíci, není Osirova působení. Slunce svítí v této době na Měsíc tak, že tento obrací poněmáhlu Zemi svou neosvětlenou plochu jako nový Měsíc. Těchto čtrnáct období má též svůj účinek; tohoto účinku je pro egyptské vědomí dosaženo prostřednictvím Isidy.

Působením Isidy vychází z míchy čtrnáct jiných nervových provazců. To dává dohromady dvacet osm nervových provazců, které odpovídají různým obdobím Měsíce. Vidíme, jak se zcela určité články lidského organismu vytvořily z kosmických událostí.

Mnohý snad řekne, že to nejsou všechny nervové provazce.

Bylo by jich jen dvacet osm tehdy, kdyby měsíční rok spadal zajedno s rokem slunečním. Sluneční rok je však delší, a rozdíl mezi rokem slunečním a měsíčním způsobil vznik několika dalších nervových provazců.

Takto včlenil Měsíc organismu člověka působení Isidy a Osirida. To bylo spojeno ještě s něčím jiným.

Až do okamžiku, kdy počal působit Měsíc, neexistovala dvojvlivnost; tehdy žili lidé, kteří byli současně obojí, mužem i ženou. Rozdělení pohlaví nastalo teprve střídavým účinkem působení Isidy a Osirida; podle toho, zda Osiridovy či Isidiny nervy působily zvláštním účinkem, podle toho byl člověk pohlaví ženského či mužského. Organismus, ve kterém po výtce převládá působení Isidino, je mužským, a tělo, ve kterém převládá působení Osiridovo, je ženským. Přirozeně působí v každém muži a v každé ženě obojí síly, ale v éterickém těle oním způsobem, který odpovídá opačnému pohlaví.

Zde se setkáváme s podivuhodnou souvislostí, jak jednotlivá bytost souvisí s postavením kosmu. Shledali jsme, že nejen silami, nýbrž i postavením světových těles vznikají účinky na člověka. Působením těchto dvaceti osmi nervových provazců, které vycházejí z míchy, se vytváří něco, co náleží k mužskému i ženskému organismu.

Je nutno uvést ještě něco, co nám osvětlí daleké kosmické (*světové*) obzory. Nervy utvářejí podobu člověka, avšak člověk se v této podobě nestává ztuhlým; působení Slunce a Měsíce je navzájem v rovnováze. V následující úvaze nesmíme tedy myslet, že máme co činit s nějakou symbolikou, nýbrž musí nám být jasné, že máme co činit se skutečností.

Co je původní, nerozčtvrcený Osiris? A co je potom rozčtvrcený Osiris?

Viděli jsme, že Osiris je v nás samých rozčtvrcen; bez toho by nebyla mohla nikdy vzniknout lidská postava.

Co se však nejprve vytvořilo vlivem Slunce a Měsíce?

Společným působením všech nervových provazců nevzniklo jen pohlaví mužské a ženské, nýbrž i v nitru člověka povstalo něco působením mužského a ženského principu. Povstalo vnitřní Isidino působení, a tímto vnitřním působením Isidy jsou – plíce. Plíce jsou ústrojím, které upravují vlivy Tyfónovy, tedy Setovy. A to, co působí na člověka vlivem Osiridovým, je činné tím, že podněcuje ženské působení, mužským způsobem tak, že plíce se stávají činné působením dechu. Působením, které vychází od Slunce a Měsíce, upravuje se činnost mužského a ženského principu; v každém mužském jedinci ženský princip, který je ztělesněn v hrtanu, v každém ženském jedinci mužský princip, který je ztělesněn v plících.

Vnitřně působí Isis a Osiris v každém člověku, pokud jde o jeho vyšší přirozenost. Tak je každý člověk dvojvlivní, neboť každý člověk má plíce i hrtan. Každý člověk, lhostejno, zda je ženou či mužem, má právě tak stejný počet nervů.

Když se Isis i Osiris tímto způsobem vymanili z nižší přirozenosti, zrodili syna, tvůrce příštího pozemského člověka, oba dali vznik dítěti, nazvanému Horus. Isis a Osiris zplodili dítě, lidské srdce, které pěstuje Isis, obě křídla lidských plic. V egyptských představách setkáváme se s něčím, co nám ukazuje, že v těchto školách dávných mystérií byl vyšší přirozenosti člověka, tomu, co nazýval starý Ind Brahmanem, přiznáván ráz dvojpohlavnosti, ráz muže i ženy. Indickému žáku bylo již ukazováno, jak se jednou objeví ona vyšší podoba; bylo mu ukazováno dítě Horus, a bylo mu řečeno: To vše vzniklo působením prvotního zvuku, působením „Vha“. A to, co prožíval indický žák, zůstalo nám uchováno v Rgvédě; v této je jedno místo, které zní: „Na člověka sestoupí sedm zdola, osm shora, devět ze zadu, deset ze základů kamenného sklepení a deset z nitra, zatím co matka bude pečovat o dítě, aby je napojila.“ To je podivuhodné místo. Představme si tuto Isis, kterou jsem vylíčil jako plíce, tohoto Osira, kterého jsem vylíčil jako ústrojí dýchací, představme si to vše, jak zasahuje do těchto souvislostí hlas (*zvuk*), který se počíná rozlišovat na písmena. Tato písmena přicházejí z různých stran; sedm jich přichází zdola z hrdla atd. Zvláštní působení všeho toho, co souvisí s naším dýchacím ústrojím, je obsaženo v těchto souvislostech. Kde se zvuk počíná rozlišovat a členit, tam je vyšší matka, která ošetřuje a bdí nad dítětem – plíce; dítětem – pak je lidské srdce, které se vytvořilo působením všech těchto vlivů.

Takto bylo ukazováno žáku zasvěcení tajemné působení v nitru kosmu. Uvidíme, jak do tohoto přediva byly vetkány i ostatní články lidské bytosti. To je část okultní anatomie, jak byla pěstována ve školách egyptského tajného vědění, pokud v těchto bylo rozšířeno vědění o kosmických silách a o kosmických bytostech.

VII. přednáška

V předchozích úvahách jsme si objasnili celou řadu skutečností, které se vztahují na vývoj Země a celé sluneční soustavy ve spojitosti s přirozeností člověka. V posledních dvou úvahách jsme se pokusili zvláště zdůraznit ony vývojové skutečnosti, které doznaly znovuzkřížení v egyptských mystériích a které se učil poznávat nejen žák egyptských mystérií, nýbrž i celý egyptský národ. Žák se učil ve svém jasnovidném zření poznávat opravdu všechny skutečnosti, které jsme již uvedli a které ještě ve své dnešní úvaze doplníme. Značná část lidstva, která se nemohla povznést až k jasnozření, však ve významném obrazu poznávala, o co tu šlo. Tento obraz, který je nejdůležitější částí egyptského světového názoru, jsme již častěji uvedli. Je to obraz, který v sobě zahrnuje pověst o Osiridovi a Isidě. Známe všichni tento obraz, o kterém vlastně nikdo, kdo něco ví, se nedomnívá, že by obsahoval něco bezvýznamného. Uvedený obraz nám vypravuje následující:

Kdysi panoval na Zemi k blahu lidstva Osiris až do okamžiku, ve kterém Slunce vstoupilo do znamení Štíra. Tehdy bratr Tyfón (Set) usmrtil Osirida. Učinil to tak, že jej přiměl, aby si lehl do skříně, kterou uzavřel a vrhl do moře. Isis, sestra a manželka Osiridova, hledala svého manžela, a když jej našla, usiloval zlý Tyfón, aby opět Osirida zničil. A rozčtvrtil jej. Isis shromáždila jednotlivé údy a pohřbila je na různých místech – ukazují se také různé Osiridovy hroby. Pak Isis zrodila Hora, který pomstil svého otce. Osiris byl přijat opět do říše božských bytostí, není sice činný na Zemi, ale je činný ve prospěch člověka, když tento dlí v době mezi smrtí a novým životem ve fyzickém světě. Proto si Egyptan také představoval cestu mrtvých jako cestu k Osiridovi.

To je pověst, která náleží k nejstarším součástem egyptského životního názoru. Pověst o Osiridovi pronikala tak dlouho veškerý kult egyptské země, pokud vůbec žily egyptské náboženské názory.

Když jsme si uvědomili tuto pověst, do které je vtěleno to, co zřel žák jako posvátná tajemství, můžeme obrátit svůj zrak opět k tomu, co zřel žák v mystériích.

Předchozí rozpravu jsme započali tím, že jsme si utvořili přesnější představu o tom, co vzniklo v člověku vlivem různých podob Měsíce. Bylo mluveno o dvaceti osmi párech nervů, které mají svůj původ z konstelací Měsíce v době dvaceti osmi dnů, jichž má Měsíc zapotřebí, aby se vrátil ke své původní podobě. Zkoumali jsme tajemství, jak se vytvořilo těchto dvacet osm nervových párů v člověku působením zvenčí. A nyní prosím, aby bylo správně uváženo následující.

V krátkých náznacích, má být nyní podáno pokud možno s největší přesností vylíčení, čemu se egyptský žák učil se zřetelem na vývoj člověka – ještě v mnohem širším rozsahu. O tomto líčení možná mnohý řekne, že je to z dnešního stanoviska čirý nesmysl. Dnešní lidé mohou říci, co chtějí, ale musí si přece jenom uvědomit, že jsou to nauky, kterým se egyptský žák učil a také je jasnovidně viděl. Ba – ony jsou ještě něčím více. Tyto nauky nejsou jen sděleními, určenými pro Egyptana, nýbrž platí jako pravda i pro dnešního okultistu.

Zopakujme si, o čem byla řeč v posledních úvahách. Když Země byla na počátku svého vývoje, skládala se doslova cele ze samých lidských zárodků, které tvořily prvotní zemskou mlhovinu. Jak indický, tak i egyptský jasnovidec mohl duchovně vidět, jak vyrůstá z tohoto lidského zárodku celá pozdější postava člověka. Vše to, co později vzniklo z tohoto zárodku člověka, bylo možno tehdy jasnovidně vidět. Ale bylo

možno též pohlížet na to, co z tohoto lidského zárodku nejprve povstalo jako člověk. Prvotní útvar, který vznikl z tohoto lidského zárodku tehdy, když Slunce bylo ještě spojeno se Zemí, byl vskutku jakousi rostlinou, která otvírala svůj kalich směrem vzhůru. Tyto útvary naplňovaly Zemi a vytvořily se z oné prvotní mlhoviny. Ale v nejprvnější době, ve které vznikl jakýsi útvar, podobný koruně květu, v této nejprvnější době byl tento útvar sotva viditelný. Bylo by bývalo možno jej pozorovat jen tak, že bychom jeho blízkost byli bývali cítili jako tepelné těleso v podobě kalichu. Byl tedy nejprve tepelným tělesem. Ještě když Země byla spojena se Sluncem, počalo nitro tohoto lidského útvaru zářit a vysílalo světelné paprsky do světového prostoru. Kdyby byl někdo tehdy býval zřel dnešním zrakem, byl by mohl vnímat tuto substanci Země jako jiskřící kouli, která ve svítivých paprscích zářila do světového prostoru. O tom, co tehdy existovalo, je sotva někomu možno dnes utvořit si představu. Bylo by to možné jen tehdy, kdyby si představil, že náš vzduch by byl naplněn samými světluškami, které by vysílaly své světlo do světového prostoru. Tak asi zářil prvotní základ (*prazáklad*) lidské bytosti do světového prostoru. A nejenže se utvořila tato podoba, nýbrž přibližně v téže době se vytvořilo venku kolem tohoto kalichovitého útvaru plynné těleso. V něm bylo rozpuštěno mnoho substancí, které lze dnes nalézt i ve zvířecím i v lidském těle. Brzy však, když se toto stalo, vystoupily ze společné hmoty Země ještě jiné zárodky, zárodky, které se staly prvním základem k naší dnešní říši živočišné. Říše lidská byla tedy první, pak přišly zárodky, které se staly základem říše živočišné. Přirozeně, že se celá naše Země tehdy ještě skládala ze vzdušné látky, která zářila do světového prostoru. V této vzdušné látce vznikl též první základ bezpohlavních zvířat, která byla tedy na nejnižším stupni dnešní živočišné říše. Uvidíme, že tato zvířata, která takto povstala ve svém prvním základu, budou mít jistý význam i pro dnešního člověka.

Tak tedy vznikly první zárodky zvířat; je pro nás důležité, že zvířata, která takto vznikla, tvořila nejhustší plynnou látku, jakési zhuštěné osamocené plynové útvary. Tato zvířata vyvíjela se až k určité výši různými formami. Když Slunce vystoupilo ze Země, byla nejvyšší živočišnou formou podoba ryby, avšak nikoli podoba dnešní ryby. Forma tehdejších zvířat byla zcela jiná než dnešních ryb, ale byla na příslušné výši ryb. Země se potom zhustila v Zemi z vody, a zvířata plovla v této vodní Zemi. Nyní nastalo něco velmi podivuhodného. Některé z těchto zvířecích forem zůstaly zvířaty a nestaraly se tak řečeno o pokrok vývoje. Některé jiné si získaly určitý poměr k lidským podobám; a byl to tento poměr.

V témže okamžiku, kdy Slunce vystoupilo ze Země, počala se Země otáčet kolem své osy, takže vznikl den a noc. V tehdejší době však byly dny a noci podstatně delší než dnes. V době, kdy se Měsíc ještě neodštěpil, když takový lidský útvar, tehdy podstatně zhuštěný, ocitl se na straně obrácené ke Slunci, přičleňovalo se pokaždé k tomuto plynovému útvaru něco ze zvířecí formy dole ve vodní Zemi. Člověk se spojoval se zvířecí formou. Vidíme, že člověk vyčnívá nad vodní Zemí; tím, že působení Slunce proniká nejvíce pokročilého člověka, vykonává svůj vliv na vnitřní zemské a měsíční síly. Protože se přičleňovala k lidskému tělu forma zvířete, říkalo se, že Slunce, které tehdy zářilo na tělo člověka, bylo ve znamení Ryb. A skutečně první náznak tohoto vývoje spadal zajedno s tím, že se Slunce ocitlo i na nebeské klenbě ve znamení Ryb. Slunce jím sice prošlo častěji, avšak východiskem tohoto vývoje byl okamžik, ve kterém se Slunce ocitlo i na nebi ve zvěrokruhu ve znamení Ryb. A právě odtud, že se ryby tehdy přičlenily k člověku, dostalo se tomuto souhvězdí uvedeného jména.

Víme pak, že vývoj pokračuje tak, že Měsíc a Země tvoří jedno těleso. Jehova zůstal na Zemi a k jeho služebníkům náležela i božská postava, kterou Egypťané nazývali Osiris. Když Měsíc odešel ze Země, vytvářel se vývoj nanejdříve zvláštním způsobem.

Víme, že Země byla vodní Zemí, a vše, co se vytvářelo ve vodě, dosahovalo čím dále tím více nižšího stupně v době, než vystoupil Měsíc. Když se Měsíc oddělil od Země, byl člověk se zřetelem na svou nižší přirozenost na výši asi velkého obojživelníka, podobného mloku. To je to, co Bible nazývá hadem, co se nazývá ještěrem nebo drakem. V době, kdy Měsíc vystoupil, přetvářel se člověk čím dále, tím více z říše zvířecí do lidské podoby. Když se Měsíc oddělil od Země, měl člověk v dolní části zvířeti podobnou, ohyzdnou formu, část hořejší byla pak posledním zbytkem světelné podoby, do které vplývaly zvenčí síly Slunce. Člověku zůstalo to, že do něho působily bytosti světla. V tomto prvotním moři plaval člověk, jehož zvláštní světelná podoba vyčnívala z vodní Země.

Co byla tato zářivá postava?

Tato postava se zatím přetvořila v jediné obsáhlé a mohutné smyslové ústrojí. Když Měsíc vystoupil, byla tato přeměna již dokonána. Bylo tomu takto: Když se člověk pohyboval v prvotním moři, mohl tímto ústrojím vnímat, jestli se v blízkosti objevila nějaká nebezpečná bytost. Zejména mohl tímto ústrojím vnímat teplo a chlad. Toto ústrojí zakrňelo a stalo se tak zvanou šišinkou (*glandula pinealis, epiphysis, pozn. překl.*). V tehdejší době se člověk pohyboval plovaje v této zemské hmotě a používal tohoto ústrojí jako jakési svítilny. Můžeme ještě dnes u dětí najít na hlavě měkké místo; to je ono místo, kde se toto ústrojí vysunovalo ven.

Člověk přijímal stále vyšší a vyšší zvířecí formy; v určitém okamžiku vytváření lidské podoby bylo nazýváno to, co se mezitím stalo z ryby, poněvadž tato podoba žila ve vodě a poněvadž chovala v sobě zárodek pozdějšího člověka, byla nazývána tato podoba Vodnářem. Ještě další vytvořenou podobou bylo potom to, co by bylo možno nazvat Kozorohem. Zvláštní přitom je to, že vskutku to, co člověku odpovídá v jeho nižších člancích, dává jméno v té době příslušnému souhvězdí. Nohy jsou skutečně původními rybami, dolní holenní kost je Vodnářem; to, co po určitou dobu člověka činilo schopným, aby si dával směr při plování, shledáváme, že kolena člověka jsou v souvislosti se znamením Kozoroha. Tento zvířecí ráz se vyvíjel stále více a více, a to, co se stalo horní holení, označujeme názvem Střelec. Vedlo by příliš daleko, kdybych vám chtěl tento výraz vysvětlit. Chceme zde podat jen obraz o tom, jaké člověk měl vzezření tehdy, když jeho zvířecí ráz odpovídal Střelci. Tehdy byl člověk zvířetem, které se poprvé mohlo pohybovat na ostrovech, vytvářejících se z vody. Směrem vzhůru byl člověk stále jemnější, v nejhořejších částech své postavy zůstal skutečně formou, podobající se květinovému kalichu. Tehdejší postavu člověka si správně představíme tehdy, když si ji myslíme (*představujeme*) nahoře éterickou a dole si myslíme podobu zvířecí. Ve starších vyobrazeních zvěrokruhu vidíme Střelce, že je dole zobrazen jako zvíře a nahoře jako člověk. Tyto obrazy nám podávají (*představují*) jednotlivé stupně vývoje, které člověk prožil. Právě tak nám podává i kentaur skutečnou postavu člověka (dole zvíře, nahoře člověk). Podobu koně nesmíme brát doslovně, nýbrž jenom jako představitele živočišné říše. To byl jen umělecký princip v dřívějších dobách; co tehdy chtěli lidé umělecky vytvořit, to si dali od jasnovidců ukázat nebo sami usilovali, aby to zřením pojali. Samotní umělci

byli také zasvěcenci. Vypravuje se, že Homér byl slepý jasnovidce. Tedy – že měl schopnost nahlížet do dějin akáši. Slepý jasnovidce Homér zřel mnohem více než ostatní Řekové. Kentaur je tedy skutečnou podobou člověka. Když člověk měl toto vzezření, Měsíc nebyl ještě ze Země venku, tehdy byla síla Měsíce sama ještě v Zemi. Tehdy měl člověk ještě zářící šiřinku, která se dříve vytvořila v době sluneční.

Když potom Měsíc vystoupil ven, počala se tvořit dvojvlávnost. Člověk, mající podobu kentaura, byl ještě jednovlávný. Pohlaví se vytvořilo, když Slunce bylo ve znamení Štíra. Proto označujeme sexualitu znamením Štíra. Je to tedy Štír, co odpovídalo zvířeti tehdy, když člověk vyvinul pohlaví.

Lidstvo bylo tehdy tak daleko, že mohla nastat dvojvlávnost. Člověk se nyní stal pohlavní bytostí. Když žák egyptských mystérií obracel svůj zrak k této době zemského vývoje, potom viděl, že Země je obývána lidmi, jejichž dolní část byla zhuštěna a část hořejší byla světelnou lidskou podobou.

Potom započala doba, ve které se včlenily podél krajiny, kde se dnes nachází mícha v těle člověka, síly Měsíce, nervové provazce. Útvar nad míchou, dnešní krajina hlavy, se také zhuštlil a přetvořil se na lidský mozek. To bylo úplně přeměněné zářící ústrojí. Na ně se pak přičleňovala mícha, ze které vycházely nervové provazce. K tomuto nervovému ústrojí se nižší člověk připojoval tak, jak již bylo popsáno. To se objevovalo egyptskému žákovi, a bylo mu jasné, že jestli se kterákoli bytost chtěla vtělit na Zemi, musela na sebe přijmout příslušnou lidskou podobu. Každá vznešená bytost, která chtěla Zemi navštívit, objevovala se v podobě, kterou v té které době měl člověk. Tehdy byla podoba člověka takové povahy, že bylo možné vidět ono zářící těleso, a co je obrazně označováno jako ono zvláštní Polyfémovo oko, ústrojí (či zmíněná svítlna), které s později přeměnilo v mozek. V původním umění je vše symbolem pro skutečné podoby.

Když se řečtí zasvěcenci obeznámili s těmito tajemstvími Egyptanů, získali si mnoho poznatků, které byly v základě stejné jak u egyptských zasvěcenců, jenže pojmenovali tyto poznatky ve své řeči.

Egyptané vypěstovali ve vysoké míře jasnovidné umění, takže žák mohl pohlížet do pradávnych dob. Egyptský zasvěcenec měl původní spojení s těmito tajemstvími; proto egyptskému zasvěcenci připadalo, že řečtí kněží se vyjadřují jako dítě, které teprve počíná mluvit. Egyptan k nim pak pravil: „Vy, Řekové, zůstáváte jako děti, vy nemáte pradávne posvátné moudrosti, nemáte pradávne posvátné náboženství.“ Takto poukazoval Egyptan na to, jak jeho moudrost je vysoce povznesena nad to, co se lze dovědět materiálním způsobem. Ale to, co zřel egyptský zasvěcenec v oněch dávných dobách zemského vývoje – že se bůh Osiris oddělil od Slunce a uchýlil se na Měsíc, či to, co tento bůh činí, to bylo i Řekům posvátným. I těmto bylo známé, že bůh Osiris tvoří dvacet osm podob Měsíce a tím že také dal základ ke vzniku nervových provazců v člověku. Osiris vytvořil nervovou soustavu a takto dal též podobu celé hořejší části lidského těla. Neboť tomu, co vzniká jako sval, může se dostat podoby jen tím, že nervy jsou tvůrci této podoby. Tak vzniklo dřívější působností Slunce to, co se vytvořilo jako mozek a mícha, a na této míše pracují zvenčí tvárlivé Osiridovy síly.

To pociťovali i Řekové, kteří – tehdy, když se obeznámili s egyptskými mystériemi – poznali, že Osiris je týž bůh, kterého nazývali Apollónem. Pravili: Osiris je Apollón. A jak byl Osiris činným na vytvoření nervů, aby v nitru člověka vznikl duševní život, právě totéž činí i náš Apollón. A nyní si v nárysu naznačme tento vývoj. Představme si schematický obraz mozku, jak pokračuje v míchu, jak zde zasahuje dvacet osm rukou Osiridových do míchy. Toto Řekové naznačovali významným obrazem, kterým byla Apollónova lyra. Je však nutné, abychom si představili tento obraz obráceně: lyra je mozkiem a struny jsou nervy. Apollón hraje na lyru, na velkém uměleckém díle, které vytvořil kosmos, a dává v člověku zaznívat tónům, které tvoří jeho duševní život. To bylo pro eleusinské zasvěcence tím, co Egyptané podávali ve svých obrazech. Z takových obrazů bylo zjevné, že je nelze vykládat schematicky. Zpravidla zažijeme, že obrazy jsou vskutku hlubšími než význam, který do nich může vložit rozum. Když mluvil Řek o Apollónovi, pak viděl před sebou tajemství postavy Osiris-Apollón i tajemství lidského nástroje. Osiris se objevoval egyptskému žákovi tehdy, když byl zasvěcován do tajemství pozemského bytí. Musíme říci, že symboly, obrazy, které se nám uchovaly, jsou všechny výrazem prvotních tajemství a znamenají více, než lze rozumem vyložit. Žák viděl tuto lyru a Apollónovy ruce. Je podstatné a záleží na tom, abychom původ každého symbolu hledali v reálné moudrosti. Neboť není symbolu, není legendy, kterou by nebylo možno vidět jasnovidně.

Egyptský žák mohl teprve po dlouhé době proniknout k takovýmto tajemstvím. Byl nejprve vedený určitými naukami, a pak byl teprve připuštěn k určitým cvičením. Prostřednictvím těchto cvičení prožíval stavy extáze, která byla více než snem. V tomto stavu zřel to, co později měl zřít jako obraz. A žák zřel vpravdě jako mohutný živoucí sen, jak vystoupil Měsíc ze Země, jak s Měsícem odešel Osiris a jak tento pracuje na Zemi z Měsíce. Žák snil skutečně legendu o Osiridovi a Isidě. Každý žák snil tento sen o Osiridovi a Isidě; kdyby jej býval nesnil, nebyl by býval mohl dospět k tomu, aby pohlížel na pravdivé skutečnosti. Žák musel projít cestou obrazů, imaginací. Je nutné, aby člověk vnitřně prožíval tuto legendu o Osiridovi a Isidě; to je přede hrou toho, co se děje v duchovním světě. V dějinách akáši mohl žák to, co bylo právě popsáno, číst jen tehdy, když byl zasvěcen v tak vysokém stupni, o kterém budeme mluvit v příští úvaze. Potom promluvíme také o ostatních obrazech zvěrokruhu i o tom, jaký mají tyto obrazy význam.

VIII. přednáška

Poznali jsme významné vývojové děje lidského organismu. Sledovali jsme tento organismus, jak vzniká, až do okamžiku, kdy se Měsíc vzdaluje ze Země. Pravíme-li okamžik, je to přirozeně nepřesný údaj, neboť tyto děje vyžadují značně dlouhá časová období. Od okamžiku, kdy Měsíc počíná vystupovat, až do doby, kdy se úplně vzdálil ze Země, uplynuly dlouhé věky. Sledovali jsme však člověka přibližně až do doby, kdy Měsíc vystoupil ze Země. Pochopili jsme onu postavu člověka, která ve svých dolních částech, asi od poloviny lidského těla, již ukazuje útvar, který není zcela nepodobný dnešní podobě. Bylo by bývalo možno vidět již dnešními očima toto tělo, ačkoli jen jako měkké části, kdežto hořejší části bylo by bývalo možno zřít jen jasnovidnému vědomí. Poukázali jsme také již na to, jak pověsti, náboženství a umění si v postavě kentaurů uchovaly jakousi vzpomínku na tehdejší lidskou přirozenost. V jednotlivých částech těla jsme poznali údy člověka, představující nám živočišné formy, které se zastavily na určitém stupni vývoje. Tyto skutečnosti si nyní zcela přesně ujasníme.

V pradávných dobách, když Slunce počalo teprve vystupovat ven, nebylo ještě zvířecích forem. Když Slunce úplně odešlo ze Země, byl nejvyšší formou tehdejší živočišné říše určitý druh zvířat, které byly na stupni dnešních ryb.

Co to vlastně znamená, pravíme-li, že nohy člověka odpovídají této formě ryby a jsou s rybami v souvislosti?

To znamená, že ve vodní Zemi tehdy pluly útvary podobné rybám, že v této době člověk vyvinul pouze nohy jako část, kterou bylo možné vnímat fyzicky. Ostatní část byla jen ve formě éterické. Co zde bylo líčeno jako forma květinového kalichu, to bylo zcela éterické povahy. Jen nejdolejší část člověka byla takového rázu, že vnikala do vodní Země jako ryby, které ve vývoji zůstaly pozadu. Pak byla vyšší zvířata, jejichž podoba se uchovala tím, že se mluví o Vodnáři, čili o člověku, jemuž se dostalo těla jenom až po lýtka. Člověk se tedy vytvářel tak, že na každém stupni svého bytí zanechal formy určitých zvířat. Když se Měsíc počal vzdalovat ze Země, byl člověk tak daleko, že vyvinul sice již fyzicky dolní část svého těla, svoji nižší přirozenost, ale hořejší část, jeho vyšší přirozenost zůstala sama v sobě nadále tvárnou. Potom jsme viděli, jak Měsíc zasahuje zvenčí, jak síly, které Egypťané nazývali Osiridem, různými podobami Měsíce působí na člověka, a jak se působením Měsíce včleňuje jedna z nejdůležitějších částí hořejšího těla, nervy, původci dnešního hořejšího těla. Oněmi tóny, které vyluzuje Osiris-Apollón na lyře člověka, vytváří se v první řadě střed člověka, krajina těla kolem boků člověka. Vše to, co se muselo zastavit na stupni vývoje, přes který ve vývoji člověk pokročil dále, to vše se zastavilo u formy obojživelníků. Pokud byl ještě Měsíc pohromadě se Zemí, působil tak, že vývoj více méně klesal na nižší úroveň. Ryby byly se Sluncem ještě v určité souvislosti; odtud pochází také cítění zdravého člověka, pohlíží-li na rybu plovoucí ve vodě. Pomysleme si, jakou radost činí člověku, když může pozorovat půvabná vodní zvířata, a představme si, jak člověk pociťuje něco jako antipatii, vidí-li živočicha, jenž je sice výše než ryby, nějakého obojživelníka, žabu, ropuchu nebo hada, který je však úpadkovou formou tehdejší doby. Pokud člověk měl svoji nižší tělesnost, byl pouze jakýmsi ještěrem, teprve později, když hořejší část těla nabyla pevných obrysů, přetvořilo toto hořejší tělo dolejší část člověka. Můžeme říci, že podoba ryby nám připomíná onu formu, na jejíž úroveň se člověk dostal působením sil, které byly

v činnosti ještě tehdy, když Slunce bylo spojené se Zemí. Když Slunce vyšlo ven ze Země, byl člověk na úrovni ryb.

Vznešené bytosti, které vytvořily Slunce, odešly a s nimi i ona bytost, která byla nejpřednějším slunečním duchem – Kristus. Setkáváme se zde s hlubokým pocitem, který kdysi působil také exoterně v lidstvu. Lidé pociťovali, že podobou ryby bylo možno kdysi charakterizovat vystoupení Slunce ze Země, a tím také samotného Krista. Dříve byl člověk spojený se Sluncem, když pak Slunce odešlo, viděl člověk podobu, za kterou vděčil slunečním duchům, jak je uchována ve formě ryby. Když dále pokročil, nebyli mu již sluneční duchové po boku. Bytost Kristova odešla tehdy, když člověk měl podobu ryby; tuto podobu uchovali zasvěcenci doby prvotního křesťanského vývoje. V římských katakombách se setkáváme s vyobrazením ryby jako se symbolem bytosti Krista. Pohlížeje na tento symbol ryby, člověk pociťoval onu kosmickou událost, která jím byla vyznačena. Člověk pokročil až k formě ryby, když se Slunce oddělilo. První křesťané pociťovali lidskou podobu Krista v symbolu ryby jako něco nezměrně hlubokého. Toto znamení, na které pohlížíme jako na symbol kosmického vývoje, je velmi daleko vzdálené různým zevním výkladům. Tyto symboly byly něčím, co mělo vztah k vyšším duchovním skutečnostem. Pro první křesťany ještě něco znamenaly. Takový symbol je obrazem té či oné skutečnosti, kterou lze spatřit v duchovním světě; žádný ze symbolů nelze správně vykládat, pokud není možno poukázat na to, co lze místo něj zřít v duchovním světě. Veškeré rozumové uvažování má nanejvýše přípravný účel, symbol poznáme skutečně teprve tehdy, když můžeme ukázat, že je v něm obsažen obrazný odlesk duchovní skutečnosti.

Sledujme nyní dále vývoj lidstva. Člověk přijal na sebe nejrozmanitější formy, a když vyvinul asi polovinu své postavy (do výše boků), byl svou formou nejohybnější. Tato forma, kterou tehdy člověk měl, je úpadkově uchována v podobě hada. Doba, ve které člověk svůj vývoj přivedl až k podobě obojživelníka, kdy se Měsíc ještě neoddělil od Země, to je doba hanby, doba zkázy lidstva. Kdyby Měsíc nebyl vystoupil ze Země, bylo by lidské pokolení propadlo děsnému osudu, bylo by stále více upadalo do podoby zla, do všeho toho, co je zvrácené. Zde má svůj původ pocit duše, který má nezkažená mysl tehdy, pozoruje-li hada, který si uchoval formu z doby, kdy člověk ve svém vývoji klesl co nejhluběji; je to pocit antipatie. Právě nezkažená mysl, která nepraví, že v projevech přírody není nic ohybného, pociťuje odpor před hadem proto, poněvadž toto zvíře je dokladem hanby lidstva. Není to mravním pojmem, nýbrž ukazuje to na úpadek vývoje, ve kterém se kdysi lidstvo ocitlo.

Člověk však musel tento stav překonat a musel se z něho povznést. To mohl učinit jenom tehdy, když opustil zvířecí formu, když se počal ze sil svého duchovního hořejšího těla zhušťovat. Jestliže v něm měly působit síly Osirida, jestliže se měla vyvinout ušlechtilejší část jeho bytosti, šlo v první řadě o něco velmi důležitého, a sice o to, aby hořejší část člověka našla možnost přeměnit vodorovnou polohu míchy v polohu kolmou. To vše se stalo Osiridovým vlivem. Stupeň po stupni vedly Slunce a Měsíc vývoj člověka, až nastala rovnováha. Když se člověk stal fyzickým až do poloviny své postavy, nastala mezi působením Slunce a Měsíce rovnováha. Proto střed postavy člověka v okolí boků je označován jako „váha“; zároveň tehdy Slunce bylo ve znamení Vah.

Nesmíme si však představovat – a to je nutno výslovně zdůraznit – že když Slunce bylo ve znamení Štíra, a pak na to ve znamení Vah, že se hned na to vyvinuly v postavě člověka boky. Takto bychom si představovali postup vývoje příliš rychle. Slunce projde v době 26. 000 (25 920) let celým zvěrokruhem. Slunce se kdysi objevovalo na jaře ve znamení Skopce, před tím ve znamení Býka. Jarní bod stále postupoval, Slunce procházelo svým jarním bodem souhvězdí Býka atd. Asi roku 747 před Kristem vstoupilo Slunce opět do znamení Skopce, v dnešní době vychází ve znamení Ryb. Doba, ve které Slunce projde určitým souhvězdím, má svůj význam. Ale toto období by nestačilo pro změnu, která se musela stát, aby člověk postoupil od sexuality, pod znamení Štíra, k rovnováze své bytosti, ke znamení Vah. Měli bychom nesprávnou představu, kdybychom si mysleli, že se to dělo, když Slunce procházelo jedním znamení. Slunce prochází celým zvěrokruhem, a teprve když se tento oběh ukončí, nastává pokrok. V dřívějších dobách muselo Slunce vykonávat tento oběh ještě častěji. Proto nesmíme používat známé časové výpočty doby poatlantské pro epochy starší. Slunce musí vykonat jednou celý oběh zvěrokruhem, ve starších dobách muselo tento oběh vykonat několikrát, než vývoj postoupil o něco vpřed.

Tímto vývojem postupuje člověk výše. Nejbližší stupeň, na kterém se vytvořilo to, co označujeme jako nižší části trupu, je uváděn ve spojení se znamení Panny.

Vývoj pochopíme správně tehdy, když si ujasníme, že člověk se stává stále více podobnější člověku, že se stále opět na určitých stupních zastavují určité živočišné bytosti. Bylo již jednou řečeno, že člověk vyvinul plíce a srdce působením měsíčních sil. Ukázal jsem též, jak dalece jsou Osiris a Isis na tomto vývoji zúčastněni. Musíme si nyní uvědomit, že vyšší články člověka, jako srdce, plíce atd., že všechny tyto články se mohly vytvořit pouze tak, jestliže tělo éterické, astrální a „já“ (vlastní duchovní články člověka), působily určitým způsobem. Tyto vyšší články nyní spolupůsobí více než v obdobích předcházejících – a to od doby, když Slunce vstoupilo do znamení Vah; proto mohly vzniknout nejrozmanitější formy. Tělo éterické nebo astrální anebo dokonce „já“ mohly zvláště silně působit. Mohlo se též stát, že samo fyzické tělo mělo převahu. Tak se vytvořily čtyři typy lidí. Vytvořil se určitý počet lidí, kteří převážně vypěstovali tělo fyzické; pak byli lidé, kterým dodávalo příznačný ráz tělo éterické nebo astrální a konečně byli též lidé, kteří se vyznačovali svým „já“. Za dávných dob, kdy vznikaly tyto čtyři formy, bychom se mohli setkat s groteskními postavami; jasnovidec může tedy odhalit, co se z toho uchovalov různých podáních, která ovšem jsou veřejnosti méně známá. Např. u lidí, u kterých se vyvinulo zvláště silně tělo fyzické, byla vyjádřena tato skutečnost ve zvláštním rázu hořejší části. Vytvořilo se pak něco, co bylo cele přizpůsobeno nižšímu útvaru. Co bylo takto činné, nemohlo zasáhnout svojí činností tak daleko, aby se hořejší části vytvořily dokonaleji. Z toho vznikla pak postava býka, avšak nikoli dnešního býka, jehož postava je podobou úpadkovou. To, co bylo v určité době převážně určováno fyzickým tělem, to se zastavilo na stupni býka. Skupina lidí, u kterých nebylo tak silně vyhraněno a vyvinuto tělo fyzické (nýbrž tělo éterické), u kterých zvláště silně bylo vyvinuto vše, co souvisí se srdcem, tento stupeň lidstva zůstal také uchován v říši živočišné, třebaže člověk potom ve svém vývoji pokročil dále; tento stupeň vidíme dnes v postavě lva. Lev si uchoval typ, který se vytvořil ze skupiny lidí, nadaných intenzivně působícím tělem éterickým. Stupeň lidí, u nichž se dostalo astrálnímu tělu převahy nad tělem éterickým a fyzickým, je uchován v pohyblivém ptactvu. Převážný ráz astrality zde byl odvržen – a povznesl se k ptačímu bytí. Tam, kde „já“ zesílilo, vyvinula se bytost, kterou lze vskutku nazvat spojením tří ostatních, poněvadž „já“

všechny články uvádí do souladu. U této skupiny má jasnovidec před sebou vpravdě něco, co je uchované v postavě sfingy. Sfinx má tělo lva, perutě orla a určitý ráz býka; ve starších znázorněních této podoby se vyskytuje i ohon plazu. Ve předu je pak postava člověka, která ostatní části uvádí do souladu. Postupně se přetvářel ráz orla, lva a býka stále do větší jednotnosti. Tyto články se navzájem vyrovnávaly, vyvíjely se jednotně v postavu člověka a vytvořily tak poněnáhu podobu, se kterou se setkáváme u člověka v polovině doby atlantské. Při všech těchto dějích se potom stalo ještě něco jiného. Musíme si představit, že se takřka harmonicky navzájem vyrovnávaly čtyři různé prvky. Z nich jeden je tělo fyzické – převážně působící síly, které se vytvořily až do vývojového období Vah. Potom je zde tělo éterické, přirozenost lva (zatím co tělo fyzické odpovídá přirozenosti býka). Potom tělo astrální – převážně působící síly astrální přirozenosti, čili přirozenosti orla nebo supy, a konečně převážně působící síly „já“, vlastní přirozenosti člověka. Něco z těchto čtyř článků nabylo u jednotlivých bytostí převahu. Mohly zde nastat nejrůznější kombinace. Např. mohlo tělo fyzické, astrální a „já“ působit stejným způsobem, a nad nimi mohlo nabýt převahu tělo éterické; to je zvláštní typ lidstva. Potom existovaly bytosti, u kterých mělo převahu tělo éterické, astrální a „já“, kdežto tělo fyzické bylo méně vyvinuté, takže v tomto typu se setkáváme s lidmi, u kterých měly vyšší články převahu nad tělem fyzickým. Lidé, u kterých mělo tělo fyzické, astrální a „já“ převahu, byli fyzickými předchůdci dnešních mužů. Lidé, u kterých mělo tělo éterické, astrální i „já“ převahu, byli fyzickými předchůdci dnešních žen. Ostatní typy poněnáhu vymizely, uchovaly se pouze formy mužské a ženské.

Jak se to stalo možným, že se poněnáhu vytvořila právě tato obojí forma?

To se stalo opět působením Isidiným a Osiridovým.

Viděli jsme, že nový Měsíc (*nov*) odpovídá Isidě a úplněk (zářící fáze) Osiridovi. Isis a Osiris jsou duchovní bytosti na Měsíci; s jejich činy se setkáváme na Zemi. Touto jejich činností se lidstvo rozdělilo ve dvě pohlaví. Ženští předkové člověka se vytvořili působením Osiridovým, muži se vyvinuli působením Isidiným. Isis a Osiris působí na lidstvo nervovými provazci, jejich vlivem se lidstvo přetvořilo v část mužskou a ženskou. To nám znázorňuje pověst, když Isis hledá Osirida; muž i žena se hledají navzájem. Můžeme vždy objevit, že v těchto pověstech jsou utajeny podivuhodné děje světového vývoje. Teprve když minulo období Vah, vytvořilo se u člověka rozlišení na muže a ženu. Člověk zůstal jednopohlavní mnohem déle než zvířata. V určité době byla vytvořena takřka jednotná lidská postava, ve které nebyl ještě činný pozdější způsob rozplozování, ve které přirozenost člověka v sobě ještě obsahovala obě pohlaví. V Bibli se praví: „A Bůh stvořil člověka jako muže a ženu v jedné postavě“, nikoli „stvořil muže a ženu“. Je to naprosto nesprávný překlad, praví-li se, že „Bůh stvořil muže a ženu“. To je doba, ve které přirozenost člověka byla jednotná, ve které u každého člověka působily rozplozovací síly panenským způsobem. Tento stupeň lidského vývoje nám líčí egyptské podání ze zření zasvěcenců. Poukázal jsem již na to, že ve starším podání je Isis znázorňována následujícím způsobem: Isis živí Hora, za ní stojí postava ještě druhé Isidy se supími křídly, Isis, která dává Horovi egyptský kříž, na znamení toho, že v člověku je pohroužena ještě jiná, astrální bytost. To, co se pak později spojilo, je nám znázorňováno astrální postavou, stojící za matkou, které by se bývalo dostalo supích křídel, kdyby byla jen hověla astrálním silám. Tělo éterické je nám znázorňované třetí postavou Isidy, jež má lví hlavu. Tato trojnásobná Isis je nám takto znázorňována na základě hlubokého zření.

Z tohoto hlediska pochopíme ještě něco jiného: že totiž mohl nastat vskutku jakýsi mezistav (*přechodný stav*) mezi panenským rozplozováním, při kterém síly, žijící v Zemi, byly zároveň oplozujícími látkami, a mezi dvojpohlavním rozplozováním. Toto dvojpohlavní rozplozování se vyvinulo úplně teprve v polovině atlantské doby. Dříve existoval pouze určitý přechodný stupeň. Ten se uplatňuje v určitých obdobích jako změna vědomí. Člověk střídá své vědomí v mnohem delších obdobích než dnes. Vědomí je obzvláště silné, když člověk za noci dlí mezi svými duchovními druhy. Tento stav vědomí se střídá s jiným; v tomto stavu se silně uplatňuje vědomí, které má člověk, když žije ve svém fyzickém těle. Existovaly pak doby lidského vývoje, ve kterých nastával přechodný stupeň rozplozování v dobách ztlumeného vědomí tehdy, když člověk vystoupil z fyzického těla do duchovního světa. Pak nastávalo rozplozování, a člověk je vnímal jen jako symbolický děj ve snách. Jemným ušlechtilým způsobem člověk vnímal, že ve spánku nastalo oplození. Člověk snil podivuhodný ušlechtilý sen, že např. vrhá kamení, a že kameny padají do země a že ze země povstává člověk; podobně si tehdy člověk uvědomoval tento děj.

Musí nás zvláště zajímat, že v této době jde též o bytosti, které již dříve dosáhly pozdějšího stupně. Pravíme-li, že určité bytosti se zastavily na stupni býka a podobně, co to znamená?

To znamená, že kdyby tyto bytosti mohly čekat a chtěly svou celou lásku vyvinout teprve mnohem později, potom by se staly lidmi. Kdyby byl lev nechtěl příliš záhy sestoupit do oblasti Země, byl by se stal člověkem; právě tak bylo by se bývalo stalo i s ostatními zvířaty, která se do té doby odštěpila. Můžeme tuto skutečnost vyjádřit ještě jednou takto: Vše to, co bylo člověkem ještě v době, když se tvořil např. lev, pravilo si buď: nikoli, nechci ještě sestoupit do oblasti fyzického lidstva; a nebo: chci sestoupit, chci, aby se vytvořilo to, co je vyvinuté. Mysleme (*představme*) si tedy dvě bytosti – jedna zůstává ještě v hořejších říších vzdušného éteru a sahá do Země jenom zvířecími částmi, druhá usiluje o to, aby cele sestoupila na Zem. Tato se stala možná lvem, první se stala člověkem. Jako se zastavila zvířata ve svém vývoji, tak zůstávají pozadu i lidé. Nebyli to nejlepší lidé, kteří se příliš záhy stali lidmi; lepší část mohla čekat, setrvala a neseštopila na Zemi, aby zde vědomým způsobem prožila děj oplození. Pro toto lidstvo děj oplození zůstal snem, kdežto u lidstva, které vědomě prožívalo rozplozování, stal se poznáním. Lidé prvního druhu žili – jak se praví – v ráji. Lidé, kteří sestoupili na Zem nejdříve, měli obzvláště vyvinutou dolní část těla, ale hrubou tvář, kdežto lidé, kteří chtěli vytvořit ušlechtilejší části, vytvořili postavu, která byla mnohem podobnější vzezření člověka. To, co jsme nyní popsali, uchovalo se v podivuhodné pověsti a v určitém obřadu.

Je známý obřad, který uvádí římský dějepisec Tacitus a pověst o bohyni Nerthus, která se každý rok hrouží v lodi do mořských vln. Ti však, kteří ji táhnou, musí být usmrceni. Postava této bohyně byla chápána tak, jak právě obyčejně lidé chápou, jako určitý fantom, vytvořený z obrazotvornosti, jako určitý druh božství, kterému na kterémsi ostrově byla prý prokazována úcta. Takové místo, kde tato bohyně byla uctívána, domnívali se lidé spatřovat v tzv. Nertině jezere na Rujáně; tam – domnívali se – že je místo, kde se vůz bohyně pohroužil do vody. Je to podivná obrazotvornost, neboť jméno Nertina jezera je totiž novějšího původu; toto jezero se dříve nazývalo Černým jezerem pro své zabarvení a nikoho nenapadlo, aby je jmenoval jezerem Nertiným a uváděl je do souvislosti s touto bohyní. V pravdě je však skryt mnohem

hlubší význam v této pověsti. Nerthus je přechodným stupněm mezi panenským a lidským způsobem rozplodování.

Nerthus, která se hrouží do mlhavého vědomí, vnímá, když se pohroužila do moře vášně, tento děj jen v ušlechtilém symbolickém obrazu, vnímá jen určitý odlesk tohoto děje. Ti však, kteří v době, kdy vyšší lidstvo ještě takto pociťovalo, již sestoupili, ti pozbyli své původní naivity, ti zřeli již tento akt, ti byli již ztraceni pro vyšší vědomí lidstva, ti se stali hodnými smrti. Vzpomínka na tuto událost pravěku se uchovala v obřadech na četných místech Evropy. Při vzpomínkových slavnostech byl vykonáván určitý obřad. Byl předváděn vůz s obrazem této bohyně, která se hrouží do moře vášně. Panoval dokonce ukrutný zvyk, že ti, kdož vůz museli táhnout a, kdož mohli k tomu přihlížet, museli být otroky a byli při obřadu usmrceni na znamení toho, že náleželi k nejsmrtečnější části lidstva, která k tomuto ději přihlížela. Tak zříme na tomto případě, že za oněch dob v určitých krajinách byl znám kult bohyně Nerthus. V těchto krajinách se uchovalo vědomí, že postava bohyně Nerthus vytvořila tuto pověst a tento obřad.

Tak se vyvíjelo lidstvo a tak je nám znázorňováno v obrazech to, co bylo reálné, skutečné. Bylo již řečeno, že takové obrazy nemají být alegoriemi, nýbrž že obsahově jsou ve vztahu k reálným skutečnostem. Takové obrazy se objevují ve snech. Žák nejprve snil pověst o Osiridovi a pak teprve viděl skutečnost vývoje lidstva. A jen to, co připravuje člověka na skutečné, reálné zření, jen to je v okultním smyslu symbolem. Symbolem je jen líčení skutečných dějů v obrazech. A jaký účinek toto líčení mělo, bude podáno v příští úvaze.

IX. přednáška

V našich posledních rozpravách jsme v jednotlivostech poznali řadu skutečností z vývoje lidstva; pokusil jsem se ukázat, jak se na Zemi vyvíjel člověk v období našeho vývoje, které je přibližně mezi vystoupením Slunce a Měsíce. Bude nutné, abychom ještě všelicos připojili k těmto skutečnostem, které můžeme nazvat skutečnostmi okultní anatomie a fyziologie. Abychom ale vše správným způsobem pochopili, musíme si dnes poněkud osvětlit některé jiné skutečnosti duchovního života, neboť nesmíme zapomínat, že vlastně má být poukázáno na vztah, jaký je mezi egyptskými mýty a mystériemi, a vůbec mezi celou egyptskou kulturou a naší dnešní dobou. Proto je nutno, abychom si ujasnili, jak doba postupovala.

Přihlédněme ještě jednou k tomu, co se nám líčí jako působení slunečních a měsíčních duchů, zejména Osirida a Isidy, jejichž působení se vztahuje na tělo člověka a je buduje. Musíme přihlédnout k tomu, že naše Země kdysi v pradávné minulosti sotva mohla v jednotlivostech vykristalizovat z vodní Země, a že velká část toho, co již bylo popsáno, dala se v této vodní Zemi. Tehdy byl člověk ve stavu, který bychom si měli velmi přesně ujasnit, aby se nám dostalo přesného pojmu – co bylo zřejmé i pro samotné zření člověka – jak člověk pokračoval ve vývoji Země. Vylíčil jsem, jak dolejší články lidské bytosti vznikaly takřka jako fyzická podoba již od onoho okamžiku, kdy se Slunce připravovalo vystoupit ze Země. Musíme si však vzpomenout – jak jsem vždy uváděl – že vše to by bylo bývalo možno takto vidět, kdyby lidské oko mohlo tyto děje vůbec zřít; avšak takového oka nebylo. V době, kdy ještě člověk žil ve vodní Zemi, vnímal výhradně ústrojím, které bylo popsáno jako šišinka. Vnímat okem počal teprve tehdy, když se vytvořil střed lidské postavy v krajině boků. Lze tedy říci, že dolejší část lidské postavy člověka se již vyvinula, ale nebylo nic, co by bývalo mohlo zřít tělo člověka. Člověku se dostalo schopnosti zřít svoji bytost teprve v okamžiku, kdy se z jeho těla vyvinula již krajina boků. Teprve tehdy se otevřelo oko člověka, teprve tehdy počal zírat vůkol sebe mlhavým způsobem, takže až do doby, kdy se vyvinula krajina boků, všechno lidské vnímání bylo jasnovidným, astrálně-éterickým zřením. Fyzicky nemohl člověk ještě tehdy vnímat; vědomí člověka bylo temné, mlhavé, ale nadané snivým jasnozřením.

Pak přešel člověk k onomu stavu vědomí, kde počínal střídat spánek a bdění. V bdělém stavu zřel člověk temně vše, co bylo ve fyzickém světě, ale tak, jako by vše bylo zahaleno mlhou a bylo obklopeno jakousi světelnou aurou. Ve spánku povznášel se člověk k duchovním božským bytostem. Střídal jasnovidné vědomí, které bylo stále slabším, a denní vědomí, které se stalo dnes hlavním vědomím. Tehdy pozbyval pohenáhu stále více schopnosti, aby zřel bohy ve spánku, a tou měrou se vyjasňovalo denní vědomí a stávalo se mohutnějším sebevědomím, možnost cítit „já“ a vnímat své „já“.

Díváme-li se na lemurskou dobu, kdy vystupoval Měsíc ze Země, setkáváme se ještě s jasnovidným vědomím, ve kterém člověk nic netušil o tom, co dnes nazýváme smrtí. Neboť, když člověk vystoupil ze svého fyzického těla, lhodostejno, zda ve spánku či ve smrti, neubývalo jeho vědomí, nýbrž v jistém směru měnilo se ve vědomí vyšší, než když žil ještě ve svém těle fyzickém. Člověk si nikdy nemohl říci: „umírám“, to v tehdejší době neexistovalo. Člověk nebudoval tehdy ještě svůj život na pocitu svého vlastního „já“, nýbrž cítil se nesmrtelným v lůně bohů a znal jako samozřejmé

skutečnosti vše to, co my dnes popisujeme. Představme si, že se ukládáme ke spánku. Tělo astrální se vysunuje z těla fyzického. Mysleme si, že vše to by se dalo při úplňku. Potom není tomu tak, že se stává jasnovidci viditelný pouze jakýsi astrální oblak, nýbrž zří ve skutečnosti, jak z těla astrálního vycházejí do těla fyzického proudy, a tyto proudy za noci odstraňují únavu a umožňují fyzickému tělu, aby cítilo osvěžení a občerstvení. Ale člověk by býval zároveň zřel i duchovní proudy, vycházející z Měsíce, a jak každý z těchto proudů pronikají astrální mocnosti. Byl by býval zřel, jak ve skutečnosti vycházejí z Měsíce duchovní síly, které pronikají astrální tělo a ovlivňují jeho působení na tělo fyzické. Představme si, že bychom byli lidmi staré doby lemurské, pak by bylo naše astrální tělo vnímalo, jak do něho proudí duchovní síly, a byli bychom si řekli: To je Osiris, který na mně pracuje; zřím, jak mne jeho působení proniká. Byli bychom cítili, že jsme za noci jakoby skryti v Osiridově lůně, byli bychom takřka žili v Osiridovi samém.

„Já a Osiris jedno jsme“, to bychom byli pociťovali. Pak bychom byli cítili: „Nyní musím opět dolů do fyzického těla, které mne očekává, to je doba, kdy se hroužím do nižší přirozenosti.“ Byli bychom se těšili na dobu, kdy opět budeme moci opustit fyzické tělo a spočinout v Osiridově lůně nebo střídavě v lůně Isidině.

Čím více se pak vyvíjelo tělo fyzické a čím více podle toho, jak se vyvíjely hořejší články, mohl člověk vidět také fyzicky, tím delší doby měl člověk zapotřebí, aby zůstal pohroužen ve svém fyzickém těle, tím většího zájmu nabýval na tomto fyzickém těle, tím temnějším stávalo se jeho vědomí pro duchovní svět a tím jasnějším stávalo se jeho vědomí ve fyzickém těle. Tak se stále více vyvíjel život člověka ve fyzickém světě. Ve stavech mezi smrtí a novým zrozením stále více přestávalo vědomí; měnilo se ale vědomí v tomto stavu. Člověk ztrácel v době atlantské čím dále tím více pocit, že je domovem v duchovních světech; a když pak pominula velká vodní katastrofa, pozbyla již úplně velká část lidí přirozenou schopnost pohlížet do duchovního světa. Zato si však získala schopnost vidět za dne zevním způsobem stále ostřeji. Bylo již poukázáno na to, že se u lidí, kteří zůstali pozadu, uchoval dar jasnozření, zatím co se vyvíjely nové kultury. Až do doby, kdy byl dán základ křesťanství, vyskytovali se ještě opozdílci tohoto jasnozření a ještě dnes, byť také pouze velmi ojedinele, existují lidé, kteří si uchovali přirozené jasnozření; toto jasnozření je něčím zcela jiným než ony jasnovidné schopnosti, které si lze získat esoterní cestou.

V Atlantidě se tedy noc postupně stala pro člověka temnou. Ona se stala stavem bezvědomí pro lidi první poatlantské kultury, kterou jsme se pokusili charakterizovat v celé její velikosti kultury svatých rišiů, kterou jsme popsali v předchozích úvahách a kterou musíme nyní charakterizovat ještě jiným způsobem.

Vmysleme se do duše žáků těchto svatých rišiů, do duše lidí indické kultury vůbec, a to v dobách bezprostředně po velké katastrofě. Bylo to jakoby vzpomínka na onen svět, ve kterém člověk zřel bohy, pracující na jeho bytosti. Nyní byl vypuzen z tohoto světa, z lůna bohů. Jako dnes žije ve fyzickém světě, tak byl dříve činným v jiných světech. A jako vzpomínka to pronikalo mysl lidí, kteří náleželi první poatlantské kultuře, či mysl indického člověka, kterému rišiové mohli říci, jak tomu bylo dříve, a který též věděl, že pro průměrného člověka, pro příslušníka indické kultury minuly již ony doby, kdy mohl nahlížet do duchovních světů.

Bylo to jakoby vzpomínkou, jakoby bolestnou vzpomínkou na dávnou otčinu pro tohoto indického člověka, který pociťoval touhu uniknout z tohoto vnějšího světa.

Nepravdivými jsou hory, údolí, nepravdivými jsou oblaka, hvězdné nebe; všechno to je jen obalem, jen jako vnější tvářnost určité podstaty. Pravdou, která se za tím skrývá, jsou bohové a pravdivá je podoba člověka, kterou nemůžeme zřít; to, co můžeme vidět, je mája, nepravda; pravda je zahalena. Stále živější se stávala nálada, že člověk vznikl z pravdy, že svůj pravý domov má v duchovních světech a že smyslový svět je nepravdou, že je májou. Kdo takto silně pociťoval opak duchovna a nepravdivost fyzického světa, pro toho směřovala náboženská nálada k tomu, aby měl malý zájem o fyzický svět, a aby obracel svého ducha k tomu, co mohou zřít a projevovat zasvěcenci. Ind toužil uniknout z této skutečnosti, z této tvrdé skutečnosti, která však pro něho nebyla ničím jiným než preludem. Cítil, že skutečná pravda se skrývá teprve za tímto vnějším světem, a první kulturní poatlantská epocha měla malý zájem o to, co se zevně odehrávalo na fyzické úrovni.

Jinak tomu bylo již ve druhém kulturním období, u starých Peršanů, mezi kterými vystupuje Zarathustra, velký Manuův žák. Chceme-li několika črtami charakterizovat, v čem spočíval přechod z indické do perské kultury, můžeme říci, že Peršan cítil ve fyzickém světě nikoli jen osud, nýbrž nové úkoly. I Peršan pohlížel vzhůru do oblastí světla, vzhůru do duchovních světů, ale jeho zraku se jevilo, že vše ve světě je rozdělené na mocnosti světla a na mocnosti temnoty; fyzický svět se mu stal světem práce. Peršan si říkal: existuje oblast světla, božství Ahura Mazdao, a jsou temné mocnosti, které vede Ahriman. Od Ahura Mazdao vychází spása lidstva, od Ahrimana fyzický svět. To, co přichází od Ahrimana, musíme přeměnit, musíme se spojit s dobrými božstvy a Ahrimana překonat tím, že svou prací přeměníme Zemi, tím že se staneme schopnými, abychom mohli svou prací Zemi přeměnit. Jestliže překonáme Ahrimana, učiníme Zemi prostředníkem dobra. První krok k tomu, aby byla Země vykoupena, učinili příslušníci perské kultury. Chovali naději, že se Země stane jednou dobrou oběžnicí, a že bude jednou oslaven Ahura Mazdao, nejvyšší bytost.

Tak cítil ten, který neviděl již do vznešených výšin jako Ind, který však pevně zakotvil v tomto fyzickém světě.

Dobývání fyzické úrovně pokračovalo dále a ve třetím kulturním období, v kultuře egyptské, sotva ještě zbylo něco z dávného odporu, se kterým člověk dříve pociťoval fyzický svět jako máju. Chaldej pohlížel vzhůru ke hvězdám, a tyto nebyly pro něho jen pouhou májou, nýbrž byly pro něho písmem, které bohové vepsali ve fyzickou úroveň. Chaldejský kněz sledoval cesty hvězd; když byl zasvěcen a když poznal všechny bytosti, které obývají všechny oběžnice, všechny hvězdy, pohlížel svým zrakem k výšinám a říkal si: „Co vidím svým zrakem, je vnějším projevem toho, co mi podává zasvěcení a okultní zrání. Když zasvěcující kněz mi propůjčuje milost, abych mohl vidět božství, potom zřím boha. Ale vše, co zřím ve vnějším světě, není jen preludem, nýbrž v tomto vnějším světě zřím boží písmo.“ Podobně připadá nám (stejně to připadalo takovému zasvěcenci), když se setkáváme s přítelem, a zase se rozcházíme na dlouhou dobu – a potom obdržíme někdy dopis a máme před sebou přítelovo písmo. Vidíme, že to byla jeho ruka, která tvořila toto písmo, vidíme city srdce, které se v tomto písmu projevují.

Tak cítil chaldejský nebo i egyptský zasvěcenec tehdy, když se ocitl ve chrámu mystérií, a jeho duchovní zrak viděl duchovní bytosti, které jsou spojené s naší Zemí. A když to vše zřel a poté opustil chrám, potom – když viděl hvězdy i tento svět,

připadal mu tento jako písmo božských duchovních bytostí, které dlí daleko od něho. Když svítily blesky, když duněl hrom, vnímal tím projevy bohů. Bohové se mu projevovali ve všem, co viděl v zevním světě. Jaký pocit v nás vzbudí dopis, který dostaneme od svého přítele, takový pocit měl i člověk pro vnější svět tehdy, když zřel svět živlů, svět oblaků, svět hvězd, svět božských skutků. A to vše pro něj bylo božským písmem, jehož smysl se snažil odhalit.

Egyptané byli naplněni důvěrou, že člověk může ovládnout hmotu; tak vznikla geometrie a matematika, s jejichž pomocí mohl člověk ovládnout živly, poněvadž měl důvěru v to, co jeho duch mohl nalézt, poněvadž byl toho přesvědčení, že duch se vtiskl do hmoty. To byl mohutný krok na cestě k dobytí fyzické úrovně, a tím dospěl člověk tak daleko, že vůbec teprve nyní mohl správným způsobem pohlížet na fyzickou úroveň, která teprve nyní nabyla pro něho hodnoty.

Dříve měl člověk zapotřebí učitelů; i zasvěcenci měli zapotřebí učitelů.

Jakých učitelů měli zapotřebí zasvěcenci například v dávné indické době?

Bylo nutné, aby zasvěcenec byl vedený k tomu, aby mohl opět vidět ve stavech zasvěcení to, co mohl člověk zřít dříve ve svém temném jasnovidném vědomí. Žák zasvěcení musel být opět veden vzhůru do duchovního světa, aby se naučil to, co měl svými zážitky zprostředkovat ostatním lidem. K tomu měl zapotřebí učitelů. Tak měli zapotřebí i řišiové učitelů, kteří je poučili o tom, co se odehrávalo ve staré Lemurii, když člověk měl ještě jasnovidné vědomí. A právě tak tomu bylo ještě u Peršanů.

Ale jinak tomu bylo u Chaldeů, a zvláště jinak u Egyptanů. I zde byli učitelé, kteří vedli žáka k tomu cíli, aby jasnovidným zřením vnikl do duchovního světa, za clonu (*oponu*) fyzického světa; byli zasvěcovatelé, kteří ukazovali k tomu, co je skryté za fyzickým světem. Ale v Egyptě nastala nutnost nového učení. Ve staré Indii by se byli lidé málo starali o to, jak to, co se děje v duchovním světě, má svůj projev zde na úrovni světa fyzického, i o to, jaké jsou vztahy mezi bohy a lidmi. V Egyptě bylo nutné, aby žák bohy viděl, aby viděl pohyb jejich rukou, když tvořili písmo hvězd a když dávali světu jeho fyzickou podobu. Dávní Egyptané měli školy, zcela podle vzoru Indů, ale učili se ještě k tomu všemu číst z fyzické úrovně. Nyní měli novou látku k učení. V Indii byl žák odkázován na duchovní síly jasnozřením, ale v Egyptě k tomu přistupovalo to, že zasvěcovatel žákovi ukazoval, co odpovídá duchovním skutkům (*skutečností*) ve fyzickém světě. Například bylo učeno tomu, jak srdce odpovídá duchovní práci. Zakladatelem školy (která nepoukazovala pouze na duchovnost, nýbrž i na jeho práci) byl velký zasvěcovatel Hermes Trismegistos. V něm, třikrát velkém Thothovi, musíme spatřovat prvního zasvěcovatele, který lidem ukazoval celý fyzický svět jako výtvar bohů (*Trismegistos*, řecky: *tris – třikráte, megistos – největší; pozn. překladatele*). Tak vidíme, jak se dnešní kultura včleňuje část po části do vývoje lidstva. Hermes připadal Egyptanům jako vyslanec bohů; dal jim to, co měl člověk rozřešit jako význam božských činů ve fyzickém světě.

Tak jsme poněkud vyznačili tři kulturní epochy doby poatlantské. Lidé se naučili, jakou hodnotu má fyzická úroveň.

Čtvrtá kulturní epocha je obdobím, ve kterém člověk vchází ještě více do styku s fyzickou úrovní. V této době dospívá člověk tak daleko, že nezří jen písmo bohů,

nýbrž že i sám hrouží své „já“ do objektivního světa. Uměleckých podob, s jakými se setkáváme v Řecku, dříve nebylo. Ve čtvrtém kulturním období bylo dosaženo toho, že člověk ze sebe vytvořil sám sebe, že vytvořil své fyzické „já“.

V této době zříme, že nitro člověka vystupuje z něho samého do hmoty na fyzickou úroveň; v řeckém chrámu zříme nejčistším způsobem, jak duchovnost s materiálností vchází ve sňatek. Tento řecký chrám je pro každého, kdo jej může pozorovat na základě zření obráceného do minulosti, podivuhodným dílem. Řecká architektonika je původní architektonikou. Každé umění někde dosahuje svého vrcholu.

Přes obrovitý ráz pyramidy bylo v řeckém chrámu vytvořeno něco podivuhodného z oboru architektury. Čeho v něm bylo dosaženo?

Poznáváme jen slabý dozvuk této skutečnosti tehdy, když mluvíme o uměleckém cítění prostoru; to je – v jakém poměru je linie vodorovná k linii svislé. A celé množství kosmických pravd žije v duši, která dokáže procítit, jak sloup nese to, co je nad ním. Je nutné, abychom cítili, že toto vše je již dříve obsažené v prostoru. Umělec takřka jasnovidně zřel sloup; a do útvaru, který takto zřel, pouze vkládal hmotu. V prostoru neviděl nic než životně působící síly, všechno bylo pro něho proniknuté silami. Jak by potom dnešní člověk mohl třeba jen do jisté míry ještě pocítit, jakou životnost mělo toto vnímání prostoru? Slabý dozvuk toho můžeme sledovat u starých malířů. Můžeme se ještě setkat s vyobrazením, jak se například Andělé vznášejí v prostoru; máme pocit, že tyto Andělé jsou si navzájem oporou. Z tohoto cítění prostoru zbylo do dnešní doby jen velmi málo. Böcklin byl například velmi zdatný umělec, ale vidíme, jak postava, která se vznáší nad Pietou jakoby každý okamžik musela klesnout k zemi. To je nutno zdůraznit tehdy, chceme-li poukázat na skutečnost, o které si dnes sotva můžeme utvořit představu, či na to, jak Řekové cítili prostor. Řecký chrám byl čímsi, jakoby sám prostor zrodil sebe sama ze svých linií. Důsledek toho byl, že božské bytosti, které Řek jasnovidně znal, skutečně do tohoto chrámu sestupovaly a se zálibou v něm prodlévaly. A je pravdou, že Pallas Athéna, Zeus atd. byli přítomni v těchto chrámech; tyto chrámy jim sloužily jako materiální tělo. Jejich fyzické tělo se mohlo stát chrámem, ve kterém jejich éterické tělo pociťovalo zalíbení.

Kdo chápe řecký chrám, ten ví, že se významným způsobem odlišuje od gotického dómu. O řeckém chrámu si může ten, kdo má vhlad do věcí, utvořit představu, že tento chrám stojí o samotě, že daleko široko není člověka, a že jenom tento chrám tu stojí osamocený. Řecký chrám je úplný tehdy, když v něm není nikdo přítomen, a přece není bez duše, přece není prázdný, neboť v něm je bůh a obývá jej.

Gotický dóm je pouze něčím polovičním, jestliže v něm nejsou shromáždění věřící. Nikdo, kdo věci rozumí, si nemůže představit gotický dóm tak, že by byl sám bez shromáždění věřících, které svými myšlenkami do něho vnáší pohyb. V gotickém dómě není přítomen bůh, nenaplnují-li jej modlitby věřících; ale pak (*naplňují-li jej modlitby věřících*) je naplněn božskými silami. To je právě vyjádřeno ve slově „dóm“, neboť tento výraz je příbuzný s koncovkou „tum“, například ve slově „Volkstum“ (*německy: národ, národnost*). Tato koncovka obsahuje souhrnný význam; výraz „duma“ (*rusky: myšlenka*) je dokonce s touto koncovkou příbuzný. Řecký chrám není shromaždištěm věřících, má podobu příbytku, který obývá sám bůh. Řecký chrám

může být úplně osamocen. V gotickém dómě bylo možno cítit se doma pouze tehdy, když jej plnila obec věřících, když barevnými okny zářilo Slunce a barvy se snášely na slunečních paprscích, a kněz na kazatelně v dómu pravil: Jako se toto světlo tříští na četné barvy, právě tak se tříští i božská síla na četné síly fyzické úrovně. A slova tohoto smyslu pronášel kazatel častěji. Když nazírání a duch takto splývaly, pak byl dóm teprve něčím úplným.

Tak tomu bylo v celém umění Řeků. Mramor přijímal na sebe zdání životnosti; Řek vyjadřoval ve fyzické skutečnosti to, co žilo v jeho duchu; u Řeků se snoubila duchovnost s fyzickým světem.

Říman učinil ještě krok dále v ovládnutí fyzické úrovně. Řek měl schopnost tvořit v umění duševnost a duchovnost, žil však ještě v „polis“, v městském státě, necítil se jako osobnost, nýbrž cítil se jako členem této „polis“, města. Tak tomu bylo i u dřívějších kultur. Egypťan se necítil jako jednotlivý člověk, nýbrž jako Egypťan, Athéňan se cítil jako Athéňan. Teprve římský národ dospěl k tomu, co je to být osobností, znamenat sám něco ve světě; teprve pro Římana se stalo pravdou, že osobnost je něčím pro sebe. Říman vynášel pojem „občan“; tak povstalo i právo, které je nazýváno vpravdě římským vynálezem. Teprve dnešní právníci se dopouštějí nevkusu, mluví-li o právu v době, která předcházela římské kultuře. Je nesmyslné, mluví-li lidé o orientálních tvůrcích práva; tehdy nebylo právních příkázání, byla jen příkázání božská. Bylo by nutno hovořit příkrými slovy, kdybychom chtěli mluvit nestranně o této vědě; bylo by nutno užít velmi příkrých slov, kdybychom chtěli být spravedlivými, a každá kritika vyjadřuje jen soustrast. Pojem občana dostal smysl teprve ve starém Římě. Teprve zde člověk připojil do fyzického světa k vlastní individualitě duchovnost. Teprve v Římě byla vynalezena právní forma testamentu, poslední vůle, teprve zde se stala jednotlivá osobnost tak silnou, že mohla určovat dokonce i za hranice smrti, co se mělo stát. Tím dospěl člověk k nejhlubšímu stupni; na nejvyšším stupni byl v době indické kultury. Ind se vznášel ještě ve spirituální výši, druhé kulturní období sestoupilo již níže, egyptské období ještě níže, ve čtvrtém kulturním období sestoupil člověk úplně do hmotnosti na fyzickou úroveň. Nyní nastal okamžik, kdy se člověk ocitnul na rozcestí; na nejnižším bodu této cesty bylo nutné získat možnost, aby se opět navrátil do duchovních světů. K tomu cíli musel přijít duchovní impuls, který mohl přivést lidi opět zpátky do duchovních světů. Tento impuls byl příchod Krista na Zem. Duchovní Kristus ve fyzickém těle musel prožít fyzický projev ve fyzickém světě. Nyní, kdy člověk vstoupil cele do fyzického světa, bylo nutné, aby Bůh sestoupil až k němu, měl-li člověk nalézt opět cestu vedoucí do duchovních světů.

Sledovali jsme vývoj kultur doby poatlantské až k jejich nejhlubšímu stupni. Viděli jsme, že duchovní impuls se stává skutkem na nejhlubším stupni. Nyní uvidíme, jak se egyptská kultura opět objevuje v našem věku, avšak jak je proniknuta Kristovým principem.

X. přednáška

Existuje mnoho mýtů a pověstí, pocházejících ze starého Egypta, které se nám však vlastně nedochovaly ve vnějším dějinném podání, podávajícím nám zprávy o Egyptanech. Některé z těchto mýtů dochovaly se nám historicky ve formě, ve které byly domovem v Řecku, neboť největší část řeckých pověstí, které nemají vztah k postavám bohů (známých pod jménem Zeus a okruhu bohů kolem něho), přišla z Egypta. Budeme se dnes zabývat obsahem různých pověstí, kterých nám bude zapotřebí, abychom ukázali, že není pravdou, tvrdí-li se v dnešních kulturních dějinách, že v řecké mytologii je pro lidi vlastně velmi málo smysluplného. Za tím účelem musíme přihlídnout takřka ke druhé, duchovní stránce lidského vývoje. Vše, co zříme na fyzické úrovni, zůstává vždy událostí, skutečností fyzické úrovně. Ale v duchovní vědě nás nezajímá pouze to, co žije na fyzické úrovni, nýbrž i to, co se děje v duchovních světech. Je nám známo z toho, co jsme slyšeli na základě úvah duchovního vědění, jaké události prožívá člověk v době mezi smrtí a novým zrozením (*životem*). Vzpomeňme si jen, že člověk ve smrti přechází do stavu vědomí, který nazýváme „kámalóka“ (vědomí v duševním světě), ve kterém člověk, i když se stal duchovní bytostí, životem v tomto astrálním světě zasahuje do světa fyzického. Je to doba, ve které si člověk něčeho žádá od fyzického světa, ve které trpí tím, že nežije již ve fyzickém světě. Pak nastává doba, ve které se člověk musí připravit na nový život, na stav vědomí v „dévachanu“ (ve světě duchovním), kde člověk již nemá bezprostředně souvislost s fyzickým světem, s tím, co jsou vnější vjemy tohoto světa.

Představme si, jak se odlišuje život ve světě duševním od života ve světě duchovním. Musíme to pozorovat na dvou příkladech. Víme, že zemřel-li člověk, nepozbývá svou smrtí ihned všech svých přání. Takový člověk například miloval za fyzického života dobré pokrmy. Zemřel-li, nezaniká ihned tato touha požívat pokrmy, neboť člověk nemá toto přání ve fyzickém, nýbrž v astrálním těle. Proto, že si člověk po smrti uchovává tělo astrální, zůstávají mu i přání, avšak nedostává se mu ústrojí, aby tato přání mohl uspokojit (ústrojí fyzického těla). Přání požívat pokrmy nezávisí na fyzickém, nýbrž na astrálním těle. Po smrti je v člověku touha po tom, co jej za fyzického života nejvíce uspokojovalo. Proto trpí člověk po smrti tak dlouho, až si – všedně vyjádřeno – tento požitek odvykne. A po tak dlouhou dobu žije člověk v „kámalóce“, neboli v duševním světě.

Potom počíná doba, ve které již člověk nemá žádných přání, aby byl uspokojen fyzickými ústrojími; potom vstupuje do dévachanu, do světa duchovního.

Ve stejné míře, ve které člověk přestává být poután, v téže míře počíná jeho vědomí v dévachanickém světě. Toto vědomí se stále více rozjasňuje, jenže není to ještě dnes vědomím našeho „já“ jako v tomto fyzickém životě. V životě dévachanickém se člověk cítí jako článek, jako ústrojí celého duchovního světa. Jako by se ruka cítila jen jako ústrojí, kdyby mohla cítit, tak se cítí i člověk ve svém dévachanickém vědomí: jsem článkem dévachanického světa, článkem i vyšších bytostí. Člověk pracuje zároveň na celém světě, nikoli však z vlastního rozhodování, nýbrž jako článek duchovního světa.

Jestliže takto líčíme zážitky, které má člověk v době mezi smrtí a novým zrozením, nesmíme si myslet, že by události dévachanického světa nepodléhaly změně. Lidé mají ve skrytu vědomí (*názor*), že naše Země zde v tomto světě podléhá změně, že ale na onom světě zůstává vše stejné. Tak tomu naprosto není. Líčíme-li

takto člověku pobyt v dévachanu, znamená to, že to, co jsme nyní popsali, je přibližně dnešní stav dévachanu. Vzpomeňme si však, jak tomu bylo, když naše duše byly vtěleny v Egyptě. Tehdy jsme pohlíželi na obrovské pyramidy i na své mumifikované mrtvoly. V dřívějších dobách bylo vzezření tohoto fyzického světa zcela jiné. Stačí jen, když sledujeme materialistickou vědu a shledáme potom, jak například před několika stoletími byli v Evropě zcela jiná zvířata a jak Evropa měla zcela jiné vzezření. Tvářnost Země se neustále mění, takže člověk vstupuje stále znovu do nových poměrů bytí. To připadá každému zcela zřejmým. Ale, líčíme-li duchovní poměry, domnívají se lidé snadno, že to, co se stalo, když zemřeli tisíc let před Kristem, že to, co se událo v onom světě, je úplně totéž, jako to, co se děje dnes, vstupuje-li člověk smrtí do jiného světa. Jako se mění fyzická úroveň, tak se skutečně mění i ráz pobytu v jiném světě. Bylo něčím zcela jiným, vstoupil-li člověk do dévachanického světa z egyptského života, než vstupuje-li tam dnes. I zde existuje vývoj. Je přirozené, že líčíme jen přítomné poměry dévachanického světa; poměry se však, přihlížíme-li k minulosti, změnily. Můžeme to předpokládat už tehdy, když přihlídneme k tomu, co bylo podáno v posledních úvahách. Viděli jsme, jak člověk v atlantské době ve stavu spánku měl styk s duchovním světem. Shledali jsme, že této schopnosti stále více ubývá. Jdeme-li však dosti daleko do minulosti, pak shledáme, že člověk v oné době žije cele v duchovním světě. Za dávných dob není též rozdíl mezi spánkem a smrtí ani tak značný; v pradávné minulosti prožívali lidé dlouhá období spánku. To spadalo zajedno přibližně s dobou, kterou člověk dnes prožívá v jednom vtělení a v životě po smrti. Tím, že člověk sestupoval na fyzickou úroveň, spojoval se stále více s touto fyzickou úrovní. Bylo ukázáno, jak se Ind díval do vznešeného světa, jak u Peršanů člověk již usiluje dobyt fyzickou úroveň, jak stále více sestupuje člověk, a jak v době řecko-latinské vzniká stav, ve kterém se duch snoubí s hmotou. V tomto období se člověk učí stále více milovat fyzický svět. Tím se však změnilo i vše to, co nazýváme zážitky mezi smrtí a novým zrozením.

Vrátíme-li se do první poatlantské doby, shledáme, že lidé mají malý zájem o fyzickou úroveň. Zasněnci se povznášeli do vznešených světů, a to bylo příčinou, že člověk, který se cítil být všemi svými myšlenkami, vši činností svých smyslů povznesen do světa pravdy, do své vlastní domoviny, že člověk, který měl malý zájem na poměrech fyzické úrovně, vyvinul poměrně jasné vědomí v dévachanu. Když se takový člověk opět vtělil v době perské, pak cítil, že je již více spojen s fyzickou hmotou. Tehdy jeho vědomí v dévachanu pozbylo jasnosti. V době egyptské, kdy počínal člověk nalézat zálibu ve vnějším světě, stávalo se vědomí člověka v dévachanu již velmi zkalené a nejasné.

Toto vědomí bylo se zřetelem na svůj způsob stále ještě vyšší než vědomí ve fyzickém světě, ale se zřetelem na svůj stupeň klesá stále více až do doby řecko-latinské. V této době se devachanické vědomí stávalo stále temnějším a zkalenějším. Nebylo vědomím snivým, tím není nikdy. Je vědomím, ve kterém člověk může rozvinout síly pozornosti, je to vědomí, jehož si je člověk vědomý. I v přirozených smyslech může zazářit dévachanické vědomí. Toto vědomí se tedy zatemňovalo tou měrou, jak postupoval vývoj.

Mystéria sloužila v podstatě tomu účelu, aby člověk v duchovním světě neměl zkalené vědomí. Představme si, že kdyby nebylo bývalo mystérií, pak by člověk byl býval měl v duchovních světech stále méně jasné vědomí. Jedině tím, že souběžně se zatemněním vědomí v dévachanu kráčelo zasvěcení v mystériích a tím i osvojení

si určitých schopností, jimiž lidé mohli nahlížet do duchovních světů v nezkalené jasnosti, jedině tím, že zasvěcenci mohli svým působením zasahovat do mýtů a pověstí, vstoupil do vědomí mezi smrtí a novým zrozením tak řečeno určitý odstín jasu a světla. Při tom všem ti, kdož se již cele vžili do fyzického světa, pociťovali toto ztlumení vědomí v duchovním světě, a není pohádkou, že zasvěcenci v eleusinských mystériích učinili zcela zvláštní poznatek. Základem zasvěcení je, že člověk již za fyzického života může vstoupit do světů ducha a zažít děje tohoto světa ducha. Tehdejší zasvěcenec si skutečně mohl získat od říše stínů poznání: „Lépe být žebrákem ve fyzickém světě, než králem v říši stínů.“ Tento výrok pochází ze zkušenosti zasvěcenců.

Smysl takových skutečností nelze brát dosti hluboko. Chápeme jej teprve tehdy, známe-li, co se děje v duchovních světech.

Nyní dospíváme k tomu, co jsme včera naznačili. Kdyby nebylo nastalo nic jiného, než že člověk sestoupil do fyzického světa, bylo by se toto vědomí mezi smrtí a novým zrozením stávalo stále temnějším. Lidé by byli pozbyli spojitosti s duchovním světem.

Přestože tomu, u koho se vyskytují i třeba sebemenší stopy materialismu, se to může zdát podivné, je nicméně pravdou to, co nyní uvedu. Kdyby se nic nebylo událo ve vývoji lidstva, pak by lidstvo bylo bývalo propadlo duchovní smrti. Ale je dána určitá možnost, aby vědomí mezi smrtí a novým zrozením se vyjasnilo. Tohoto vyjasnění si lze vydobýt buď vlastním vývojem, anebo již dnes v určitém nižším stupni tím způsobem, že člověk již v tomto životě má účast na duchovním světě, a dostává se mu zážitků, které nezanikají s jeho těly, které s ním zůstávají spojeny v jeho věčné podstatě i za života v duchovním světě. O to pečovala mystéria, celý duchovní vývoj, o to pečovali i velcí zasvěcenci před dobou Kristovou, a především sama ona bytost, kterou nazýváme Kristem. Všichni ostatní zasvěcenci byli v určitém způsobu předchůdci Krista.

Chceme nyní vylíčit jev postavy Krista. Představme si člověka, který nikdy nic neslyšel o Kristu, který nikdy nepřijal tajemství Ježíšova evangelia, který si nikdy nemohl říci: chci žít a působit jako Kristus, chci přijmout jeho zásady. Představme si, že Kristova bytost by se nikdy nebyla přiblížila k takovému člověku, pak by tento člověk nemohl nikdy vzít s sebou do duchovního světa poklad, který člověk dnes s sebou musí vzít tehdy, chce-li se vyvarovat zatemnění svého vědomí. Co člověk s sebou bere jako představy o Kristu, to je silou, která činí vědomí po smrti jasné, která člověka zachraňuje před osudem, jenž by stihl lidi tehdy, kdyby Kristova bytost nebyla sestoupila na Zem. Kdyby se Kristova bytost nebyla objevila na Zemi, byla by se sice podstata člověka uchovala, ale jeho vědomí by se nebylo bývalo mohlo stát jasné. A to je vlastně význam příchodu bytosti Krista, že do podstaty člověka bylo vtěleno něco, co má dalekosáhlý význam.

Událost na Golgotě uchovala člověka před duchovní smrtí tehdy, ztotožňuje-li tuto událost se svou vlastní bytostí.

Nesmíme si však myslet, že ostatní velcí vůdcové lidstva by nebyli bývali měli podobný význam. Nejde o to, aby bylo uplatňováno určité výlučné dogma; to by bylo prohřešením proti pravému křesťanství, neboť kdo zná tyto skutečnosti, ten ví, že i ve starých mystériích bylo vyučováno křesťanství. Hluboce pravdivá jsou slova, která vyslovil Augustin: „Co nazýváme dnes křesťanstvím, bylo vždy, jenže za starých dob

nenazývali je lidé křesťanstvím. I ve starých mystériích bylo křesťanství. Nezáleží na tom, jak je nazýváme, nýbrž na tom, zda je chápeme.“

Jako Kristus měl podobu člověka, tak tomu bylo i u Buddhy, Herma a jiných takových bytostí, které měli prorocké vědomí, že kdysi jednou přijde bytost Krista a že tato v nich samých žije. Zvláště to můžeme vidět, zabýváme-li se blíže postavou Buddhy.

Kdo byl vlastně Buddha?

Musíme se zde dotknout něčeho, co můžeme učinit jen tehdy, když se zabýváme duchovním věděním. I ti lidé, kteří se zabývají duchovním věděním, představují si tajemství, vztahující se k znovuvtělování, obyčejně velmi jednoduchým způsobem. Nesmíme si myslet, že určitá duše, která žije dnes v těle někoho z nás, byla vtělena v předchozích životech podle téhož schématu. Tato tajemství jsou mnohem složitější. Přesto, že H. P. Blavatská si dala práci, aby ukázala, jak složitá jsou tato tajemství, nestala se tato ani dnes ještě všeobecnou pravdou. Lidé si prostě myslí, že určitá duše vstupuje opět do určitého těla. Tak prostou tato skutečnost není. Určitou historickou postavu nemůžeme posuzovat podle takového schématu, nýbrž musíme počítat s tím, že tato otázka je namnoze komplikovaná.

Již v Atlantidě se setkáváme s bytostmi, které žijí v okolí člověka, které však člověk viděl a poznával teprve tehdy, když vystoupil ze svého fyzického těla a vstoupil do duchovního světa. Bylo již řečeno, že člověk poznával Thora, Dia, Wotana, Baldura jako své skutečné druhy. Za dne žil ve fyzickém světě, ale v jiném stavu vědomí poznával duchovní bytosti, které neprožívaly stejnou vývojovou cestu jako člověk. Člověk v pravěké době Země neměl též ještě tak hutné tělo jako dnes. V určité době nebylo možno o dnešní stavbě naší kostry ještě ani mluvit, atlantské tělo bylo možno jen do určitého stupně možno zřít fyzickým zrakem. Ale existovaly bytosti, které se cele vtělovaly například jen v těle éterickém; pak byly bytosti, které se ještě vtělovaly tehdy, když vzduch byl ještě proniknut párami. Takovou postavou byl například pozdější Wotan. Privil si: „Vtěluje-li se člověk v této tekuté a světlem proniknuté hmotě, mohu totéž učinit i já.“ Taková bytost přijala na sebe podobu člověka a žila ve fyzickém světě.

Ale když potom člověk přijímal na sebe stále hutnější formy, tehdy si Wotan privil: „Ne, do této hutné hmoty nemohu vstoupit“, a zůstal v neviditelných a Zemi vzdálených světech.

Tak tomu bylo s božskými duchovními bytostmi vůbec. Naproti tomu tyto bytosti mohly navázat určité spojení s lidmi, kteří jim vycházeli vstříc, kteří ve svém vývoji vystoupili výše. Představme si to takto:

Vývoj člověka byl pak takový, že se blížil k nejhlubšímu bodu. Až k tomuto bodu sestoupily božské bytosti s lidmi. Potom se staly pro člověka neviditelné. Ale, když lidé zařídili svůj život podle pokynů zasvěcenců a takto očistili svá jemnější těla, pak vyšli božským duchovním bytostem do určité míry vstříc. Člověk, jenž se takto očistil ve svém hmotném těle, nabyl schopností, protože jej zastínila takováto duchovní bytost, která nemohla sestoupit až dolů do fyzického těla. Fyzické tělo bylo by bývalo příliš hrubé pro takovou bytost. U takového člověka bylo tělo astrální a éterické proniknuto vyšší bytostí, která jinak neměla pro sebe lidskou podobu, která však vstoupila do jiné bytosti a jí se projevovala.

Známe-li tento jev, pak si nebudeme představovat vtělování tak jednoduché. Může se vyskytnout člověk, který je opětným vtělením dřívějšího člověka a v dřívějším vtělení dosáhl vysokého vývoje, ale byl jen schránou jiné vyšší bytosti. Takto se Buddha stal schránou pro Wotana.

Táž bytost, která byla nazývána v germánských mýtech Wotanem, ta se objevila opět jako Buddha. Buddha a Wotan jsou dokonce navzájem jazykově příbuznými výrazy.

Můžeme říci, že mnoho z tajemství atlantské doby přešlo do nauk, které mohl zvěstovat Buddha. A tomu odpovídá, že to, co prožíval Buddha, prožili bohové v oněch duchovních oblastech, a že to prožili i lidé, když sami ještě žili v těchto oblastech. Když se Wotanova nauka opět objevila, přihlížela málo k fyzické úrovni; protože mnoho z bytosti Wotanovy mluvilo v Buddhovi – mohla tato nauka jen zdůrazňovat, že fyzická úroveň je místem bolu a že znamená mnoho, dostane-li se člověku z tohoto místa vykoupení. Proto měli pro Buddhovu nauku nejhlubší porozumění lidé, kteří pěstovali starou atlantskou nauku. Mezi asijským obyvatelstvem zůstali pozadu národové, kteří se zcela zastavili na atlantském stupni, pokud jde o charakter jejich rasy. Přirozeně bylo nutné, aby v zevním životě kráčeli dále s celým zemským vývojem.

Mezi mongolskými národy zůstalo velmi mnoho z atlantského rázu; tito národové jsou opožděnými potomky obyvatelstva dávné Atlantidy. Ráz ustálenosti v mongolském obyvatelstvu je dědictvím tohoto vývoje. Proto nauky Buddhovi slouží povytce takovýmto národům, a buddhismus učinil právě u těchto národů velký pokrok.

Svět kráčí dále; ten, kdo může pohlížet do tohoto vývoje, musí říci, že je duchovní nutností to, jaké náboženství má některý národ. A tím, že evropské obyvatelstvo se příliš úzce spojilo s fyzickým světem, tím se mu stalo nemožné vniknout svým citěním do buddhismu. Buddhismus se nemohl nikdy stát všelidským náboženstvím. Pro toho, kdo chce vidět, neexistuje sympatie a antipatie, nýbrž skutečnost. Jako by bylo nesprávné chtít, aby se ze středu Asie, kde jsou usazeni ještě jiní národové, rozšířilo křesťanství, právě tak nesprávný je buddhismus pro evropské obyvatelstvo. Náboženské nazírání, které není vytvořeno pro nejnuitnější potřebu doby, není správné a nemůže nikdy být kulturním impulsem. Tyto skutečnosti musíme pochopit, chceme-li správně chápat vývoj.

Nesmíme si však myslet, že Buddhova historická postava byla by si bývala vědoma toho, čím v podstatě byla. Kdybych to vše chtěl objasnit, bylo by k tomu zapotřebí mnoho hodin. Složitost Buddhovy historické postavy není zdaleka ještě vyčerpána. V Buddhovi žilo ještě něco; Buddha nebyl jen bytostí, která přišla z atlantské doby a v něm se vtělila. Tato bytost byla mimochodem ještě lidským Buddhou; mimo to však v něm bylo obsaženo ještě něco, o čem by bylo možno říci: „To ještě nemohu obsáhnout, to je něco, co mne oduševňuje, avšak jsem toho pouze účasten.“ Tím je individualita Krista, která byla bytostí dobře známou v dávných mystériích. Bylo všude ukazováno na Toho, jenž má přijít. A tato bytost přišla! Ale když přišla, přizpůsobila se historickým nutnostem, které jsou základem vývoje. Ve fyzickém těle by se tato bytost nebývala mohla bez dalšího vtělit. Bylo ještě možné, že by se v Buddhovi vtělila v jakémsi podvědomí, ale vtělit se tak, aby mohla kráčet po Zemi, bylo možno jen tehdy, když bylo připraveno zvláštní fyzické, éterické

a astrální tělo. Kristovi byla vlastní síla nejvyššího působení, ale mohl se vtělit jen tehdy, když mu jiná bytost očistila fyzické, éterické a astrální tělo. A tak se bytost Krista mohla vtělit jen tehdy, když vystoupila bytost, která se tak vysoko vyvinula. A tou byl Ježíš z Nazareta, který se povznesl tak vysoko, že mohl v době svého života očistit své tělo fyzické, éterické a astrální, aby mohl pak tato těla ve třicátém roce opustit, ale tak, aby ještě zůstala upotřebitelná pro vyšší bytost.

Často, když jsem učinil tento výrok, že bylo zapotřebí vysokého stupně vývoje, aby Ježíš mohl obětovat svá těla, namítali mi lidé: To přece není oběť, co ještě krásnějšího je možné si myslet (*představit*)?

Je to krásné a oběť by nebyla tak velikou, kdybychom si věc představovali abstraktně, ale lze odpovědět: Necht' to někdo zkusí – oběť by chtěl přinést každý, ale necht' to někdo zkusí, jak nesmírných sil je zapotřebí, má-li být možné, aby člověk opustil svá těla. Má-li být dosaženo těchto sil, je zapotřebí oběti. Ježíš z Nazareta, který to dokázal, byl již jistě mimořádně vysokou individualitou. Janovo evangelium nám to naznačuje, jak Ježíš opustil své fyzické, éterické a astrální tělo, a jak bytost Kristova sestoupila do této trojí tělesnosti. Je to naznačeno v Ježíšově křtu v Jordáně. Něco velmi významné nastalo v tělesnosti Ježíše z Nazareta, a dokonce v samotném Ježíšově těle nastal určitý děj. Chceme-li pochopit, co se tu událo v okamžiku křtu, kdy do Ježíše sestoupila Kristova bytost, musíme si uvědomit něco, co nám bude připadat velmi podivné, co je však nicméně pravdou.

V průběhu evoluce lidstva se ponenáhlu vyvinula ústrojí, a viděli jsme, jak, když vývoj ústrojí dospěl až k úrovni boků, nastaly v člověku určité pochody. Zároveň s tím, jak se stával člověk stále více a více samostatným, zpevňovala se soustava kostí. Čím pevnější se člověk stával sám v sobě, čím byl samostatnější, tím více se zvyšovala moc smrti.

V čem vůbec spočívá to, že tělo může úplně zpráchnivět?

To záleží na okolnosti, že v lidském těle mohou být spáleny kosti. Oheň má moc nad podstatou lidských kostí. Člověk nemá moci, alespoň nikoli vědomé moci, nad svými kostmi. V okamžiku, ve kterém při křtu na Jordáně do těla Ježíše z Nazaretu vstoupila Kristova bytost, v tom okamžiku se soustava kostí této bytosti stala něčím zcela jiným než u druhých lidí.

Skutečnost, která se nikdy před tím neudála. Do bytosti Ježíše sestoupilo něco, co mělo moc sežehnout kosti. Až do kostí zasáhla vědomá moc Kristovy bytosti; to je smysl Janova křtu. Tím bylo vloženo do Země něco, co lze nazvat překonáním smrti, neboť teprve vznikem kostí vstoupila smrt do světa. Tím, že moc nad soustavou kostí vstoupila do lidského těla, teprve tím bylo možno překonat smrt ve světě. Za tím je skryto hluboké mysterium. Něco posvátného, něco svrchovaně posvátného se spojilo se soustavou kostí Kristovy bytosti. Bylo nutné, aby se naplnila slova písma: Nesmíte mu zlámat kosti. Tím by byla zasáhla do moci božské moc člověka. Setkáváme se zde s velmi hlubokým tajemstvím lidského vývoje a dospíváme takto zároveň k vysoce významnému pojmu esoterního křesťanství, který nám může ukázat, jak je toto křesťanství naplněno a proniknuto nejvznešenějšími pravdami. Dospíváme k tomu, co se nám objevuje ještě mimo to v Janově křtu na Jordáně.

Tím, že se Kristova bytost spojila se schránou, ve které působila dříve podstata Ježíšova „já“, tím se spojila se Zemí bytost, která dříve měla své sídlo na Slunci. Ta byla spojena se Zemí až do toho okamžiku, když Slunce vystoupilo ze Země. Bytost Kristova vystoupila se Sluncem a mohla svou mocí působit od této doby jen zvenčí. V okamžiku křtu na Jordáně spojuje se vznešený Kristův duch v plném slova smyslu se Zemí. Dříve působil zvenčí, zastiňoval proroky a působil v mystériích. Nyní se stal člověkem.

A kdyby nějaká bytost byla bývala mohla po tisíciletí z určitého dalekého místa vesmíru pozorovat, pak by taková bytost, která by byla zřela nejen fyzickou Zemí, nýbrž i její duchovní proudy, byla by bývala pozorovala v okamžiku Janova křtu a v okamžiku mystéria na Golgotě významné děje. Astrální tělo Země se těmito událostmi ze základu změnilo. To, co dříve působilo zvenčí, spojilo se opět se Zemí, a tím se stane síla přitažlivosti mezi Sluncem a Zemí tak silnou, že Slunce i Země se opět spojí. A byl to právě Kristus, jenž dal možnost, aby se Země opět spojila se Sluncem, a mohla se vrátit do lůna božství.

To je význam děje, který se tehdy udál.

Přihlédněme nyní, jak významné skutečnosti vstoupily s bytostí Kristovou do oblasti Země. Budeme moci pochopit, jak se vědomí člověka po smrti skutečně stane opět jasnější, když se spojil s Kristem. Uvážíme-li to, potom pochopíme, že i mezi smrtí a novým zrozením je vývoj.

Otažme se nyní – v čí prospěch se to vše vlastně stalo?

Člověk byl v lůně božství. Kdyby byl zůstal v tomto stavu, nebyl by nikdy dosáhl dnešního sebevědomí. Bylo nutné, aby se octl před vnějšími předměty, aby se dovedl rozlišovat od vnějších předmětů, aby sestoupil do fyzického světa. Sestoupil-li člověk, stalo se to ve prospěch jeho „já“.

Svým „já“ pochází člověk od bohů. Toto „já“ sestoupilo z duchovního světa a bylo upoutáno na fyzické tělo za tím účelem, aby se mohlo stát jasné. Ztuhlé tělo člověka darovalo mu jeho sebevědomé „já“, ale upoutalo jej též na hmotu Země, na nerostnou hmotu. Člověk dříve, nežli dosáhl svého „já“, dosáhl fyzického, éterického a astrálního těla. Když se v těchto třech tělech znenáhla vyvinulo „já“, přetvořilo je. Je nutné, abychom si ujasnili, že na fyzickém těle pracují všechny vyšší články člověka. Že tělo fyzické je takové, jaké právě je, to záleží na tom, že na něm pracují tělo éterické, tělo astrální a „já“. Všechna ústrojí fyzického těla závisí určitým způsobem na tom, že se vyšší články lidské bytosti přeměnily; tím, že se „já“ stávalo stále sebevědomější, přeměňovalo tím též tělo astrální. Bylo již řečeno, že se oddělovaly různé druhy lidí. Co nazýváme apokalyptickými zvířaty, jsou typy, u kterých má ten či onen vyšší článek převahu. „Já“ dostalo převahu u lidí, jejichž znakem je člověk. Všechna ústrojí jsou pak přizpůsobena vyšším článkům člověka. Tím že „já“ vstoupilo do těla astrálního a toto zcela proniklo, vytvořila se v člověku a ve zvířatech, která se později odloučila, určitá ústrojí. Například určité ústrojí pochází od toho, že „já“ vůbec vstoupilo na Zem. V měsíčním vývoji nebylo „já“ spojeno s bytostmi lidského vývoje. Určitá ústrojí (žluč a játra) souvisí s tímto vývojem. Žluč je fyzickým projevem astrálního těla, žluč není spojena s naším „já“, ale „já“ působí na astrální tělo, a z astrálního těla působí síly na žluč.

Tento celý obraz objasňoval zasvěcenec egyptskému žáku následovně: Člověk, který je nadán svým „já“, je upoután na těleso Země. Představ si člověka, upoutaného na zemskou skálu; tak je upoután i člověk na fyzické tělo; a ve vývoji

vzniklo něco, co hlodá na jeho nesmrtnosti. Představ si pochody, které působí játra; ty vznikly tím způsobem, že tělo bylo upoutáno na skálu Země a na něm hlodá astrální tělo. To je obraz, který byl podáván egyptskému žákovi a přešel pak do Řecka v podobě pověsti o Prométheovi. Nesmíme však takový obraz – jako u motýla zbavit pelu. Pel musíme ponechat na křídlech, musíme na květu ponechat rosu, nesmíme chápat tento obraz s násilím. Nesmíme říci: Prométheus znamená to či ono, nýbrž je nutné, abychom pochopili pravdivé skutečnosti a pochopili obrazy, které vznikly z těchto skutečností ve vědomí lidí.

Egyptský zasvěcenec vedl svého žáka až ke stupni, na kterém mohl pochopit vývojový stav lidského „já“. Takový obraz měl v žákovi formovat ducha. Avšak tyto skutečnosti neměl žák chápat hrubým způsobem, nýbrž obraz se před ním měl objevovat v plné své světelnosti a životnosti; egyptský zasvěcenec nechtěl vtěsnat tyto pravdy do všedních, suchých pojmů, nýbrž chtěl vylíčit něco, co sám mohl podat. Mnoho v pověsti o Prométheovi vykonalo, přikrášlilo a přizdobilo básnické umění. A my nesmíme vkládat do těchto forem více, než jsou okultní skutečnosti, a musíme ponechat pouze úsilí umělce, aby uplatnil své jemné tvořivé síly.

Chceme ještě poukázat na něco jiného. Když člověk sestoupil na Zemi, nebyl ještě nadán svým „já“. Dříve než „já“ člověka vstoupilo do jeho astrálního těla, ovládaly toto astrální tělo jiné síly. Potom „já“ proniklo světlem naplněné astrální tělo. Dříve než „já“ vstoupilo do bytosti člověka, vysílaly duchovní božské bytosti zvenčí astrální síly do člověka; astrální tělo bylo proniknuté žhoucimi silami duchovních božských bytostí. Astrální tělo bylo čisté a světlé a obklopovalo to, co zde bylo v zárodku jako tělo fyzické a éterické. Proudění sil astrálního těla bylo čisté, avšak když vstoupilo „já“ do bytosti člověka, počal se uplatňovat egoismus. Astrální tělo se tedy zatemnilo, zlatý tok sil astrálního těla se stále více ztrácel, až člověk sestoupil na nejhlubší bod fyzické úrovně v době řecko-latinské.

Pak byli lidé nuceni opět si získat čisté proudění sil astrálního těla. V eleusinských mystériích potom vzniká to, co lze nazvat hledáním původní čistoty astrálního těla. Eleusinská mystéria usilovala o to, oživit opět původní zlatý tok sil astrálního těla; o to usilovali též Egyptané. Hledání tohoto zlatého toku bylo jednou ze zkoušek egyptského zasvěcení. A to se nám zachovalo v podivuhodné pověsti o hledání zlatého rouna lásónem a Argonauty (*srovnej podobnost výrazů v německém jazyku: „Fluss“ – tok a „Vliess“ – rouno. Pozn. překladatele.*).

Sledovali jsme tedy vývoj. Ve vodní Zemi měl člověk ještě své astrální tělo prozářené zlatem. Hledání tohoto astrálního těla je nám znázorněno ve výpravě Argonautů. Hledání zlatého rouna musíme jemným, subtilním způsobem uvést do souvislosti s určitým egyptským mýtem.

Vnější historické skutečnosti jsou v úzké souvislosti s duchovními skutečnostmi. Není to jen pouhý symbol, výprava Argonautů je skutečnou událostí právě tak, jako je skutečností trojská válka. Vnější děje jsou tvářností, fyziognomií vnitřních dějů. Takový je význam historických dějů. U žáků řeckého zasvěcení vždy probíhala vnitřně historická skutečnost; výprava za zlatým rounem.

To jsme si chtěli uvědomit a pojmut jako východisko k tomu, abychom poznali určité stránky mystérií a pak si takto získali určitý vhled – jakou souvislost mají egyptská mystéria se životem dnešní doby.

XI. přednáška

V různých částech tohoto přednáškového cyklu jsme se pokusili objasnit si skutečnosti vývoje poatlantské doby a naznačili jsme, že v dnešní naší době nastává jakési opakování, jakési vzkříšení zážitků, které člověk měl v době egyptsko-chaldejské kultury. Bylo řečeno, že indické období se bude opakovat v sedmém období, perské v období šestém, egyptské v našem období pátém, a že čtvrté období řecko-latinské je takřka samo pro sebe. Viděli jsme, že působí tajemné síly v duchovním světě a že jiné síly působí ve světě fyzickém, které pak mají následek, že nastává toto určité opakování. Tak vzniká vzkříšení vnějších a vnitřních zážitků. Mezitím je pak pro sebe doba řecká, ve které sestoupil Kristus dolů na Zem.

Upozornili jsme již na to, že vývoj nepokračuje pouze po zevní stránce ve fyzickém světě, nýbrž i ve světě duchovním, že jiného rázu byla duše člověka, když zírала na obrovské pyramidy a jiné povahy byla duše, když byla opět vtělena v řecko-latinské době. Viděli jsme, že vývoj nepokračuje pouze v zevním světě, nýbrž že existuje určitý pokrok, určitá proměna i v době mezi smrtí a novým zrozením, takže duše neprožívá stejné události, když vstupuje do kámalóky z těla egyptského, řeckého nebo z těla dnešní doby. I v duchovním světě existuje pokrok, a i zde prožívá duše stále odlišné události. Nyní budeme především ze stanoviska tohoto duchovního světa uvažovat o mohutné události, o příchodu Kristovy bytosti na naši Zemi. Předložíme si dnes mnohem hlubším způsobem než jindy otázku:

Jaký význam má sestup Kristovy bytosti na naši Zem, jaký význam má Kristus pro zemřelé duše na druhé straně tohoto bytí?

Za tím účelem musíme předeslat, co se dělo s dušemi na této i na oné straně fyzické úrovně v egyptském období.

Ze všeho toho můžeme poznat, že egyptsko-chaldejské období je zrcadlením poznatků i zážitků toho, co se dělo v lemurské době, zejména v době, kdy vystupoval Měsíc ze Země a kdy tato událost byla již skončena. Co lidé tehdy prožili, to prožívali ve své vzpomínce, když naslouchali naukám egyptských zasvěcenců. Egyptský zasvěcenec sám prožíval ve svém zasvěcení události, které člověk může jinak prožít jen tehdy, když projde branou smrti. Ovšem egyptský zasvěcenec to prožíval jiným způsobem než obyčejný člověk po smrti. Prožíval totéž, avšak mimo to mnohem více. Bude tedy dobře, vylíčíme-li jako základ těchto úvah několika slovy podstatu egyptského zasvěcení. Podstata tohoto zasvěcení se velmi odlišuje od podstaty zasvěcení v době po Kristu. Příchodem Kristovy bytosti se totiž podstatně změnil celý charakter zasvěcení.

Viděli jsme, že lidé byli stále více nuceni sestupovat do materiálního světa a získávat si stále větší zájem o fyzický svět. Ale tou měrou se zážitky mezi smrtí a novým zrozením stávaly pouhým stínem a čím dále, tím více bledly. Čím živější bylo vědomí ve fyzickém světě, čím více činnými se stávali lidé v tomto světě, tím více dostávalo v duchovním světě vědomí člověka povahu stínu. A nejhlubší úrovně dosáhlo vědomí člověka v duchovním světě za doby řecko-latinské. Avšak dříve než člověk sestoupil do těchto hlubin materiálnosti, nebylo pro něj možné, aby ve fyzickém těle úplně prožil to, co musí prožít tehdy, když si chce získat v době mezi zrozením a smrtí vzhled do duchovního světa. Děj zasvěcení se dá krátce vyznačit. Toto vylíčení se týká každého zasvěcení, ať v době předkřesťanské nebo v době po

Kristu, jen závěr je změněn. Zasvěcení není ničím jiným než tím, že člověk si získává schopnosti, aby vyvinul ústrojí zření ve svých vyšších tělech. Člověk zří dnes za noci temnotu, vůkol něho je temno. To pochází z toho, že člověk nemá ve svém astrálním těle ústrojí ke vnímání. Jako má člověk v očích a v uších ústrojí fyzického vnímání, tak musí vyvinout nadmyslová ústrojí z vyšších článků (*bytosti*) a potom do těchto tato ústrojí včlenit. Toho žák dosahuje prostřednictvím určitých cvičení. Tato cvičení člověk koná poté, co nejprve získá přehled – informace, jaké může zasvěcenec podat o duchovních světech. Vždycky tomu bylo tak, že žáci se museli učit to, co dnes nazýváme základy duchovního vědění. Hledělo se mnohem přísněji na to, aby mohli žáci poznat v pravidelném postupu duchovní pravdy. Když byli žáci k tomu zralí, dostalo se jim cvičení, která měla zcela určitý účel.

Dává-li člověk v denním životě na sebe působit smyslovým vjemům, mají tyto vjemy takovou povahu, že přinášejí ovoce pro obyčejný život na fyzické úrovni. Tyto vjemy pokračují dále do astrálního těla člověka a toto je potom přenáší na „já“. Avšak tyto dojmy nejsou takového rázu, aby je člověk mohl uchovat, když za noci vystoupí svým astrálním tělem ze svého těla fyzického; když však člověk koná cvičení v meditaci a koncentraci (rozjímání a soustředění), pak jsou tato cvičení podle zkušenosti (po tisíciletí osvědčené) tak zařízena, že astrální tělo takové dojmy neztrácí, nýbrž je uchovává, když za noci vystupuje z fyzického těla. Tak pracuje žák po určitou dobu pomocí těchto cvičení na astrálním těle. Tím se vtiskávají do astrálního těla ústrojí nadmyslového zření. Člověk by ještě dlouho potom nemohl používat svoje ústrojí vyššího zření, kdyby tyto byly vtisknuty pouze do astrálního těla. Je nutné, aby se stalo více. Je nutné, aby astrální tělo, když se vrací do těla éterického, to, co se v něm vytvořilo, otisklo do těla éterického jako otisk pečeti. Teprve v okamžiku, kdy to, co se vytvořilo v astrálním těle, otiskne se v těle éterickém, teprve potom nastává osvětlení, které umožňuje, aby člověk zřel duchovní svět podobně, jako zří dnes svět fyzický. Zde počíná to, čemu se dostalo impulsu sestupem Kristovy bytosti na Zem.

Ve starých zasvěceních bylo tomu tak, že astrální tělo mělo sílu pouze k tomu, aby působilo na tělo éterické, když bylo tělo éterické vysunuto z těla fyzického. To se dělo proto, poněvadž by v těchto dobách éterické tělo, spojené s fyzickým tělem, působilo příliš veliký odpor, než aby se do něho otisklo to, co se vytvořilo v astrálním těle. Proto byl ve starých zasvěceních uváděn žák zasvěcení na dobu tři a půl dne do stavu podobného smrti, ve kterém bylo fyzické tělo opuštěno éterickým tělem; a éterické tělo, osvobozené od těla fyzického, se spojilo s astrálním tělem. Toto astrální tělo otisklo v éterickém těle pak to, co se otisklo v něm samém působením cvičení. Když potom hierofant opět probudil žáka zasvěcení, byl tento osvětleným a věděl, co se děje v duchovním světě. Neboť v době tři a půl dne vykonal podivuhodnou cestu. Byl veden oblastmi duchovního světa, viděl, co se tu děje, prožil na vlastní zkušenosti to, co se jiný člověk může dovědět jen prostřednictvím zjevení. Tak mohl ten, kdo byl zasvěcen, podat zvěst o bytostech, které jsou v duchovním světě mimo hranice fyzické úrovně.

Tak se stalo člověkovu známé to, co prožíval v duchovním světě, když ještě tak hluboko nesestoupil na fyzickou úroveň. Žák zasvěcení se obeznámil s Osiridem, s Isidou a Horem. To, co bylo obsahem mýtů, zřel žák zasvěcení v době, kdy kráčel duchovním světem. To pak byl schopen hlásat ostatním lidem. Své poznatky odíval do roucha mýtů a pověstí. Zřel to vše, zřel, jak se zvláštním způsobem vytvořilo

působení Osirida tehdy, když se Měsíc oddělil od Země, zřel, jak se zrodil Horus z Isidy a Osirida, zřel čtyři typy lidí, býčí, lví, orlí a lidský typ. Zřel též osudy člověka mezi smrtí a novým zrozením, zřel a prožíval i sfingu. Mohl si říci: „Zřel jsem sfingu, člověka, který má ještě postavu podobnou zvířeti, i jeho tělo éterické, mající lidskou podobu a vyčnívající z této postavy, podobné zvířeti.“ Sfinx byla pro zasvěcence zážitkem. Naslouchal otázkám sfingy s jejich záhadným obsahem. Zřel, jak se tělo člověka připravovalo ve svém vývoji z podoby zvířete, a to v době, kdy hlava měla pouze éterický základ a byla jen hlavou sfingy. To bylo pro zasvěcence pravdou. Ale právě tak byly pro něj pravdou i starší postavy bohů, které vstoupily takřka na jinou cestu. V předešlé úvaze bylo řečeno, že určité bytosti prožívají cestu jiného vývoje. Například Wotanova individualita jde takovouto jinou cestou. Tato individualita jde až k určitému stupni spolu s člověkem, pak stoupá a nesestupuje tak hluboko. Člověk sestupuje do hmotnosti (*materiálnosti*) a teprve později se spojí s těmito bytostmi, které dokončí v pozemské době svůj vývoj. Takové bytosti nebyly jako Osiris a Isis, byly to bytosti, které odbočily dříve do ještě vyšší oblasti, zůstaly úplně neviditelné a dokonaly svůj vývoj. Tyto božské bytosti, postavy měly své vlastní zvláštní zážitky. Obrátíme-li svůj pohled do lemurské doby, vidíme, že éterická postava nevzala na sebe ještě podobu člověka, člověk je v éterickém těle ještě podoben zvířeti; bohové se tehdy museli spokojit s tím, že se mohli objevovat v téže podobě, ve které tehdy člověk žil na Zemi. Chce-li nějaká bytost vstoupit na určitou úroveň, musí splnit podmínky pro tuto úroveň. Božské duchovní bytosti, které byly spojeny se Zemí v době, kdy vystupoval Měsíc a Slunce a které žily na Zemi, tyto bytosti byly nuceny vzít na sebe postavu (podobnou zvířeti), která byla tehdy možná. Protože egyptské náboženské nazírání je do jisté míry opakováním doby lemurské, pohlížel egyptský zasvěcenec na bohy jako na postavy, podobné zvířeti. Vyšší božství zřel ještě s hlavou, podobnou zvířeti. Proto bylo na základě duchovního zření zcela správné, jestliže takové postavy byly znázorňovány podle vědomostí zasvěcenců např. s hlavou jestřába nebo berana. Bohové byli znázorňováni tak, jak žili na Zemi, v podobě, jakou měli. Vnější znázornění mohlo být podobné pouze tomu, co zasvěcenec zřel, toto pozorování však tedy bylo zcela věrně podáno. Tyto různé božské bytosti se značně změnily. Jiné bylo jejich vzezření v Lemurii, jiné v Atlantidě. Tyto bytosti prožívaly mnohem rychlejší přeměnu než nyní. Tehdy to byly ještě duchovností naplněné postavy. Pozoruje-li je někdo, pak je zří v jejich třech tělech, avšak proniknuté a prozářené astrálním a éterickým světlem. To potom bylo zcela přesně znázorňováno v obrazech. Dnešní lidé snadno shledávají jako směšné vyobrazení těchto postav, neboť nevědí, jak realistické toto jejich zobrazení bylo.

Existovala jedna postava, která vykonala značné služby v době lidského vývoje, když se počal včleňovat kombinující rozum. Tato schopnost, která byla vložena do nitra člověka, byla přičítána ke skutkům boha Manua. S tím souviselo i to, co bylo včleněno jako inteligence do člověka. Pozorujeme-li dnes člověka, ve kterém je vypěstována tato síla, pozorujeme-li ho dnes jasnovidně, shledáme silný výraz i zrcadlení této okolnosti v zelenavém třpytu a lesku astrálního těla. Kombinační schopnost se projevuje v zeleně zabarveném pruhování aury. Staří egyptští zasvěcenci zřeli boha, který vložil do člověka schopnost inteligence, a vyobrazili ho zelenou barvou, jako kdyby zřeli jeho zářící éterickou postavu v zelenavém třpytu. I dnes, je-li v činnosti inteligence člověka, září aura zelenavou barvou. A bylo by možné získat mnoho poznatků, kdyby lidé chtěli opravdu studovat tuto podivuhodnou skutečnost. Tím, že tyto božské postavy jsou tak realistické, působily jako kouzelný prostředek; ten, kdo by mohl hlouběji zřít, spatřil by, jak jsou v barvách těchto

dávných postav ve vysoké míře skryta tajemství. Bylo by možné hluboce nahlédnout do dějů vývoje lidstva.

Viděli jsme, jak to, co zasvěcenec zřel, je uchováno v podobě sfingy. Není to sice v našem smyslu fotograficky, avšak přece jen realisticky. Tyto postavy se změnily; postava sfingy se nám podává v obraze, jaký člověk kdysi byl. Člověk si sám vytvořil svou dnešní postavu. Víme, že ve vývoji Země se odštěpily postavy různých zvířat.

Co je vůbec postava zvířete?

Podobou, která se zastavila, kdežto člověk zatím pokročil dále. V těchto podobách zříme stupně lidského vývoje, pokud jsou tyto stupně fyzické. (V oblasti duchovna se událo něco zcela jiného. Duchovno nemá co do činění s fyzickými předky.) To má význam jen pro oblast fyzického světa, dokonce ani ne ohledně původu lidstva; ve vývoji se zastavily pouze zvířecí podoby. Tak jsou zvířata dřívějšími fyzickými podobami lidí, které upadly do dekadence. Ale jinak je tomu v jiné oblasti vývoje. Zastavit se ve vývoji nemohly jen fyzické podoby, nýbrž také i základy prvku éterického i astrálního. Jako měl lev, když se tehdy odloučil od vývoje, jiné vzezření než dnes, podobně budou právě tak i četné duševně-duchovní postavy, které se na určitém stupni vývoje zastavily, v průběhu dob mít jinou podobu, budou postižené úpadkem. Zákon duchovního světa zní: To, co se zastaví na duchovním nebo duševním stupni, vždy propadá dekadenci. Můžeme říci: Jestliže se sfinx zastaví ve vývoji, je vydána úpadku, dostane se jí podoby, která se nám jeví jakoby karikatura její původní postavy. A sfinx se až do dnešní doby uchovala na astrální úrovni. Člověk, který jako zasvěcenec nebo jinak pravidelným způsobem vystoupí do vyšších světů, nemá zájem na těchto dekadentních postavách, které tvoří takřka nejzchátralejší výběr duchovního světa. Ale ti, kteří přicházejí do astrálního světa ve výjimečných případech, setkávají se s těmito dekadentními postavami.

Oidipus se setkal s pravou sfingou, ale tato nezemřela. Ani dnes ještě není mrtvá, nýbrž lidé se s ní setkávají pouze v jiné podobě.

Když lidé, kteří se na určitém stupni vývoje zastavili, oddají se v létě odpočinku na poli ve slunečním žáru, a nastává u nich něco, co bychom mohli nazvat skrytým slunečním úpalem, a když tímto působením se astrální i éterické tělo uvolní z části těla fyzického, potom se takové osoby ocitají na astrální úrovni a vidí tyto poslední dekadentní potomky sfingy. Jsou pro ně různá jména. V některých krajinách je lidé nazývají polednice. Mnoho lidí na venkově vypravuje, že se setkali s polednicí. Vyskytuje se v nejrůznějších krajích a je známa pod nejrůznějšími jmény, je potomkem dávné sfingy. A jako dávná sfinx dávala otázky lidem, které tito prožívali, tak i polednice dává otázky. Slýcháme vypravovat, jak se lidé setkali s polednicí, a jak tato jim dávala otázky, nemající konce. Samotné nekonečné dotazování je dekadentním potomkem dávné sfingy. Z dávné sfingy se stala polednice. Vše poukazuje na to, jak v průběhu vývoje i v oblastech, skrývajících se za fyzickým světem, jak celé skupiny duchovních bytostí upadají a stávají se konečně jen stínem toho, čím původně byly.

Vidíme opět celou souvislost vývoje. To bylo řečeno z toho důvodu, abychom vůbec viděli, jak rozmanitý je vývoj.

Musíme však být pamětlivi toho, že během doby člověk k tomu, co si přinesl s sebou na počátku zemského vývoje jako tělo fyzické, éterické a astrální, přičlenil čtvrtý článek, své „já“. Ukázal jsem, jak toto „já“ proniká astrálním tělem, činí jej svým nástrojem tak, že vykonává nadvládu, kterou vykonávaly dříve vznešené duchovní bytosti. Je to čin vyšších bytostí, že toto „já“ bylo včleněno do astrálního těla. A tehdy se zastavily určité bytosti, které nebyly schopné včlenit „já“ do těla astrálního.

Když člověk sestoupil na Zem, sestával z těla fyzického, éterického a astrálního. Určité vznešené bytosti, které mají povýtce své bydliště na Slunci a na Měsíci, darovaly pak člověku jeho „já“. Ale byly tu jiné bytosti, které se nemohly povznést tak vysoko, aby mohly spolupůsobit při tomto včlenění „já“ do bytosti člověka. Byly schopny jen toho, čemu se naučily na Měsíci. Musely se omezit na to, aby pracovaly na astrálním těle člověka tak, že do astrálního těla člověka bylo včleněno něco, co nenáleží k jeho nejušlechtlejší podstatě. Kdyby tyto bytosti byly tak učinily na Měsíci, bylo by to bývalo jejich vrcholným dílem. Na Zemi však byly tyto bytosti opozdilci a tím včlenily do astrálního těla něco, čím člověk klesl na nižší úroveň, než jaké mohl jinak dosáhnout. Musíme mít na paměti, že na člověka bylo působeno ze dvou stran, že do lidského astrálního těla se dostaly vývojové podněty, jimiž byl stržen na nižší úroveň.

Co působí takto na tělo astrální, nepůsobí jen na toto. U pozemského člověka je tomu tak, že působení na tělo astrální pokračuje tímto dále na tělo éterické a toto působí až na tělo fyzické. Tělo astrální působí v každém směru, a tak tyto duchové vykonávají svůj vliv prostřednictvím těla astrálního na tělo éterické i fyzické. Kdyby tyto duchovní bytosti nebyly mohly vykonávat tento vliv, pak by v životě člověka nebylo nastalo to, co tehdy vstoupilo do člověka, to je stupňovaná sobeckost člověka, stupňované pociťování jeho „já“.

Co takto vzniklo v těle éterickém, je vše to, co se objevuje jako zkalený úsudek a možnost omylu.

Vše to, co takto způsobilo tělo astrální ve fyzickém těle, je základem nemocí.

To je duchovní příčina nemocí člověka. U zvířat je tomu poněkud jinak. Vidíme tedy, jak byl do člověka vložen zárodek nemoci. Nemoc souvisí s příčinami, které jsme právě naznačili. Není snad zapotřebí zvláště zdůrazňovat, že musíme rozlišovat mezi tím, co je vnitřní nemoc a tím, co je vnější zranění. Dá-li se někdo přejet, nemá to co do činění s tím, co bylo právě řečeno. I určité vnitřní nemoci mohou souviset s vnějšími příčinami. Požije-li člověk něco, co mu způsobí poruchu zažívání, je to přirozeně také něco vnějšího. Dříve nežli uvedené bytosti nabyly vlivu na člověka, byl tento uzpůsoben tak, že v mnohem vyšší míře než dnes reagoval na zlo, které na něho působilo. Člověk byl ve své celé organizaci (*v uspořádání svého organismu*) ještě takovým, že měl jemné instinkty pro to, co pro něho nebylo správné. A tak – když chtěl požit něco, co dnes způsobí poruchu v zažívání, tehdy jej prostě jeho instinkt od toho odvrátil. Pohlížíme-li takto do minulosti, přicházíme do dob, ve kterých byl člověk v intimním spojení se svým okolím, a kdy reagoval jemným způsobem na celé své okolí. Ale člověk se stával stále neschopnějším, aby odmítal to, co nebylo k jeho prospěchu.

Tato okolnost souvisí pak s tím, že v této době se ve světě událo ještě něco jiného.

Tři přírodní říše vůkol nás vznikly jen ponenáhlu. Nejprve tu existoval jen člověk. K němu se potom přidružila říše živočišná, pak říše rostlinná a potom teprve říše nerostná. Kdybychom sledovali prvotní stav (*prastav*) Země, když s ní bylo ještě spojeno Slunce, našli bychom člověka, do kterého vstupují a vystupují všechny látky fyzického světa. V tomto stavu snáší člověk takřka ještě vše. Potom musí opustit to, co je spojeno se zvířetem. Kdyby to vzal s sebou na svoji vývojovou cestu, nebyl by se býval mohl vůbec vyvíjet. Byl tedy nucen ze sebe vyloučit nejprve říši živočišnou a později i rostlinnou. Rostliny nejsou nic jiného než temperamenty, vlastnosti, které se z člověka vyloučily působením rostlin. A když člověk vytvořil soustavu svých kostí, vyloučil ze sebe svět nerostný. Člověk mohl po nějaké době pohlížet na své okolí a říci si: Dříve jsem vás mohl snést, dříve ve vodním stavu Země jste do mne vstupovaly a opět jste ze mne vystupovaly, tehdy jsem vás mohl snést a zpracovat vás v sobě. Nyní jste ve vnějším světě, nyní vás již nemohu snést a zpracovat vás. Jakmile vzal na sebe člověk pevnou postavu, v téže míře počal zřít kolem sebe přírodní říše.

Kdyby na člověka nebyly působily duchovní bytosti, bylo by ovšem nastalo ještě něco jiného. Pokud je člověk zdrav, potud je ve zdravém poměru k vnějšimu světu. Počnou-li v jeho nitru působit porušené síly, pak je nutné, aby tyto síly byly zatlačeny do pozadí silami, které má člověk. Jsou-li jeho síly příliš slabé, pak je nutné, aby vstoupilo do něho něco, proti čemu se nemůže postavit obvyklým způsobem na odpor, nýbrž co musí přijmout. Může nastat případ, kdy je nutné, aby do nitra člověka, který je nemocen, byly např. vpraveny síly určitého kovu. Může být oprávněné, aby byly člověku podávány prostředky, obsahující kovy, rostlinné šťávy a podobně.

V dobách, kdy egyptští zasvěcenci mohli sledovat celý průběh světového vývoje, věděli zcela přesně, které rostliny, které kovy je nutno nemocnému podávat v podobě léku. Jednou v tomto směru bude odhalen rozsáhlý poklad v oboru lékařství. Dnes se dělá mnoho chyb, ale chybje se též velmi mnoho v tom směru, kdy se tomu či onomu prostředku jednostranně chtějí připisovat zvláštní síly. Pravý okultista nebude jednostranný. Často se stává, že je nutné odmítnout snahy, které chtějí nastolit kompromis s duchovním věděním. Duchovní vědění chce spíše uskutečnit všestrannost v bádání. Samozřejmě že se dnes natropí mnoho neplechů proto, že odborníci nemohou právě tyto souvislosti pochopit. A určitá tyranie vylučuje, aby se přijalo to, co vychází z okultismu. Kdyby nebylo útoků proti nejstarším oborům lékařství, proti užívání kovů jako léků, pak by mohla nastat reforma léčení. To jsou odedávna osvědčené skutečnosti, proti kterým může jenom laický nerozum bojovat tak příkře, jak se to často děje. Právě egyptští zasvěcenci měli vhléd do skutečných souvislostí vývoje. A když dnes lékaři povýšeným tónem mluví o egyptském lékařství, je již právě tento tón důkazem, že ničemu z toho nerozumějí. Tím je naznačeno něco, co musíme vědět o egyptském zasvěcení.

Takovéto skutečnosti přešly i do vědomí lidu. Musíme pak dále uvážit, že tytéž duše, které žijí dnes v našich tělech, byly též vtěleny v oněch dávných dobách. Musíme si uvědomit, že tytéž duše zřely zobrazení toho, co zasvěcenci zřeli v duchovním světě. Víme, že to, co duše přijímá z jednoho vtělení do druhého, přináší vždy své ovoce. I když si člověk nevzpomíná, je tomu přece tak, že to, co dnes žije v duši, žije v ní proto, poněvadž bylo to do ní vloženo v dřívějších dobách jako sémě. Duši se dostává vývojové formy na této i na oné straně fyzického života.

Když žila mezi zrozením a smrtí, když dlela v době mezi smrtí a novým zrozením, působily egyptské představy, a proto z nich vznikly dnešní představy. Dnes se vyvíjejí určité představy z egyptských představ. To, co dnes nazýváme darwinismem, to nevzniklo z vnějších důvodů. Jsou to tytéž duše, které v Egyptě zobrazovaly ve zvířecích postavách předky člověka. Všechny tyto názory znovu procitly, jenže člověk sestoupil ještě hlouběji do hmotného světa. Rozpomíná si, že mu bylo řečeno: Naši předkové byli zvířecí postavy, ale nerozpomíná se na to, že to byli bohové. To je psychologický důvod, proč se objevil darwinismus. Božské postavy se opět objevují v materialistické podobě. Taková je intimní souvislost mezi starou a novou kulturou, mezi kulturou třetího a pátého období.

Avšak není jen osudem naší doby to, že člověk materiálním způsobem zří to, co dříve zřel duchovně, spirituálně. To by bylo osudem, kdyby v mezidobí nebyl vstoupil do vývoje princip Krista. Chceme dnes blíže přihlídnout k tomu, jaký význam měly palestinské události pro druhou stranu našeho života.

Duše starých Egyptanů se někde nacházely. Zde na fyzické úrovni se událo to, o čem jsme již mluvili. Ale je ještě jiné působení Kristovy bytosti, které si musíme uvědomit právě tak, jako událost na Golgotě a jako křest na Jordáně.

Vzpomeňme si, že vnější fyzický projev našeho „já“ je krev. To, co působí fyzicky v silách krve, to je fyzický projev našeho „já“. Když se tedy v průběhu vývoje dostavila příliš silná míra egoismu, znamená to, že „já“ se příliš silně spojilo s krví. A tento vystupňovaný přírůstek egoismu musí být z lidstva opět vyloučen, má-li se lidstvu opět dostat duchovnosti.

Na Golgotě byl dán impuls k tomu, aby tento egoismus byl z lidstva vyloučen. V témže okamžiku, kdy se řinula krev z ran Spasitele, v témže okamžiku se v duchovním světě udály ještě jiné děje.

Přebytečný egoismus musel ze světa zmizet; na Golgotě byl k tomu dán podnět.

Co však byla vlastně tato událost na Golgotě, tato událost smrti na fyzické úrovni, trávající tři a půl dne?

Na fyzické úrovni se objevilo to, co také v duchovním vývoji prožíval ten, kdo byl zasvěcen, když byl po dobu tři a půl dne mrtvý. Kdo prožil tuto symbolickou smrt, ten mohl lidstvu říci: Smrt lze překonat. Zasvěcenci překonávali takto smrt a cítili se jako vítězové nad smrtí. Událost na Golgotě znamená, že to, co se častokráte událo, stalo se jednou historickou skutečností – že totiž duch zvítězil nad smrtí.

Dáme-li těmto skutečnostem působit na duši, cítíme, jak tyto nové skutečnosti jsou obrazem starého zasvěcení; cítíme, jak historicky zasáhla do světa jedinečná událost.

A jaký to mělo následek?

Jaké možnosti měl zasvěcenec?

Měl možnost na základě svých zážitků ostatním lidem říci: „Vím, že lze žít v duchovním světě, a přináším vám dary tohoto duchovního světa.“ Tyto dary byly potom k užítku a ke spáse lidstva.

Naopak ten, kdo žil ve fyzickém světě jako žák zasvěcení, nemohl přinést nic podobného. Mohl mrtvým v onom světě pouze říci: „Vše to, co se děje na fyzické úrovni, je takového rázu, že by měl člověk být vykoupný.“ Tak tomu bylo tehdy, když se staří zasvěcenci stýkali s mrtvými v duchovním světě. Takové nauky hlásal zasvěcenec jak u živých, tak i u mrtvých.

Událostí na Golgotě byla smrt ve fyzickém světě překonána, a pro toho, kdo žije v duchovním světě má tato skutečnost svůj význam. Ti, kteří přijmou Krista do svého nitra, proniknou svým stínem naplněný život v duchovním světě opět jasem. Čím více zde na Zemi člověk prožívá z bytosti Krista, tím jasnějším se stává vědomí v duchovním světě. Ještě dříve než se řinula krev ze Spasitelových ran – a to je něco, co náleží k mystériím křesťanství – sestoupila Kristova bytost k mrtvým. To je jedno z nejhlubších mystérií lidstva. Bytost Kristova sestoupila k mrtvým a pravila jim: „V pozemském světě se stalo něco, co není takové povahy, aby o tom bylo možno říci: to, co se tam stalo, nemá té hodnoty jako to, co se děje zde. To, co člověk s sebou přináší do duchovní říše, hledaje v této události oporu, je darem, který lze přinést ze světa fyzického do duchovního.“

Toto je zvěst, kterou Kristus přinesl mrtvým. Ve třech a půl dnech naplnil mystérium a pak sestoupil k mrtvým.

Ve starém zasvěcení bylo možné říci: Ovoce duchovního světa získáváme ve fyzickém světě! Nyní nastala událost ve světě fyzickém, která přinesla ovoce, působící ve světě duchovním. A lze říci: Člověk nesestoupil nadarmo až na fyzickou úroveň. Učinil tento svět dokonalým, aby zde v tomto fyzickém světě bylo možno nalézt ovoce pro duchovní svět.

A jestliže bylo možno nalézt toto ovoce, stalo se to prostřednictvím bytosti Krista, který se objevil jak před živými, tak před mrtvými a který dal tak pronikavý a mohutný podnět, že celý svět se ve svých základech zachvěl.

XII. přednáška

Abychom nyní dokončili zamýšlenou úlohu, budeme poněkud zkoumat povahu dnešní doby v témže smyslu, jak jsme zkoumali povahu minulých čtyř poatlantských období. Viděli jsme, jak se po velké vodní katastrofě vyvinulo dávné indické období a pak i další. Při líčení čtvrtého období jsme viděli, že v jistém směru dosáhlo úsilí člověka (aby vnikl do fyzického světa) nejhlubší úrovně. To je důvodem, proč tato doba působí tak přitažlivě, tak sympaticky pro pozorovatele. Po jisté stránce byl pokles až na tuto úroveň východiskem pro četné významné události dnešní kulturní epochy.

Viděli jsme, že v této době byl uskutečněn doslova sňatek mezi duchem a hmotou. Viděli jsme, že řecký chrám byl dílem stavitelského umění, ve kterém mohl přebývat bůh. Člověk si pravil: Dospěl jsem ve zpracování hmoty tak daleko, že hmota je pro mne otiskem duchovna. Tak je tomu s řeckým uměním, tak je tomu se vším, co můžeme vyprávět o životě Řeků. To učinilo hmotu natolik nesmírně přitažlivou, že se Goethe pokoušel vylíčit v tragedii o Heleně, jak jeho vlastní bytost je spojena s tímto kulturním obdobím.

Kdyby tato kultura byla potom dále pokračovala tímto způsobem, jaký by to mělo následek?

To si můžeme znázornit jednoduchým náčrtem. V řeckém období sestoupil člověk až na nejhlubší úroveň, ale tak, že ani v té nejmenší částici hmoty neztratil ducha. Ve všech výtvorech této doby je duch vtělený ve hmotě. Pozorujeme-li postavu některého řeckého božství, spatřujeme všude, jak řecký tvůrčí génius vtiskl duchovní ráz vnější hmotě. Řek si dobyl hmotu, ale ducha při tom neztratil. Normální postup kultury by býval ten, že by byl člověk sestoupil pod tuto úroveň, že by se byl pohroužil do oblasti pod hmotou, takže duch by se byl stal otrokem hmoty. Stačí, abychom jen obrátili svůj nepředpojatý zrak na své okolí, a poznáme, že po určité stránce se tak skutečně stalo. Výrazem tohoto sestupu je materialismus. Je pravdou, že v žádném jiném období si člověk tak dalece nepodmanil hmotu, jako v dnešní době. Stačí jen sledovat, s jak primitivními prostředky člověk stavěl gigantickou pyramidu – a srovnat to pak s rozmachem, který vedl egyptského ducha do tajemství světového bytí. Stačí, vzpomeneme-li si na to, jak hlubokými obrazy dovedl Egyptan vystihnout události v kosmu i na Zemi. Kdo mohl tehdy pohlížet do duchovního světa, ten mohl žít v událostech, které se staly neviditelné v atlantské době, co však bylo skutečností v době lemurské. Kdo nebyl zasvěcenec, kdo náležel k lidu, ten mohl celým svým cítěním, celou svou duší mít účast na duchovním světě. Avšak existovaly primitivní prostředky, se kterými člověk musel pracovat zevně na fyzické úrovni; porovnejme to jen s dnešní dobou. Můžeme si jen přečíst četné dnešní chvalozpěvy o tom, co v těchto oborech bylo vykonáno. Ten, kdo usiluje o duchovní poznání, nemá naprosto co namítat proti tomu, čeho člověk dosáhl, dobývá živly. Pozorujme však věc po jiné stránce. Pohlédněme do dávné minulosti, kdy lidé jednoduchými kameny rozemílali obilí – a mimo to byli schopni pohlížet do nezměrných výší duchovního života.

O výšinách, ke kterým tehdy mohl člověk vzhlízet, nemá dnešní lidstvo většinou ani tušení. Nemá ani tušení o tom, co prožíval chaldejský zasvěcenec, když svým

způsobem zřel hvězdy, zvířata, rostliny a nerosty v jejich souvislostech s člověkem, když poznával léčivé síly. Do těchto výšin duchovního života nemohou dnešní lidé vniknout., Teprve duchovní poznání umožní vytvořit si pojem o tom, co zřeli zasvěcenci ve staré Chaldeji a ve starém Egyptě. To, co bylo například odhaleno jako výklady starých nápisů a v čem jsou skrytá hluboká mystéria, to je pouhou karikaturou v poměru ke starému, původnímu smyslu těchto nápisů. Tak tomu bylo ve starých dobách: Lidé mají malou moc, pokud jde o prostředky fyzické úrovně, naproti tomu v nich působí mohutné síly, pokud jde o duchovní svět.

Člověk sestupuje stále hlouběji do hmoty, stále více používá duchovních sil, aby si podmanil fyzickou úroveň. Zda to není něco, o čem lze říci: Lidský duch se stává otrokem fyzické úrovně?

Používá-li dnes člověk duchovních sil – k čemu je má zapotřebí – aby vytvořil parní lodě, železnici, telefon? Jaké nezměrné množství duchovních sil bylo tím odňato vyšším světům! Bylo sice nutné, aby si člověk podmanil fyzickou úroveň, ale při tom zůstává přece pravdou, že duch se pohroužil do fyzického světa. Znamená to pro duchovnost něco zvláštního, něco více, rozemíláme-li obilí prostým kamenem, anebo mluvíme-li telefonicky se vzdáleným městem? Jakého nesmírného množství duchovní síly bylo použito k tomu, mělo-li být docíleno spojení parolodmi s Amerikou...

Musíme si položit otázku: Neslouží to vše pouze k uspokojení materiálního života, pro který se vyplývá takové množství duchovních sil?

Protože vše je ve světě rozděleno, nezbyvá lidem ve hmotném světě příliš mnoho duchovní síly, aby mohli vystoupit do duchovního světa. Duch se stal otrokem hmoty. Zřel-li Řek v uměleckých dílech ducha, sestoupil dnes duch pod fyzickou úroveň.

A musíme se tázat, zda člověk skutečně sestoupil tak hluboko?

Bylo by se stalo to, že člověk by byl dosáhl největších a nejmohutnějších vymožeností na fyzické úrovni, kdyby nebylo nastalo to, o čem jsme mluvili v poslední rozpravě. Na nejhlubší úrovni vývoje lidstva sestoupil Kristův impuls a dal podnět ke vzestupu.

Kristus je druhou stránkou moderní kultury. Ukázal cestu, kterou lze překonat smrt. Tím poskytl člověku možnost, aby se povznesl nad fyzickou úroveň. Bylo nutné, aby byl dán nejmohutnější impuls, který vůbec byl možný, impuls, který překonal hmotu tak, jak nám to líčí Janovo evangelium, že se tak stalo při křtu na Jordáně a při mystériu na Golgotě.

Ježíš Kristus, kterého předpověděli proroci, dal celému vývoji nejmohutnější impuls.

Ale tento impuls přece jen ještě plně nechápeme.

Řecko-latinské období je uprostřed mezi sedmi kulturními obdobími doby arijské. V době, kdy se člověk měl stát osobností, bylo nutné, aby se k jeho záchraně stal osobností i Bůh, měl-li mu dát možnost, aby opět mohl vystoupit do vyšších světů. Viděli jsme, že teprve Říman si uvědomil svoji osobnost; dříve žil člověk ještě v duchovním světě, nyní sestoupil úplně.

Musíme se podrobněji zabývat třetím, pátým a prostředním kulturním obdobím. Musíme zdůraznit příznačné stránky, které nás uvádějí hlouběji do citového života dávného Egyptana, abychom se mohli tázat, jak se nám objevuje tato skutečnost opět v naší době. Je nutné, abychom uvážili jednu věc.

Viděli jsme, že egyptské mýty a mystéria byly vzpomínkami na dávné stavy lidstva. Vše to bylo jakoby zrcadlením dávných dějů Země. Člověk pohlížel do své pradávny minulosti, na svůj původ, zřel svého duchovního otce – viděli jsme, jak se člověk vyvíjel z určité duševní skupinovosti. Poukázali jsme na to, jak tyto skupinové duše zůstaly uchovány ve čtyřech postavách apokalyptických zvířat. Ale člověk se z takovéto duševní skupinovosti vyvíjí. Tuto okolnost můžeme sledovat v dějinách. Čtete-li spis „Germania“ od římského dějepisce Tacita, obsahující líčení stavu, v jakém byly germánské krajiny v prvních stoletích po Kristu, shledáváme, jak vědomí jednotlivého člověka spíše ještě zaniká ve vědomí pospolitosti. Toto kolektivní vědomí působí ještě tak silně, že jednotlivec vykonává pomstu za jiného příslušníka téže skupiny.

Tato duševní skupinovost se uchovala až do pozdních dob Atlantidy. V posledních dobách Atlantidy v podstatě zmizelo vědomí skupinovosti. Opozdlé projevy tohoto vědomí jsme právě vylíčili. Lidé tehdy skutečně nic nevěděli o skupinové duši. V atlantské době to člověk ještě věděl. Tehdy ještě sám sobě neříkal: „já“. Zde trvala duševní skupinovost a přenášela se na generace. Nechť to zní sebe podivněji, je tomu skutečně tak, že paměť tehdy měla zcela jiný charakter.

Co je dnes paměť?

Paměť nesahá dnes dále než do doby dětství. Ale tak tomu nebylo v době atlantské. Ještě v první době poatlantské si člověk vzpomínal také na to, co prožíval jeho otec, děda atd. Nemělo tehdy smysl mluvit o tom, že mezi zrozením a smrtí je jenom jediné „já“. Paměť sahala po dlouhá století až do minulosti. Pokud proudila krev od původních předků až k potomkům, potud sahalo „já“. Proto dnešní člověk nikdy nepochopí to, co je obsaženo ve vypravování starých patriarchů, že např. Noe, Abraham dosáhli tak vysokého stáří. O tom si dnešní člověk nemůže utvořit představu. Ale v oněch dobách by nemělo smyslu, jmenovat jediného člověka mezi zrozením a smrtí; toto jméno pokračovalo po staletí dále. Pokud si člověk po staletí vzpomínal, potud se mu dávalo jeho jméno. Jenom tehdy, známe-li reálnou skutečnost, pak víme, jak tomu je s takovými věcmi. Člověk se cítil být součástí této řady generací. Právil-li vyznavač Starého zákona: „Já“ a otec Abraham jedno jsme“, teprve potom se cítil být ve správném smyslu člověkem. Tak tomu bylo i u starých Egyptanů. I Egyptan cítil společenství krve. To mělo určité důsledky též pro duchovní život. Když dnes člověk zemře, tráví život v kámalóce (v duševním světě) a k tomuto se pak připojuje dlouhý život v oblasti dévachanu (světa duchovního). Tak je tomu dnes v důsledku zásahu Kristovy bytosti do vývoje. Ale tak tomu nebylo v tehdejších dobách. Tehdy se člověk cítil být vázán na své kmenové předky. Dnes si člověk musí odvykat chťice a přání, které měl ve fyzickém světě. Lpí na svém bytí mezi zrozením a smrtí. Ale ve starých dobách lpěl na tomto životě mnohem více. Člověk měl souvislost s fyzickou úrovní tím, že se cítil jako článek celé fyzické generace. Tehdy nešlo jen o to, aby člověk odložil sklon k individuálnímu fyzickému bytí, nýbrž bylo nutné, aby prožil v kámalóce vše to, co souvisí skupinově až k zakladateli celého pokolení. To je hluboká pravda výroku: „Cítit se být skryt v lůně Abrahamově.“ Cesta,

kteřou musel člověk po smrti takto vykonat, byla nazývána: „Cesta k otcům.“ Jestliže člověk vykonal tuto cestu, teprve potom mohl vystoupit do duchovních světů. Teprve potom mohl nastoupit cestu k bohům. Duše tehdy konala cestu k otcům a cestu k bohům.

Jednotlivé kultury potom nenásledují po sobě v tak přesném ohraničení. Ráz indické kultury zůstal, avšak změnil se. V období indické kultury, které bylo současným s dobou egyptskou, se vynořuje něco podobného. Dnes se snadno zaměňuje to, co se stalo později, s tím, co se stalo dříve. Proto jsem tak zvláště zdůraznil, že činím jen náznaky z nejstarší doby. Mezi jiným přijali též Indové názor o cestě k otcům a o cestě k bohům.

Čím více byl pak člověk zasvěcován, čím více se uvolňoval od vázanosti na svoji otcinu i na své předky, čím více se stával bez domova, tím delší potom byla cesta k bohům, tím kratší byla cesta k Otcům.

Kdo lpěl všemi vlákny své bytosti na předcích, byl nucen vykonat dlouhou cestu k otcům a krátkou cestu k bohům.

Užíváme-li dnes výrazu dévachan, musíme si ujasnit, že je to jen výraz, který musíme používat. Dévachan, je zkomolený výraz: „Cesta k bohům“. Vyznavač dávné védanty by se jen usmíval, kdybychom mu přišli s líčením, jak je dnes podáváme o dévachanu. Je nutné, abychom častokráte proti těm, kteří předstírají, že podávají orientální moudrost, vzali tuto doslova pod ochranu. Mnoho lidí, kteří naslouchají tak zvaným indickým naukám, si není vůbec vědomo, že tato líčení jsou ve skutečnosti zmatená. Duchovní vědění nemusí být orientálně-indickou naukou. Pravda je domovem všude. Učencům náleží antikvární bádání. Duchovní vědění je však život. Pravdu lze probádat všude i v každém okamžiku. To nám musí být jasné.

Co jsme právě nyní uvedli, to nebylo u Egyptřanů pouhou teorií, nýbrž praxí. Mystéria starého Egypta usilovala tím o něco zcela zvláštního. Dnes má člověk pouze lehký úsměv pro to, praví-li se mu, že faraón byl v určité době zasvěcencem a v jakém poměru byl Egyptřan ke svému faraónovi, ke státnímu zřídlení své země. Pro evropského učence je směšné, dával-li si faraón jméno „Syn Horův“ nebo dokonce „Horus“. Připadá nám zvláštní, že lze člověka uctívat jako boha. Něco zmatenějšího si ani nelze představit. Avšak nikdo dnes neví, čím vlastně bylo faraónovo zasvěcení. Dnes pohlížíme na určitý národ jako na skupinu lidí, které lze spočítat. Národ je dnešnímu člověku abstraktním pojmem bez podstaty. Skutečností je pouze určitý počet lidí, kteří vyplňují určité území. To však není „národ“ pro toho, kdo stojí na stanovisku okultismu. Jako prst náleží k určité duši, tak náleží jednotliví lidé k určité skupině duší. Národní duše není fyzická, nýbrž je reálná pouze v éterické podobě. Ona je naprostou realitou, zasvěcenec může s touto duší rozmlouvat. Je dokonce mnohem reálnější než jednotlivé individuality, mnohem reálnější než dnešní člověk. Pro oblast okultismu platí i duchovní zkušenosti, zde je národní duše něčím zcela reálným. Pozorujme jen zcela schematicky tuto souvislost národní duše s jednotlivými jejími příslušníky z řady lidí.

Představíme-li si jednotlivá individua jako malé kruhy, jsou tato „já“ jednotlivými bytostmi jenom pro fyzické pozorování. Kdo je pozoruje duchovně, ten pozná, že tyto jednotlivé individuality jsou takřka skryty v určité éterické duši. Jednotlivý člověk myslí, cítí, chce a koná potom něco. Vyzařuje své city a myšlenky do národní duše. Takto je národní duše pronikána myšlenkami a city jednotlivých lidí. Nepřihlížíme-li

k fyzickému člověku a pozorujeme-li jenom jeho tělo astrální, a potom astrální tělo celého národa, pak vidíme, že astrálnímu tělu celého národa se dostává zbarvení od jednotlivého člověka.

To věděl starý Egyptan, ba věděl mnohem více. Starý Egyptan se tázal sebe sama: „Co žije v národní duši?“

A Egyptan viděl ve své národní duši opětné vtělení Isidy. Isis působila v národní duši. To, co Egyptan považoval za Osirida, to působilo v individuálních duchovních paprscích. Osiris nebyl viditelný na fyzické úrovni. Osiris zemřel pro fyzickou úroveň. Ale tomu, kdo prošel branou smrti, tomu se Osiris opět objevil před zraky. Proto čteme v egyptské Knize mrtvých, jak Egyptan cítil, jak se sjednocuje s Osiridem, že sám se stává Osiridem. Osiris a Isis působili společně v jednotlivém člověku i ve státě.

Jednotlivému faraónovi se pak před zasvěcením dostávalo poučení, že to vše nemá chápat jen pouhým rozumem, nýbrž tak, aby se to vše stalo v něm čistou pravdou. Bylo nutné, aby by přiveden tak daleko, že si mohl říci: „Chci-li vládnout svému lidu, musím obětovat část své duchovnosti, musím zamezit působení určité části svého těla astrálního i těla éterického. Musí ve mne působit princip Osiridův a Isidin. Já osobně nesmím nic chtít, mluvím-li něco, musí to promlouvat Osiris, konám-li něco, musí to konat Osiris, pohybuji-li rukou, musí působit Isis a Osiris. Musím představovat syna Isidina a Osiridova, Hora!“

Zasvěcení není žádnou učeností. Ale aby se člověk dovedl tak obětovat, to souvisí se zasvěcením. Ta část vyšších článků, které se faraón vzdal, tato část mu právě propůjčovala moc. Neboť oprávněná moc nevzniká tím, že člověk povznese svojí osobnost jako takovou, nýbrž moc vzniká tak, že někdo přijímá do sebe silnou duchovní moc. Faraón přijal do sebe moc, která byla představována Ureovým hadem.

Tak si získáváme opět vhled do určitého tajemství, které nám může říci mnohem více, než když dnes lidé mluví o egyptském faraónovi.

Uvážíme-li, že Egyptan choval takové city, musíme se tázat – na čem mu při tom muselo zvláště záležet?

Muselo mu záležet na tom, aby národní duše pokud možno nejvíce zesílila, aby se jí dostalo pokud možno nejlepších sil. Egyptští zasvěcenci nemohli počítat s tím, čeho se lidem dostávalo pokrevním příbuzenstvím. Ale to, co předkové nashromáždili jako duchovní statky, to se mělo stát majetkem jednotlivé duše. A to se nám též naznačuje v egyptském soudu mrtvých, na onom místě, kde se praví, že člověk je postaven před čtyřicet dva soudců mrtvých.

Kdo jsou tito soudcové mrtvých?

Jsou to předkové. Tehdy panoval názor, že člověk se sjednocuje se čtyřiceti dvěma předky. Byl nucen se před nimi ospravedlnit, zda skutečně přijal to, co si tito vydobyli duchovně.

Co obsahovaly nauky egyptských mystérií, toho se mělo použít prakticky pro život, to se mělo hodnotit i pro dobu mezi smrtí a novým zrozením. Ale tento život byl úzce spojený s fyzickým světem. Člověk musel i v jiném světě pěstovat to, co jej poutalo na fyzickou úroveň.

Potom musíme uvážit, že dnešní duše jsou opětným vtělením dávných egyptských duší. Vše, co tehdy duše prožívala mezi smrtí a novým zrozením, vše to proniklo duši, je skryto v této duši a znovu povstalo v dnešním našem pátém období, které přináší ovoce třetího období. Toto ovoce se objevuje ve sklonech dnešní doby, které mají svůj původ ve světě starého Egypta. Dnes se opět objevují všechny myšlenky, které byly tehdy vloženy jako zárodky do nitra člověka. Můžeme proto snadno pochopit, že to, co si lidé podmanili (fyzickou úroveň), že to vše není dále nic jiného, než že se za dnešní doby v hrubší podobě zvýšil zájem o fyzickou úroveň, který měli staří Egyptané. Jenže dnešní lidé se ještě těsněji spojili s hmotou.

Představme si žáka starého zasvěcení. Ten byl veden k tomu, aby obracel svůj zrak k vesmíru. Bylo pro něho duchovním nazíráním, že Měsíc je sídlem působení Osirida a Isidy. Vše bylo proniknuto tajemstvím působení duchovních bytostí. To přijímal žák do své duše. Vtělil se opět ve čtvrtém a v pátém období. V pátém období vzpomíná si duše na to, co zřela ve třetím období. Žák tehdy vzhlížel ke všemu, co žije ve hvězdném světě. Toto pohlížení k hvězdným světům ožije v člověku pátého období. Vzpomene si na to, co tehdy slyšel a co viděl. Nemůže to však nyní poznat, poněvadž se těmito skutečností dostalo materiálního zabarvení. Není to již duchovnost, co zří, nýbrž vznikají materiálně-mechanické vztahy, a člověk si vytváří představu v materialistické podobě jako vzpomínku. Představme si, že vzniká to, co dříve (v době egyptské) viděl člověk duchovně, dnes opět, a přicházíme takto k duši Koperníka. Světová Koperníková soustava vznikla jako vzpomínka na názory starého Egypta. Podobně tomu je s Keplerovou soustavou. A nyní si představme, že ožije slabá vzpomínka, jak to, co vlastně takový duch myslí, prožíval ve starém Egyptě spirituální formou.

Co může takový duch říci?

Připadá mu, jako by pohlížel do dávného Egypta. A pravil-li takový duch: „Osvojil jsem si duchovní názory egyptské obětní služby a postavil jsem je do fyzického světa“, není to jakoby matná vzpomínka, která odpovídá pravdě? A tento výrok Kepler skutečně učinil. Nacházíme též u něho výrok: „Dávná vzpomínka buší na mé srdce“.

Takovým podivuhodným způsobem spolu souvisí události ve vývoji lidstva. Tak se mnohému záhadnému výroku, obsahujícímu hlubší smysl, dostává světla a životnosti tehdy, vycítíme-li z něho duchovní souvislosti. Teprve potom se život stává velký a mohutný, potom se člověk cítí být ve velkém měřítku – člověkem!

Upozornili jsme již na to, že zhrublá, materialistická forma toho, co Egyptané zřeli jako bohy ve zvířecích postavách, ožilo jako darwinismus. Ukázal jsem též, jak Paracelsovi je známo, že jeho lékařství je jen opětným znovuožitím toho, čemu bylo vyučováno ve chrámech starého Egypta. Pohlédněme na takového ducha, jakým byl Paracelsus. Nacházíme u něho podivný výraz. Kdo se pohřší do Paracelsovy postavy, ten ví, jaký vznešený duch v něm žil. Paracelsus učinil podivný výrok, v mnohém směru se naučil mnoha věcem. Víme, jak pravil, že se nejméně naučil na akademii a že se učil dávným podáním při svých potulkách po venkově. Vymyká se naší možnosti, abychom stále poukazovali na příklady, jak hluboké pravdy jsou ještě

skryty v našem lidu. Tyto pravdy, které Paracelsus dovedl využít (*zuzitkovat*) ve svém osvícení, dnes již nikdo nechápe. Paracelsus pravil, že našel knihu, obsahující hluboké lékařské pravdy. Která je to kniha? Bible! Nemíní tím jen Starý, nýbrž i v podstatě Nový zákon. Je nutné, abychom jen dovedli Bibli číst.

A co se stalo z Paracelsova lékařství?

Je pravdou, že jeho lékařské vědění je dávnou vzpomínkou. Tím však, že přijal tajemství křesťanství, tím, že se mu dostalo podnětů, směřujících vzhůru, byly jeho pravdy proniknuté Kristovou silou. To je cesta, vedoucí do budoucna. To musí učinit všichni, kteří chtějí v novější době stále více připravovat cestu z pádu do hmoty. Je možnost, abychom nepodceňovali velký materiální pokrok. Je však také možno považovat tento pokrok za utrpení.

Kdo dnes studuje to, co materiální věda může poskytnout, kdo sestoupí do materiálního světa a chce se zde poučit, ten si i jako stoupenec duchovního poznání počíná správně. Mnohému se lze naučit od čistě materialistických badatelů. To, co zde shledáme, můžeme proniknout pouhou duchovností, kterou nám může poskytnout duchovní poznání. Není to nic jiného než pomluva duchovního vědění, praví-li se, že je to fantastický světový názor. Duchovní poznání se může pevně a bezpečně udržet na půdě vší reálnosti. A bylo by jen nejelementárnějším počátečním pokusem, kdybychom se chtěli pohroužit do šablonovitěho poznávání vyšších světů. Nezáleží na tom, aby stoupenec duchovního poznání určité věci pouze věděl a znal nazpaměť pojmy duchovního vědění, na tom všem nezáleží. Záleží na tom, aby se tyto nauky staly v člověku plodné, aby v celém denním životě byly uváděné ve skutek pravdivé nauky duchovního poznání.

Nezáleží na tom, hlásá-li se, že duchovní poznání působí všeobecné sbratření. S takovouto frází se to má podobně, jako když pravíme ke kamnům: „Milá kamna, vaším úkolem je, abyste poskytovala teplo. Proto splňte svůj úkol“. Tak je tomu s naukami, které se podávají ve formě takových frází; záleží na způsobu. Kamna zůstanou chladná tehdy, jestliže jim pouze řeknu, že mají hřát. Kamna se však rozehřejí, naplním-li je topivem a podpálím.

Co je však topivem pro moderního člověka?

Duchovní život!

Nesmíme být pohodlní a zastavit se u všeobecného sbratření. Sbratření vznikne tehdy, když lidé, jako rostliny své květy, obrátí se k duchovnímu Slunci.

Záleží tedy na tom, abychom takové skutečnosti, do kterých jsme si získali vhled, nechápali jen jako teoretické nauky, nýbrž aby se tyto nauky staly silou v naší duši. Mohou dát podnět každému člověku v praktickém životě. Lidé, kteří shlížejí s jistým výsměchem na duchovní poznání, cítí se dnes být povznešeni nad „fantastické nauky“ duchovního poznání. Měli bychom zůstat při skutečnostech. A tak snadno nastane možnost, že se stoupenec duchovního poznání nestane silný, nýbrž malomyslný a může být otřesen ve své jistotě a energii tehdy, když vidí, jak právě ti, kteří by právě na základě své víry v autoritu měli tyto nauky chápat, z těchto nauk nechápou naprosto nic .

Naše doba shlíží lehkovážně na vše, co Egypťané nazývali svými bohy, a nazývá je „bezpodstatnou abstrakcí“. Moderní člověk je však mnohem pověřčivější. Lne ke

zcela jiným bohům. Jestliže se člověk klaní a uctívá tyto novodobé bohy ve víře a sklání-li se před nimi jako otrok, pak nepozoruje, co činí.

Musíme být stále pamětlivi toho, abychom až se rozejdeme, nevzali s sebou jen určité množství pravd, nýbrž musíme si odnést celkový dojem, cítění, které nabude nejsprávnější formu tehdy, stane-li se nám toto duchovní poznání podnětem vůle, abychom toto duchovní poznání v životě činili skutkem a nedali se zviklat ničím ve své jistotě. Vzpomeňme si na jednu okolnost.

Slýcháme tak často říkat: Tito stoupeni duchovního vědění se scházejí a oddávají se různým fantastickým výmyslům. Tím se nemůže zabývat člověk, jenž je na výši dnešní doby. Je tomu někdy tak, jako by šlo o nevzdělanou třídu lidí.

Máme se snad z tohoto důvodu stát malomyslní?

Nikoli, musíme ve svém cítění shrnout obsah těchto úvah a uvědomit si určitý obraz. Vzpomeňme si, jak se ve starém Římě stalo něco podobného. Víme, jak se prvotní křesťanství rozšířilo právě ve starém Římě. S oprávněným zájmem dnes pohlížíme např. na římské Koloseum, které vystavěli římscí císařové. Musíme si také povšimnout lidí, kteří se tehdy domnívali, že jsou na výši doby, jak seděli v cirku a přihlíželi, když křesťané byli v aréně upalováni a když bylo užíváno kadidla, aby nebyl pociťován zápach páleného masa.

Přihlédněme nyní k těmto prvním křesťanům, kteří byli dáni do klatby. Žili v katakombách, v podzemních chodbách. Tam se muselo uchýlit křesťanství, které se počalo šířit. Tam dole budovali první křesťané oltáře na hrobech svých mrtvých. Tam chovali svá podivuhodná, posvátná znamení. Pociťujeme zvláštní náladu, kráčíme-li dnes katakombami, podzemím Říma, kam se uchýlovali zavrženci. Křesťané věděli, že nemají možnosti, aby činili něco jiného.

Ti, kteří mají rozmnožit řady stoupenců duchovního světového nazírání, nechť si to všechno uvědomí a probudí v sobě jistotu dávných křesťanů. Nechť jim zástupci učenosti v přítomné době přinášejí vstřícné pohrdání, stoupeni duchovního vědění musí však vědět, že pracují pro to, co bude kvést a čemu se bude dařit teprve v budoucnu. Nechť se učí snášet všechno příkoří přítomné doby. Pracujeme do budoucna. To můžeme cítit ve skromnosti a bez přeceňování sebe samých. Jestliže cítíme tyto skutečnosti správně, cítíme je se skromností.

S takovými pocity usilujme o to, abychom tyto úvahy učinili svým trvalým majetkem! V těchto úvahách si musíme odnést sílu, abychom ve správném smyslu nadále bratrsky působili navzájem mezi sebou!